

LAISVE

MARTYNAS ANYSAS:

A. a. Viktoras Gailius

VYTAUTAS VYGANTAS:

Kartų bendravimas

ANTANAS MACEINA:

Kovon su vakariečio
žmogaus iliuzijomis

VYTAUTAS VARDYS:

Katalikai ir politika JAV

VYTAUTAS VAITIEKŪNAS:

Vokiečių teisės moksle
Baltijos aneksija
nepripažįstama

T u r i n y s

Šis nr. skirtas Amerikos ir Kanados LF Bi iuli konferencijos
Windsore id joms.

Psl.

Martynas Anysas: A. a. Viktoras Gailius	1
Bernardas Brazdžionis: Vali nas lanko milžinkap	13
Vytautas Vygas: Kart bendravimo problema tremtyje	14
Juozas Brazaitis: Rezistencija 15 met fone	22
Vaclovas Sidzikauskas: Pasaulio politika ir Lietuva	31
Antanas Maceina: Kovon su vakarie io iliuzijomis	35
DARBAI IR ID JOS: Anapus: Nikitos Chruš iovo strategija ir Lietu- va (J. B.); Pasulyje: Baltijos valstybi suverenumas gyvas (Vy- tautas Vaitiek nas); Katalikai ir politika JAV (Vytautas Var- dys); Tremtyje: Totalistinis ir demokratinis žmogus lietuviškame "bestselleryje", Katalik Federacijos sukaktis (J. M.); Id jos spau- doje; Vardai vykiuose; Gyvoji mintis: Apie antr j , dvidešimtojo šimtme io pus (Charles Malik); Laiškai	38-64

LAISV raš :

Dr. M. Anysas, dr. K. Ambrozaitis, kun. K. Bal ys, K. Brazauskas, J. Brazaitis, dr. Z. Brinkis, dr. A. Damušis, A. V. Dundzila, dr. J. Grinius, dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, dr. J. Kazickas, dr A. Ku as, K. Kudžma, dr. A. Maceina, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. A. Ram nas, A. Sabaliauskas, V. Sidzikauskas, S. Sužied -
lis, A. šal ius, R. Šomkait , Ed. Turauskas, V. Vaitiek nas, J. Vidzigris, V. Vardys, dr. V. Vygas.

KOREKT RA

LAISV Nr. 10 K. M. Nemuros straipsny "Pilietyb s pras-
m " 10 pusl. antroj skilty antroj pastraipoj atspausdinta:

"Kai pvz. vietoje Lietuvos valstybinio kontinuiteto eksp-
nento — Lietuvos pilie io Pajaujo Lietuvos valstie i liaudinink
egzilini s grup s priešakyje atsiranda jau Amerikos pilietis Pajaujis-
Javis, — Lietuvos valstybinio kontinuiteto ir valstybinio ryšys tarp
lietuvio patrioto ir svetim j tautyb prisi musio jo brolio."

TURI B TI:

"Kai pvz. vietoje Lietuvos valstybinio kontinuiteto eksp-
nento — Lietuvos pilie io Pajaujo Lietuvos valstie i liaudinink
egzilini s grup s priešakyje atsiranda jau Amerikos pilietis Pajaujis-
Javis, Lietuvos valstybinio kontinuiteto ir valstybinio solidarumo
ryšys tarp Lietuvos liaudinink ir egzilini tr ksta, lygiai kaip
tr ksta tautinio solidarumo ryšys tarp lietuvio patrioto ir svetim j
tautyb prisi musio jo brolio."

D l šios klaidos autori atsiprašome.

A. A. VIKTORAS GAILIUS

MARTYNAS ANYSAS

A. a. Viktor Gaili gerai pažinojau; daug teko su juo kartu dirbti. Apie jo veikl kalb damas, apsiribosiu veikimu Lietuvos pasiuntinyb je Berlyne, Klaip dos krašto direktori-joj ir plaiau aprašysiu jo veikim kaip paskutinio Lietuvos gubernatoriaus Klaip doje.

*

Viktoras yra gim s 1893 rugpjio 27 Berštinkuose, Plaški parapijos, Pag gi apskrities. Jo t vai tur jo apie 200 marg k , daugum ger Nemuno piev . Tas juos ir galino leisti savo tris s nus Tilž s gimnazij , kuri Viktoras baig 1914. Jis tur jo brol Valter , v liau žinom Klaip dos krašto bažny i komisar , ir brol Albin , tarnavus po pirmojo pasaulinio karo Lietuvos armijoje ir iš ia v liau iš jus kapitono laipsniu. Abu broliai jau anks iau mir : Valteris trumpai prieš antr pasaulin kar , o Albinas mir 1942 nacionalso-

cialistin je koncentracijos stovykloje.

Prasid jus pirmam pasauliniam karui, Viktoras Gailius buvo mobilizuotas vokie i kariuomen p stininku. 1915 prie Kauno tvirtov s buvo sunkiai sužeistas ir ilgai gul jo karo ligonin se. Jis niekuomet visai nepasveiko ir vis amži kent jo. Ligonin se jis susipažino su iš Karaliau iaus kilusia gailestinga sesute, kuri jis v liau ved ir kuri j dabar palyd jo paskutin poilsio viet .

Kiek išgij s, Viktoras Gailius prad jo studijuoti teis . D l savo silpnos sveikatos ir ankstyvo stojimo Lietuvos valstyb s tarnyb , jos nebaig . Busimasis užsieni reikal ministeris dr. Purickis, steigdamas Lietuvos pasiuntinyb Berlyne, pa m j tarnybon pasiuntinyb s sekretorium. Ten pat pateko ir jo gimnazijos draugas Pranas Gižas iš Gast (Heinrichswalde), Lankinink apskrities, ir v les-

nis dr. rer. pol. Karolis Augustas Ozelys iš Pagėgių apskrities. Pranas Gižas apie 1925 mirė Romoje nuo gerklės džiovos, o Karolis Augustas Ozelys mirė prieš keleris metus Berlyne, paleistas iš rusų koncentracijos stovyklos.

Kai dr. Purickis 1920 m. vasarą buvo paskirtas užsieni reikalų ministru, Viktoras Gailius veikė, kaip chargé d'affaires ligi 1922 liepos 1, ligi naujai atsiųstas Vaclovas Sidzikauskas per mėnesį pasiuntinys. Tuomet Viktoras Gailius, iš dalies prieš jo norą, buvo perkeltas atstovu Talinui, kur išbuvo ligi 1923 vasario 6.

*

Faktiškai Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos ir reikiant pakeisti Erdmono Simonaičio sukilimą parinktą direktorių, buvo sustota prie Viktoro Gailiaus. Jis sutiko išeiti iš diplomatinės tarnybos ir buvo paskirtas Klaipėdos krašto antrosios direktorijos pirmininku.

Jo direktorijos valdymo metu iškilo anas tuomet tiek daug triukšmo sukilęs bažnyios konfliktas. Iš centro vyriausybės tuomet buvo pageidaujama, kad būtų atskirta Klaipėdos krašto evangelikų bažnyčia nuo Karaliaučiaus konsistorijos. Nei centro vyriausybė, nei politiko-

je mažai tada patyręs direktorijos pirmininkas Gailius nesuiprato, kad tokiu žygiu bus išjudintos jėgos, kuri politinės pasekmės nenumatomos. Šitam centro vyriausybei pageidavimui pasidavė ir tuometinis direktorijos narys, paskiau Kauno universiteto teologijos profesorius dr. Vilius Gaigalaitis.

Klaipėdos krašto bažnyios komisaru buvo paskirtas kunigas Valteris Gailius. Prieš šitą žygį tuojau protestavo Karaliaučiaus konsistorija ir Berlyno oberkirchenratas, kuriems padėjo vietiniai gyventojai. Bažnyios komisaro pareigos nebūvo pripažinti. Kai Vyži parapijoje buvo bandoma vesti naujai paskirtą kunigą, vyko prie bažnyios vartų muštynės. Atvykusiems direktorijos nariams buvo grasinama, jog automobilis apmėtas akmenimis ir purvais. Bažnyios konfliktas iš jo direktorijos nenaudai, ir nuo bažnyios atskyrimo gailiausiai reikėjo atsisakyti.

Bažnyios konfliktas, kur Berlynas ir Karaliaučius varė su didžiausiu nirtimu, nepaprasta demagogija ir agitacija, labai pakenkė Viktoro Gailiaus reputacijai kaip Klaipėdos krašto politikui, nepaisant jo nuosakumo ir vlesnėje eigoje parodyto didelio politinio takto.

A. a. Viktoras Gailius,
M. Lietuvos tautin s
tarybos narys, Klaip -
dos gubernatorius, Lie-
tuvi Fronto atstovas
Vlike, Tautos Fondo
pirmininkas, Bendruo-
men s vicepirmininkas
Vokietijoje.

Klaip dos krašto seimelio dau-
gumos akyse jis buvo centro
vyriausyb s priklausomas poli-
tikas, ir 1925 rugpj io 1 jo di-
rektorija tur jo atsistatydinti.

Laim jusi Karaliau iaus kon-
sistorija pašalino dr. Vili Gai-
galait iš bažnytin s tarnybos,
d l to jis savo v lesn amži
labai kent jo. Tam tikras atpil-
das jam v liau buvo jo pasky-
rimas teologijos profesorium

Kaune. Tose pareigose jis išbu-
vo ligi evang. teologijos fakul-
teto panaikinimo. Viktoras Gai-
lius vis laik netur jo galimy-
b s užimti žymesn viet au-
tonomin je administracijoje. Ir
centro vyriausyb jam nepad -
jo gr žti diplomatin tarnyb .

Iš j s iš direktorijos, Vikto-
ras Gailius vis laik tarnavo
centro vyriausyb s staigose
Klaip dos krašte: variose eko-

nomin se bendrov se, buvo Klaip dos uosto direkcijos narys ir kur laik jos pirmininkas, "Klaip dos Žini " ir v liau "Memelzeitung" vyr. redaktorius, miesto seimelio narys, pirmasis "Ryto" bendrov s direktorius ir galiausiai Klaip dos krašto gubernatorius nuo 1938 pabaigos ligi 1939 kovo 22.

Be šit oficialini pareig Viktoras Gailius labai aktyviai dalyvavo krašto politiniame gyvenime, nebuvo joki žymesni organizacij , kuriose jis neb t vienose arba kitose pareigose veik s. Jau iš ankstyvesni laik buvo lietuvi atstovu Klai- p dos krašto seimelyje ir, pasikeisdamas su Endriu Borchertu, buvo lietuvi frakcijos vad- das. Sunkiuose politiniuose mo- mentuose Viktoras Gailius daž- nai gubernatoriaus buvo šau- kiamas pagalb .

*

Paskutiniais Lietuvos nepri- klausomyb s laikais Viktoras Gailius buvo apie 45 met am- žiaus, nors ir senesnis atrod . Buvo vidutinio gio, liesas, iš- balusio ilgo veido ir gerokai pražilusiais šviesiais gelsvais plaukais. Karo metu gauta žaiz- da j vis amži stipriai kama- vo. Reik jo v l ir v l pakelti operacijas, iš kuri kiek pasitai- sydavo, nors ir niekuomet visai

nepasveiko. Eidavo gerokai vien pus pasvir s, nes toje pus je jam tr ko keli šonkau- li .

Politiniuose reikaluose velio- nis rodydavo didel takt , nie- kuomet neišsišokdavo, buvo la- bai teisingas, be politinio vy- liaus ir kit gerbiamas. Priešin- goji pus jam irgi negal jo dau- giau prikišti, negu jo direktoria- vimo laik ir fakt , jog jis tik- rai gyn autonomij ir prieš- nosi priklausomybei nuo užsie- nio, nuo Berlyno. Ir tarp vokie- i mažiau politikuojan i , Herr Geilus, kaip jie j vadindavo, tur jo ger reputacij .

Jeigu anks iau Viktoras Gai- lius b t buv s paskirtas gu- bernatorium ir centro vyriausy- b b t jo politik nuoširdžiai r musi, galimas daiktas, kad Klaip dos krašto politika b t nu jusi gal kiek kitais keliais. Bet centro vyriausyb tuo metu buvo kitokios nuomon s.

Gal ryšium su savo nesveika- ta velionis pla ioje visuomen - je tik tiek tesirod , kiek tai bu- vo b tinai reikalinga; jis nesi- afišavo, buvo kiek užsidar s. Ši- ta ypatyb gal ir buvo jo anks- tyvesni politini nusivylim padaras. Jo asmenini draug skai ius buvo labai ribotas. šit skai i ne jau nei aš, nors apie 5 metus tur jau su Gai-

lium vairi tarnybini bei politini reikal .

*

Versalio sutarties ir jo padarini likvidavimas buvo Hitlerio režimo svarbiausias siekimas, jo politinis alfa ir omega. Po ekoslovakijos apkarpyimo buvo galima laukti Klaipodos krašto likvidavimo. ekoslovakijos krizis metu Hitleris savo kalboje berods buvo oficialiai pareiškęs, kad šit klausim sutvarkius jis nebetur si s joki didesni teritorini reikalavim . Šit Hitlerio tvirtinim kuopla iausiai garsino lietuviškoji spauda. Tai buvo jos žymiausias argumentas prieš krašte stiprjant nacionalsocialistin judjim . Bet Hitlerio reikalavimai nuolatai keit si, did jo.

Lietuvos vyriausyb s atsakingi asmens, be keli išim i , ir toliau liko optimistai d l krašto ateities. D l to Klaipodos politikos atžvilgiu ir toliau buvo mažai kas daroma. Niekas anks iau negaljo išjudinti ministr pirminink Juoz T bel . Net ir tuomet, kai po T belio mirties jo p dinis kunigas Vladas Mironas, Berlyno spaudžiamas, visiškai paleido politines vadžias, min tas optimizmas Klaipodos politiniuose reikaluose tik pamažu tesikeit .

Tre iam reichui nuolat spau-

džiant, 1938 lapkri io 1 buvo panaikintas valstyb s gynimo metas (karo pad ties) visoje Lietuvoje su Klaipodos kraštu. Ministris pirmininkas Mironas tuomet spaudai pareiškęs, kad šitas žygis daromas santykiams tarp Lietuvos ir Vokietijos pagerinti. Po šito politinio žygio buvo visiška ir neribota laisv politinei veiklai. Kartu su karo pod ties panaikinimu buvo paleisti ir paskutiniai neumaninkai. Laisv gavo ir pats Neumanas. Tuojuo prad jo organizuoti vietin SA ir SS. Klaipodos krašto nacionalsocialistiškai nusista iusi spauda, nebejausdama sau krašto komendantos cenzros, greitai gavo visiškai nacionalsocialistin spalv .

Tokia nuotaika pra jo paskutiniai Klaipodos krašto seimelio rinkimai 1938 gruodžio 11. Neumano s rašas gavo 25 atstovus; sujungti lietuviškieji s rašai gavo 4 atstovus. Buvo išrinkti Viktoras Gailius, dr. Tr kanas, Jonas Kybrancas ir Juozas Pajaujis. Šitas seimelis nebesusirinko pos dži , nes rinkimai sigaliojo tik 1939 kovo 16. Tos pa ios dienos par dymu, gubernatorius Gailius šauk seimel pos džio kovo 25. Tris dienas prieš tai Hitleris už m Klaipodos krašt . Turbt, nenorjo, kad seimelyje

lietuviai atstovai pareikšt dar gal kok protest .

*

Jau prieš paskutinius rinkimus buvo žinoma, kad tuojau po rinkim pasitrauks gubernatorius Kubilius. Iš vienos pus s Kubilius buvo visai išsis m s, pails s ir d l vis nepasisekim apsiyvl s. Iš kitos pus s centro vyriausybei radikalčiai pakeitus politik , buvo reikalinga pakeisti ir gubernatori .

Buvo jieškoma žmogaus šitai vietai. Neradus Kaune žymensnio politiko gubernatorius, buvo nusistatyta, kad naujas gubernatorius turi b ti klaip diškis. Tinkam asmen skai ius buvo labai ribotas, tik keli asmens. Buvo sustota prie Viktoro Gailiaus. Iš jo, matyti, nebuvo gauta neigiamo atsakymo, nes greitai jis buvo pašauktas

Kaun . Jam dar Kaune tebesant, Klaip doje buvo gauta neoficiali žinia, kad jis skiriamas gubernatorium. Kit ryt j sutikau gubernat ros salone, laukiant pri mimo pas gubernatori Kubili .

Pasisveikin s j klausiau: "Gird jau, kad tamst nori skirti gubernatorium".

"Taip", atsak Gailius.

"Ar tamsta sutinki šit viet užimti?"—toliau klausiau.

"Sutinku", atsak paklaustasis.

"Nejaugi tamsta turi tiek daug optimizmo manyti, kad šitoje beviltiškoje pad tyje dar yra galimyb kaip nors teigiamai pasireikšti?"

"Aš vis dalyk ži riu optimistiškai ir manau, kad krašte bus galima surasti platform tolesniam politiniam veikimui", man paaiškino b simas gubernatorius.

"Dieve duok, kad tamstos optimizmas pasiteisint ", jam pasakiau ir baigiau pasikalb jim , nes kaip tik jau buvo prašomas užėti pas gubernatori .

Gruodžio 12 po piet Elta praneš , kad Juras Kubilius atšaukiamas ir jo vieton skiriamas Viktoras Gailius.

Gailiaus paskyrimas suk l vairi sp liojim . Valstybiškai nusista iusi j klaip diški tarpe buvo aiškus pasitenkinimas. Bet iš kaunie i buvo gird ti nuomon , kad Gailius atiduosi s Klaip d III reichui. Visi sp - lijo apie b simas politikavimo galimybes ir negalimybes.

Tos pa ios dienos 4 val. Heilsbergo radiofonas apie Gailiaus paskyrim nieko nepraneš , matyti, dar nebuvo gav s Berlyno politini sluoksni nuomon s. Vakare Kauno radiofonas pakartoj o žini apie Vikto-

ro Gailiaus paskyrim . V liau Heilsbergo radiofonas tarp kit žini praneš , kad Lietuvos vyriausyb , eidama prie politin s pad ties sunormalizavimo, gailiausiai paskyrusi gubernatoriumi klaip dišk Viktor Gaili . Bet reikalai jau es per toli paženg , šitas asmuo jau nebegal s paveikti politin s eigos, ir jo rol galinti b ti tik "Gubernator-Liquidator".

Tuo posakiu buvo paskelbtas Viktoro Gailiaus gubernatoravimui mirties sprendimas. Viktoro Gailiaus valdymo laikas buvo labai trumpas, akmuo jau buvo pasileid s nuo kalno, ried jo vis did jan iu greitumu, ir niekas nebegal jo jo sulai kyti.

Gailiui nebebuvo daug gali myb s politikuoti. Centro vyriausyb buvo atsid rusi politin je defensyvoje ir iš jos jau nebeiš jo. Klaip dos mieste ir visame krašte buvo t siamas SA ir SS vyr apmokymas. Klaip dos miesto gatv se rod si pusiau karin s kolonos, skamb jo vokie i komandos ir dainos.

*

Viktoras Gailius buvo paskirtas gubernatorium ministerio teis mis, kas prieš tai nebuvo praktikuojama. Kaip ministeris jis visuomet gal jo daly-

vauti ministeri tarybos pos džiuose ir ten tiesiogiai iškelti Klaip dos reikalus. Anks iau visi gubernatori reikalai jo per ministeri tarybos generalin sekretori prie ministerio pirmininko. Gubernatoriai dalyvaudavo ministeri tarybos pos džiuose tik specialiai pakviesti. Toks ankstyvesnis sutvarkymas buvo didelis administracinis tr kumas, kuris Klaip doje buvo labai jau iamas ir visuomen s pastebimas.

Pirmininko T belio laikais toks gubernatoriaus teis s prapl timas gal ir b t lik s be didesn s reikšm s, nes T belio autoritetas ministeri taryboje buvo toks didelis, jog jis visuomet pravedavo savo nuomon . Pirmininko Mirono, kuris beveik netur jo administracin s praktikos, laikais, tokia gubernatoriaus teis gal jo labai teigiamai atsiliepti. Bet d l trumpo laiko, kur Viktorui Gailiui teko valdyti, šita teis buvo iliuzoriška.

Gubernatorius Gailius toliau ved praktik , kad kiekvienas gubernat ros patar jas svarbesnius reikalus gubernatoriaus vardu pats gint centro vyriausyb s staigose. Ligi tol buvo praktikuojama, kad svarbesnius reikalus gubernatorius pats d jo savo portfel ir, b damas Kaune, juos mažiau arba dau-

giau gyn , juos palikdavo pas Mašalait , T bel arba d l laiko stokos juos v l parsiveždavo. Vikt. Gailiaus vestoji naujoji tvarka iš vienos pus s buvo teigiama, nes patar jai gal jo savo bylas ligi galo sekti, bet iš kitos pus s j autoritetas buvo žymiai mažesnis už gubernatoriaus. Nauj ja tvarka man kelet kart teko dalyvauti Klaip dos reikalais ministeri tarybos pos džiuose. ia tur jau progos matyti, kaip mažai patyr s buvo pirmininkas Mironas administracijos reikaluose.

*

Pra jus rinkimams iš pradži buvo manoma, kad Augustas Baldžius ir toliau liks direktorijos pirmininku. Bet gana greitai paaišk jo, kad jis neb - ra persona grata. Visa krašto politika buvo jau pastatyta ant Berlyno b gi . Pirmuose seimelio atstov pasitarimuose su gubernat. Gailium buvo min ta dr. Neumano kandidat ra direktorijos pirmininkus. Gubernatorius buvo labai nuste bintas, kad toks griežtas užsienio politikos priklaus s asmuo buvo si lomas pirmininkus. Bet jau antrame pasimatyme seimelio atstovai nebekartojo Neumano kandidat ros, jie si l Klaip dos Landschaftsbanko prokurist Bertulait direktori-

jos pirmininku. Gubernatorius su tuo sutiko manydamas, jog velnias es s malonesnis už belzebub , kaip jis v liau mums išsireišk . 1939 sausio 20 Willy Bertuleit gubernatoriaus buvo paskirtas pirmininku. Bertulai io direktorij jo nariais dr. Herbert Boettcher iš Pag gi , darbininkas Albert Monien iš Klaip dos ir visose vokiškose direktorijose ligi tol dalyvav s kininkas Otto Žygaudas iš Tra kenink .

Labai gyvai atsimenu pirm j direktorijos prisistatym gubernatoriui Gailiui. Prisistatyme be man s dalyvavo dar kitas patar jas, nes gubernatorius nor jo tur ti liudinink , jeigu vykt koks nenumatytas incidentas. Pirmininkas Bertulaitis, žengdamas gubernatoriaus kabinet , dar nesveikino hitle riškai, kaip tai jo direktorijos narys Boettcher, bet d v jo juo das kelnes ir rud švark —to kia kombinacija dažnai rodydavosi Hitleris. Pristat savo direktorijos narius. Pasikalb jimas buvo domus ta prasme, jog direktorijos nariai kalb jo tik vokiškai, gubernatorius Gailius tik lietuviškai, vienas kit suprato, bet Bertulaitis nenusi leido prabilti valstybine kalba. Ir nebuvo daug ko kalb ti, nes tai nebuvo direktorija sen ja prasme. Jos reikalus tvarkyti

m si naciams visiškai pasidav asmens. Bertulaitis laik si labai ambicingai ir arogantiškai. Audiencija tod l buvo labai trumpa, vos susp jo cigaret sur kyti.

Paskutiniu laiku Klaip doje prad jo lankyti daugiau žurnalist , negu prasta. Tai buvo ženklas, kad tarptautin pad - tis prad jo temptis. Jie visi, kaip iš seniau prasta, sustodavo nacionalsocialistiniame hochburge "Baltischer Hof". ia jie ir gaudavo pirm j kv pim . Tik po to kai kurie atsidurdavo ir gubernat roje.

Lank si Klaip doje ir viena gerai žinoma pranc z žurnalist , kuri praš interview gubernatori . Jis j pakviet po piet kavos. Ir mane praš dalyvauti, nes jis pranc z kalb mok jo silpnai. Ji labai atidžiai klaus si gubernatoriaus Gailiaus politini išvedžiojim .

"Visame pasaulyje yra labai daug gand , kad Hitleris darys žygi prijungti Klaip dos krašt prie Vokietijos. T pat sp - d aš gavau ir ia Klaip doje. K tamsta, pone gubernatoriau, manote apie galim Klai - p dos krašto atpl šim nuo Lietuvos?"

"Aš tuo netikiu", atsak gubernatorius. "Statutas dabar vykdomas visu pilnumu, kaip

antroji pus to pageidauja. Neumano partijos nariai turi absoliutin laisv organizuotis ir veikti. Vokietijos reiche vyriausyb nebeturi gin ytin klausim su Lietuvos respublika. Nežinau, kuo gal t pager ti vokie i pad tis, jeigu kraštas ir b t atskirtas nuo Lietuvos ir prijungtas prie Vokietijos".

Žurnalist daugiau nieko nebeklaus .

Nevien gubernatorius Gailius buvo optimistas. T pat teko išgirsti ir iš Lietuvos pasiuntinyb s Berlyne. Naujasis gubernat ros patar jas Martynas Brakas, manydamas, kad ateityje dar bus juridini gin , vyko Berlyn kai kuri juridini knyg pirktis. Buvo prašytas užėti pasiuntinyb pas pasiuntin Škirp , kad patirt apie III reicho politik iš pirmo šaltinio. Suger ž s papasakojo, kad Škirpa d l tolimesn s Klaip - dos krašto politin s ateities es s optimistiškai nusistat s. Klai - p dos krašto statuto vykdymu, kaip Berlynas supranta, vokie i vyriausyb esanti patenkin - ta; iš jos pus s neb si daroma joki žygi šitam statutui pakeisti. Lietuvos rol ateityje b sianti veikti parlamentariniu b du, per partijas ir tokiu b - du išlaikyti ir išpl sti savo tak krašte. Jos rankoje taip pat

es daug ekonomini galimybi, kurias galima panaudoti. Taip veikiant, jo nuomone, reikalai gal si pamažu susitvarkyti.

Informacijos išklausm, ir vienas iš m s pasteb jo: "Matyti, m s pasiuntinys absoliusiai nepainformuotas apie tikr j pad t krašte. Tegul jis atvyksta 24 valandas Klaip d, tuomet jis tegul mus tikina, kaip esamomis s lygomis galima ilgesn laik politikuoti ir net savo tak pl sti".

*

Po nauj met prasid jo masis žyd kraustymasis iš Klaip dos krašto. Buvo parduodami namai, krautuv s, dirbtuv s ir dvarai kartais net už juokingai mažus pinigus. Šito b gimo niekas negal jo sustabdyti, jis vyko gaivališka, kaip taur bandos b ga nuo art jan io prerijos gaisro.

Nepaprastai prisl g 1939 ko vo 14-15 pasirašytas paktas tarp ekoslovakijos prezidento Hachos ir Hitlerio. Juo buvo atiduota likusi ekijos valstyb s dalis Hitlerio globai ir steigtas Bohemijos ir Moravijos protektoratas. Buvo jau iama, jog esame Klaip dos krašto likimo sprendimo išvakar se.

Greitai po šit vyki Lietu vos radiofonas ir laikraš iai praneš, jog ministeris Urbšys

kelioms dienoms vykst s Rom . Iš ia, kaip v liau sužinojome, jis telefonu buvo kvieiamas atvažiuoti Berlyn , kur jo pageidauj s III reicho užsieni reikal ministeris Joachim von Ribbentrop.

Kovo 21 Klaip doje praplito gand , kad Hitleris iš Lietuvos pareikalav s atiduoti Klaip dos krašt . Apie tai smulčiau pranešusi Šveicarijos radiofonototis. Gubernat roje iš ryto t pat pasak ir spaudos patar jas Jurk nas-Šeinius, kuris vis nakt buvo sek s Švedijos radiofon . Iš ia buv pranešta, kad Hitleris užsienio reikal ministeriui Urbšiuui teik s reikalavim tuojau atiduoti Klaip dos krašt .

Gand sujaudintas, gubernatorius Gailius tuojau iš ryto skambino V. Mašalai iui (ministeri tarybos reikal ved jui. Red.), bet jo negaudamas, susijung su užsieni reikal ministerija. Nepasiek nei ministerio nei politinio direktoriaus. Vienas mažiau atsakingas asmuo jam paaiškino, kad visi gandai be pamato. Atrodo, kad vyriausyb , nenor dama leisti gandams plisti, buvo pertraukusi ir tam tikras telefono linijas. Labai charakteringas buvo faktas, kad kiek v liau buvo pertrauktas ir tiesioginis gubernatoriaus laidas su minis-

terio pirmininko kanceliarija. Ligi v lybos nakties nebuvo galima su Kaunu telefonu susisiekti. Galiausiai gubernatorius rezignavo ir nustojo skambinti. Visos iš užsieni girdimos žinios leido sprasti nemaloniasis eventualum.

1939 kovo 22 d. 8 val. iš ryto Heilsbergo radiofonas pranešė, kad Vokietijos ir Lietuvos vyriausybės susitarusios dėl Klaipėdos krašto atidavimo Vokietijai. Kraštas bus perduotas dar tą pačią dieną. Pusiaurand vėliau apie tai pranešė ir Kauno radiofonas. Tai buvo jo pirmoji žinia apie paskutinį dieną vykusį Klaipėdos krašto reikalą.

Apie 9 valandą skrido viršum Klaipėdos, beveik stogus grandydami, keli lėktuvai. Arčiau prisirišus ant jų buvo matyti nacinis kryžius ir svastika. Tai buvo Vokietijos pirmasis oficialus pasveikinimas. Keletą ratų apsukę, lėktuvai dingę.

Apie 10 val. gubernatorius atvyko į direktorijos pirmininkas Bertulaitis ir narys dr. Boettcher. Jie gubernatoriui Gailiui pareiškė, kad viskas esą daroma apsaugoti gubernatoriaus asmenį.

„Dėl mano asmens nesirpinkit“, išdidžiai jam atsakė gu-

bernatorius Gailius. „Mano gyvenimas reikalas. Stengkitės, kad krašte nekiltų riūšis ir nebūt naikinamos gyvybės. Jau dabar esame gavę iš kelių vietų žinią, kad Neumano partijos pareigūnai kuriose vietose be juridinių galiojimų esą paėmė rankas vietinai valdžiai. Toliau rinkitės, kad nekiltų muštynės“.

Pateikęs konkrečius davinius, Bertulaitis žadėjo tvarką atstatyti. Bet tvarkos atstatymas jau nepriklausė nuo Bertulaitio direktorijos. Dabar jau veikė kitos jėgos.

Pradėjus telefonams veikti, gubernatorius sakė perduoti visur, kur dar galima, žinią, kad būtų sunaikintas visas susirašijimas, gal būt naudojamas Hitlerio režimui ir ypatingai sunaikinti visus srašus. Iš dalies tai buvo padaryta, didžiąja dalimi ne; kai kur žmonės, nustoję galvos, juos nešė pakasti. Paskui atėjo naujojo režimo pataikūnai, juos iškasė, kad perduotų ten, kur bus reikalaujama.

Apie pietus gubernatorius buvo gautas žinia, kad Pagėgių apskrityje jau važiuavo III Reicho šarvuotieji ir pamažu artinasi Šilutė. Septintojo pėstininkų pulko vadas trumpai po pietų pranešė gubernatoriui Gailiui, kad pagal sakymą pulkas

pasitrauksi s iš Klaip dos 9 val. vakaro, ir tuomet pasibaigs Lietuvos vyriausyb s autoritetas krašte. Kadangi kartu su gubernatorium važiuojan i asmen skai ius buvo labai ribotas, kitiems gubernat ros nariams buvo palikta laisv daryti, kaip nori, j tarpe ir man, pagal j roj nelaim s metu prast signal : Save our souls.

Kelet minu i prieš dešimt valand vakaro, Klaip dos stotyje pasigirdo subruzdimas ir vokiškos komandos. Perone pasirod augšt vokišk policijos ir SS karinink , j tarpe visiems iš laikraštini fotografij žinomas III reicho SS vadas ir gestapo viršininkas Heinrich Himmler. Sustoj s pro savo storuosius akini stiklus dair si stotyje ir ži r jo vykstant stotyje susigr dim prie paruošto traukinio. Paskui kažk sak , ir adjutantai dingo kaip žaibas. Kai kurie vietiniai gyventojai ir tarnautojai, pro šal eidami, nesusilaik ir j pasveikino: "Heil Hitler". Koki dešimt minu i pastov j s ir pasikalb j s, Himmleris ir jo svita dingo iš perono.

*

Su Lietuvos kariuomen s ir gubernatoriaus išvykimu pasibaig Lietuvos suverenumas Klaip dos krašte.

Viktoras Gailius, paskutinis gubernatorius, išbuvo savo poste lygiai 100 dien .

Su Viktoru Gailium v liau dar teko susitikti Kaune, kai buvo daroma atskaitomyb iš Klaip dos krašte palikt Lietuvos turt . Užsienyje man nebe teko su juo susitikti.

Viktoras Gailius priklauso tai Mažosios Lietuvos jaunajai generacijai, kuri didžiausi savo gyvenimo dal praleido praktiškame Lietuvos atstatymo ir valdymo darbe. Jau 1915 su šautuvu rankoje, nors ir po nelietuviška v liau, velionis kovoj o prieš rusišk imperializm , kuris daugiau kaip šimt met buvo paverg s Lietuv . Carin s Rusijos sugriuvimas atidar kel i ir Lietuvos nepriklausomybei. Po I-jo pasaulinio karo pabaigos velionis t s darb jau nepriklausomoje Lietuvoje — ne ginklu, bet praktiškame Lietuvos ir v liau Klaip dos krašto valdyme. Visuose postuose velionis rod geram administratoriui ir politikui reikaling ramum , taktingum ir susivaldym , kartu neatsisakydamas užimti beviltišk politin viet ir joje stov ti kaip kareivis ligi paskutinio atod sio.

Jeigu kuomet bus rašoma Mažosios Lietuvos istorija, Viktoro Gailiaus asmuo joje užims žymi viet .

VALI NAS LANKO MILŽINKAP

*Kiekvien kaimo nam siaut
Enkavedistai ir šnipai,
O ten, kur j j viešpatauta,
Tebuvo skirta vargšei tautai
Mirtis, kal jimas, kapai.*

*Augštam milžinkapy tik kranklio
Rauda aid jo, ties žalia
Vel na niekas nesilank ,
Vaĩdilos tik Vali no kankl s
Skamb jo plienu ir valia:*

*— Mirtis ateina neprašyta,
Naktis mus siau ia nelaukta,
Bet tu sulauksi laisv s ryto,
Kaip rudens lapai išblaškyta,
Tu, mano ken ianti tauta.*

*Numiršta rož s ir lelijos,
Vergai, karaliai, pranašai,
Bet, kas mirty gyvent nebijo,
Gyvens kovoj, gyvens vergijoj,
Švieson kaip milžinas išeis!*

*Daug tremtini kelion j krito,
Daug kam kovoj atv s kakta,
Bet tu sulauksi laisv s ryto,
Kaip rudens lapai išblaškyta,
Tu kelsies, ken ianti tauta!*

Bernardas Brazdžionis

SAV S IR APLINKOS PAŽINIMO PASTANGOS

Amerikos ir Kanados LFB konferencijoje Windsore, Ont., rugsėjo 1-2 svarstyti klausimai yra verti Laisv skaitytoj dmesio.

Juose nesitenkinta netolimos praeities ar aktualiosios dabarties analize. Iš analizės, kuri padėtų nušviesti ir paryškinti, natūraliai plauk konstruktyvios išvados artimesnei ir tolimesnei atečiai — kovai už valstybės laisvę, už lietuvių gyvenimo pagerinimą, už lietuviško žmogaus išlikimą.

Žinant, kad tame vyksme dalyvauja vairi kartė ir vairi galvojimai žmonės, konferencijoje buvo patelkti pasisakyti skirtingi referentai. Jė laisvas pasisakymas, tiesioginis kontaktas keletropai naudingas: pralaužia vienos kartos ir vienos organizaci-

KART BENDRAVIMO PROBLEMA TREMITYJE

VYTAUTAS VYGANTAS, New Yorkas

Problem referentas m svarstyti, išeidamas iš to, kad kiekvienas žmogus turi savo psichologinį-socialinį pasireiškimo būdą. Jo pasireiškimo pagrindiniai bruožai priklauso nuo to, kad žmogus (a) siekia pažiūrėti ir veiksmų pilnutinio balanso, (b) vengia tokių reiškinių, kurie asmenį išmuša iš prastinių formų ir kurie tuo pačiu reikalauja daug psichinių pastangų naujai padėčiai suvokti ir jai kontroliuoti, (c) turi savyje tam tikrą vertybių gradaciją mast, pagal kurį veikia, pagal kurį jungiasi sambūrius, (d) asmuo ir sambūris tam tikras min-

tis ir siekimus link s taip suintensyvinti, kad jos neproporcingai nustelbia kitas vertybes. Iš to gali kilti idėjų kontinuiteto nedavertinimas, pažangos varžymas, laikin verteturinios idėjos pervertinimas, socialinis realybės klaidingas suvokimas ir t.t.

Tais psichologiniais atžvilgiais referentas pažiūrėjęs dabarties visuomenėje ryškina keturias kartas, kurias pavadina—vyriausioji karta, vyresnioji, dabartiniai studentai, arba akademinis jaunimas, ir jauniausioji karta.

AMERIKOS IR KANADOS LFB KONFERENCIJOJE

jos užsidarym savose ribose; vykdo praktin minties bendradarbiavim , pratina suprasti ne tik kitus, bet ir save iš to, kaip kiti apie tave galvoja; pagreitina visapusiškesn bendr klausim sprendim — tai jau sprendimas nebe mano, tavo ir jo, bet m - s sprendimas, kurio vykdyti imam s visi.

Nesisteb tume, jei ia pareikštos referent mintys sukelt pitarimo, prieštaravimo ar pataisymo atgarsį . Tai tik padint ir pagilint minties bendravim .

Tiesa, tebuvo manoma skelbti pranešim tik santraukas; jose sutraukti vadiniai pasteb jimai ar argumentacija, bet pagrindin s tez s paliktos originaline redakcija. — Red.

I. KETURIOS KARTOS

Vyriausioji karta

Ryškos rytietin s tendencijos joje ta prasme, kad galvojimo forma, psichologin dinamika ir psichologin asmenyb s gynyba paženklinta mus iš ryt at jusiomis tendencijomis. Jos yra gavusios savit pasireiškimo form m suose, bet rytietiško pagrindo pasl pti negalima. Vakar takos yra, bet ji maža ir negali. Politin j srity joje labai ryški ideologin diferenciacija — tiek s moningai tiek nes moningai. Politinio pasireiškimo atžvilgiu — nor iau juos pavadinti parlamentine grupe,

kurioje parlamentin proced ra turi daug takos ir kurioje dažnai ryškios šio šimtme io treios dekad os vyki tendencijos. Jomis dar ir dabar bandoma vadovautis. Bandoma dabartin gyvenim strukt rinti pagal jiems prastas formas. Kadangi gyvenimo diktuojamos formos nesutampa su šiais siekimais, tr ksta tada j veiklai *konkretaus realumo*. Visas d mesys nukrypsta egzistencin kov siauroj plotm j užmirštant pagrindinius m s gyvyb s (politine prasme) klausimus ir problemas.

Sunku nurodyti konkre ius pavyzdžius, ta iau šios kartos

ryškiuosius veidus rasime t grupi tarpe, kurios laiko Vliko egzistencij ant savo pe i ; j pastebime ir m s diplomat tarpe. Bendrai, kaip ir pats terminas sako, tai m s vyriausioji karta.

Vyresnioji karta

Ši kart ir jos siekimus aiškiai charakterizuoja vakarietinis takos. Tiesa, dalis šiai kartai priskirtin asmen yra aiškus vaisius primityvios sintez s tarp lietuviško kaimo ir rytietinis takos. Šie bruožai intensyviais momentais (debatuose ir bet kokiuose kituose momentuose, kur prasimuša emocinis elementas) nustelbia kitus pasireiškimus. Ta iau bendras vardiklis jiems yra vakarietintaka, j idealai žavi, yra patraukli s ir nesukelia tiek d l ateities nežinojimo kylan ios baim s. Vakarietini id j tarpe labai patraukli liberali tendencija funkcinu atžvilgiu (tod l ši kartos tendencija tok gil atgars rado katalik visuomen je).

Politin s diferenciacijos atžvilgiu ji vengia ideologin s diferenciacijos (suvokiu š vengim ne kaip siekim išjungti ideologin moment iš gyvenimo, bet kaip politin s-visuomenin s terminologijos ir sampro-

tavimo vedim ten, kur politiškai reiškiamasi — tokiu b du išvengiama teologini -ideologinim stym ten, kur jie pad ties neryškina ir jos nenusako, tik komplikuoja pat suvokim). Ta iau jeigu s moningai ir siekiama vengti politikoje ideologin s diferenciacijos, tai pasmonyje tos tendencijos neišvengiama, ji net ryškiai dominuoja.

Politin s akcijos atžvilgiu siekiama save suvokti kaip rezistent . Ta iau šis rezistento pavadinimo pasirinkimas nerealus, net neleistas, nes jis per daug suabsoliutintai vartojamas, jis monopolizuojamas ir tuo pa iu tampa klaidinantis.

Karta savais pasireiškimais labai intensyvi ir dinamiška. Dr s iau sakyti, kad joje daugiausia idealizmo. Netur damatvirit standartini , gyvenime išbandyt pasireiškimo form (kaip tai yra patyr vyriausios kartos atstovai ir nori jiems prastas formas gr žinti pat gyvenim), ši karta juda, jieško ir k rybiškai reiškiasi. Vis bando prieš gyvenimo si lom statiškum , prisitaikym prie aplinkos veikti, ir tas veikimas kit dažnai suvokiamas kaip jieškojimas. O jieškojimas galimas, jei karta parodo daug gyvo idealizmo, kurio ypa katalikiškame sparne tikrai netr ksta (kai tuo tarpu Šviesos jud -

jimas jau baigia pralaim ti savo dinamiško pasireiškimo kov prieš gyvenimo malonumus ir komfort).

Sankcij suvokimas šioje kartoje n ra toks ryškus, nes jos n ra gavusios tokios gilios reikšm s d l nuolatinio j ieškimo, rebeliškumo, kovingumo (tiek prieš okupantus tiek prieš dominuojan ias gyvenimo pasireiškimo formas).

Tautiškumo atžvilgiu kartos egzistencija nat rali, nes ji nat raliai Lietuvoje ar bent dar Europoje išvyst savyje vertybi gradacij . Ta iau šios kartos jauniausi žmoniai tarpe kai kada jau galima pasteb ti sukilusi problem : *kaip* išlaikyti savyje lietuvišk s mon .

Šios kartos ryškieji atstovai tai rezistenciniai samb riai kaip Lietuvi Frontas; asmens 4-toj ir 5-toj dekadaj Lietuvoje ar vak. Europoje baig mokslus.

Dabartin studentija

Jei min tose kartose reišks id jinis ryt ar vakar dominavimas, tai šioje kartoje reiškiasi dviej kontinent takos: juo jaunesnis šios kartos asmuo, juo daugiau kasdienin s, pas monin s takos jam turi amerikietinis pasaulis. Šios kar-

tos vyresnieji atstovai yra pajut labai ryškiai vakar Europos tak savyje ir iš amerikietiško pasaulio sau pasirenka tik takas ir formas, naudingas jiems reikštis. Jaunesnieji jau iš europini tak renkasi tas, kurios j vidiniam pasauliui rodo daugiausia patrauklumo. Laiko t km veikia amerikietini tak naudai.

Karta yra tragiška ta prasme, kad ji neturi savo augimui pavyzdži . M s bendruomen j beveik n ra toki asmen , kurie savo gyvenime b t pavyzdingai suk r harmonij tarp pasireiškimo lietuviškoje ir amerikietiškoje bendruomen je. Prieš kelis dešimtme ius š krašt emigravusi lietuvi karta savo vaikams negal jo toki pavyzdži duoti, ir tod l susidar toks id jinis nutolimas lietuviškumo plotm je tarp j . Naujo lietuvi tipo — b tent, inteligento iševio k rimas reikalingas, ir šis uždavinys nat raliai tenka dabartin s studentijos kartai.

Atsid r s tarp dvejopos bendruomen s šios kartos žmogus jau ia, kad jo egzistencijos pagrindas tur s b ti amerikietinis pasaulis, bet jau ia ir moralin pareig išlaikyti savyje lietuvišk s mon . Tokio dvilypumo rezultatas—vienai užsidaro ir vengia dom tis tiek lietuviškais, tiek ir amerikiniiais reiškiniais, siurindami savo asmenyb . Kiti intensyviai ima kėsnoti atsakymo, kod l reikia lietuviškum išlaikyti.

Šis klausimas kyla visiems: tik pats klausimo intensyvumas skirtingas atskiruose asmenyse. Su juo natūraliai siejasi ir kitas klausimas — kaip savyje išlaikyti tautišką monokultūrą. Ši karta tad ir pasižymi tautiško klausimo intensyviu suvokimu ir galimais sprendimais jį ieškoti.

Politinės diferenciacijos atžvilgiu vis daugiau ryškėja joje neideologinės terminologijos ir samprotavimo siekimas. Pasakyti šią tendenciją jau labai ryškiai. Iš kitos pusės, tenka pastebėti domi, mano supratimu, negyvenimišką tendenciją: tai Lietuvių Studentų Santarpon susibūrusi jaunuolių siekimas politinį srityje ideologinę diferenciaciją tautiškumą ir jos visais galimais būdais siekti. Siekiamas monokultūroje plotmėje to, kas pasakoma monokultūrais veiksmais paneigia (žinoma analoginai padidinti vyresniosios kartos tarpe).

Grynai politinį srityje pasireiškimas mažai domina. Gal kiek žavi rezistencini sambūrių siekimai.

Ši karta sudaro jaunimas, kuris bent dalį savo psichologinės brandos proceso išgyveno Vak. Europos stovyklose. Dauguma šios kartos žmonės šiuo metu yra bebaigi studijas.

Jauniausioji karta

Pažymėjus, kad tai karta, kuri dabar auga Amerikos mokyklose, su Lietuva neturi ryšių, sustoja referentas ties tos kartos lietuviškumo klausimu:

Šie jaunuoliai nebebus pastatyti nutautėjimo pavojun — jie niekad nebus pakankamai tautiškai subrendę, kad galėtų nutautėti. Juos reikia „sutautinti“ ... Ir tame sutautinimo-sulietuvinimo procese atsakymas klausimui, kas yra lietuviška, kas lietuviškumas, turės ypatingos reikšmės. Be šio klausimo, kils dar tie klausimai, kurie jau intensyviai kyla tik nagrinėjant kartoje — tai *kodėl* reikia ir *kaip* galima išlaikyti savo lietuvišką monokultūrą ... Tai kartais būtinai pavyzdžiui kadrų, iš kurių jie galėtų savo brandos laikotarpyje rinktis savo psichologinei struktūrai tinkamiausias asmenybes. Ši karta turi galimybių tapti psichologiškai saugesne, ramesne už dvi vidurines kartas, kurias ji nagrinėjome, bet kartu didelis pavojus, kad karta bus statiška, pasiduos gyvenimo reiškiniai (patogijai) taktiškai.

II. KAS YRA KARTOSE NEGERA

Keturias kartas apibūdinęs, referentas paryškino, kas kiekvienoje jų yra neigiama, anot jo egocentriška.

Vyriausioje kartoje neigiama:

1. »K rybinio elemento stoka nu-
lemia visus kitus aspektus. Jeigu
jau iama k rybin dvasia, tai ji rei-
kiasi tokiomis formomis, kurios prie
gyvenimo nepritampa.

2. Baim d l egzistencijos: "kas
bus, kai viet, pozicij prarasiu".
D l ši motyv kylan ios ir politin s
rietenos. Egzistencin s baim s pada-
ras — kritikuojamos ne id jos, bet
kitaip galvoj asmenys.

3. K rybos stoka ir egzistencin
baim ver ia užsidaryti nuo santykia-
vimo su kitaip galvojaniais. To pa-
vyzdys — pastangos "jaunuolius, ku-
rie palink kriks ioni demokrat
veikl, skirti nuo vyresni j ... kai
tuo tarpu nat raliausias reiškinys b -
t paprastas nauj j nari infiltravi-
mas sen j eil se". Kitas pavyzdys
tai Kaminsko žodžiai Vlike apie sa-
vo baim d l išstojusi iš Vliko gru-
pi gr žinimo, "Šita izoliacija yra
labai kenksminga bendram lietuviš-
kam veikimui".

Vyresniojo kartoje neigiama:

1. Rezistencijos s vokos monopoli-
zavimas. "Tiesa, grupi vadovyb s
vengia tokio monopolizavimo, ta iau
ši tendencija yra ryški nariuose ir
bandoma š moment pristatyti kaip
argument skirtum tarp vyriausios
ir vyresn s kartos jieškant".

2. Šiai kartai b dingas jieškojimas
duoda kai kuri neigiam padarini .
Tarp j (a) "blaškymasis tarp po-
litini uždaviniai ir kult rin s veik-
los" ir specifin s krypties nesuvoki-
mas. "Nenuostabu, kad net pa i
frontinink tarpe kyla klausimas,
kas mes esame ir ko siekiame. Ši
tendencija paprast nari tarpe pa-
stebima". (b) "Perd tas savos id -
jos akcentavimas". O "jieškojimo in-
tensyvumas veda prie tikrosios per-
spektyvos praradimo", (c) "Pasigen-
dama teigiamos iniciatyvos ten, kur
ji vest prie vis apjungimo. Jeigu

Vlikas... nebegali vis apjungti, tai
visgi nepastebima akcija, pozityvi
iniciatyva, vedanti prie naujo, bet vi-
sus lietuvius apjungian io organo k -
rimo. Vienintel išimtis tai prof. Bra-
zai io pareikštos mintys apie Pa-
vergt j Taut Komiteto galimy-
bes".

"Tarp kartai priskaitytin teigia-
m reiškiniai ... ryškiausias jos aiš-
kus idealizmas. Išvystyta veikla, kad
ir tokioj plotm j, kaip finansin s au-
kos — rodo idealistiško nusistatymo
stiprum . Be to, pamin tinas ir kar-
tos ryški j vadov sugeb jimas ki-
taip galvojan ius išklaudyti, šis mo-
mentas tiek pirmoje, tiek tre ioje
kartoje beveik nepastebimas, nors jis
b t taip reikalingas. Gi konkre iu
pa iu pavyzdžiu minties komunikaci-
jos atžvilgiu geriausiai tinka šis pa-
šnekesys. Autorius sav s neidenti-
fikuoja su vyresni ja karta, bet jam
suteikiama proga savo suvokimo
mintis ia išreikšti".

Dabartin j studentijoje neigiama:

1. Noras lietuviyb s išlaikymo rei-
kalavim kaltininkais padaryti vy-
resniuosius. "Jie (vyresnieji) tampa
atpirkimo ožiais, ir tod l j vengia-
ma. Mažai kontakto, j autoritetas
niekinamas... ir bandomas visiškai
paneigti. Tas gan neigiamas j ži -
r jimas j vyresniuosius ypa ryškus
liberal stovykloje. Santaros bandy-
mas nepriklausyti n vienam sparnui
iki šiol buvo labai ryškus; tik pas-
kutiniu metu pastebimos artimesnio
kontakto tendencijos. Katalik spar-
ne tas atvejis n ra tokis ryškus, nes
vienas kart l žis jau anks iau jvy-
ko".

2. "Savyje užsidarymas" ir izolia-
cija yra "kenksminga asmenybi ug-
dymo atžvilgiu ir neigiama kovoje
d l krašto laisv s... m s akademikai
su amerikieiais labai mažai ben-
drauja, o jei bendrauja, tai labai pa-
viršutiniškai — tokiu b du geriausia
proga Lietuvai ir lietuviams atrasti

nauj draug nerealizuojama". O gal tie žmonės, su kuriais dabar lietuviai studijuoja kartu, po keliolikos metų kaip tik bus tie, kurie turės lemiamos takos pasaulio ekonomij ir politik ...

3. "Pasyvumas problematikos atžvilgiu. Problem netik neįieškoma, bet ji staigiai vengiama. Bandoma save užli liuoti paviršutiniškais gyvenimo reiškiniais. Santariei grupia sudaro šviesi išimtis. Jie problemą ieško ir jas mieliai bando spręsti. Tiesa, atsakymų jie dar nėra pateikę, bet sveikintinas pats atsakymų ieškojimas tuos klausimus, kurie mums visiems turi itin svarbios takos. Tas bendras pasyvumas problem atžvilgiu sumasina žmones; o apie tokio reiškinio pavojus aiškinti nėra prasmės".

III. BENDRAVIMO GALIMYBĖS IR FORMOS

Supratus kartas, lengviau surasti tarp jų bendravimo galimybes.

Jų bendravim žodžiu ar raštu suveda tiesioginį komunikacij arba individualinis bei grupinis pavyzdys.

1. Bendravimo nusi teikimai

Id jinis bendravimas manomas, kai svarstomi konkretūs klausimai; savas paži rai pristato tokia forma, kuri klausim kelian ios kartos žmones galint pareiškimus, atsakymus suprasti; vengia savito galvojimo formas suabsoliotinti, nerodo neklaidingumo pretenzij ; kai akcentuoja konstruktyvios kritikos reikal .

Individualiniu pavyzdžiu geriausiai galima pasitarnauti. Kruopštus darbas, siekis bendras

naudos, pasiaukojimas bendram labai, idealistinis nusiteikimas ir nuolatinis pasitikėjimas tiek kitais, tiek savimi veda prie tinkam rezultat . Paibr žtina, kad antroji karta savo idealizmu ir trojki savo (bendruomeniniu atžvilgiu) plau akira iu turi progos daugkuo prisid ti prie bendro tarpusavio kart darnaus reiškinosi ir sugyvenimo.

2. Bendravimo plotm s

Bendrose profesin se organizacijose, grup se yra geriausia proga sueiti atskir kart atstovams. Nuolatiniam profesiniam kontakte su jaunesniais specialistais ir vyresnieji nepraras kontakto su gyvenimo realybe. Šis reiškinys iš profesini form palengva persimes ir kitus gyvenimo reiškinius.

Per bendras organizacijas kaip ateitininkai, bendruomen , galima pasiekti svairi j id j t stinum . O toks t stinumas b tinas tiek pa iam progresui, tiek glaudesniam kart bendradarbiavimui. Reikt pav. atkams sendraugiams organizuoti studij dienas a la Lietuvi Fronto bi iuli Europoje.

Individualin je plotm je irgi yra vairi bendravimo galimyb . Kasdieninis kontaktas namuose tarp t v ir vaik tur t suteikti progos vieniems ki

tus suprasti, jei būt tam de-
damos pastangos. Kontaktas
tarp kaimyn tur t tur ti to
paties efekto. Procesas l tas,
bet jis turi galimybi suvaidin-
ti svarbi rol bendravime, *jei-
gu bendravimo bus siekiama.*

Per kitus save galima gerai
pažinti, o kitiems pažinti reikia
asmeninio kontakto. Toks as-
meninis kontaktas jaunimui
būt reikšmingas ir tuo, kad j
netiesiogiai būt galima veikti
(o tai tur t daugiau takos ne-
gu paskaitos ar formal s ban-
dymai veikti ir indoktrinuoti)
bendro aukl jimo ir ypa tauti-
škumo plotm je. Bendraudami
ir bendradarbiaudami su vyres-
niais, jaunesnieji prarast eg-
zistencin baim (koks pav. ryš-
kus skirtumas tarp at-k stov-
ykl Europoje, kada kiekvie-
nas jaunas dalyvis pajusdavo,
kokios galingos organizacijos
narys jis yra, nes visada lanky-
davosi stovyklose tie, kurie bu-
vo autoritetai, giliai respektuo-
jami ir t.t.—gi dabar jaunimas
beveik vienas stovyklauja. Re-
tai pasteb sime ryški asmeny-
bi stovyklose, menk j tak
tokiuose susib rimuose. Gi jau-
nimas, savo vienum jau i s,
turi pagrindo just egzistencin
baim). Vyresnieji pajust sav
siekim realizavim , jei pajus-
t savo jaunimo stiprum ir jo
dinamik .

3. Bendravimas pagrindiniais klausimais

Turinio atžvilgiu kart ben-
dravimo probleminiai klausimi-
mai:

*Kas yra lietuviškumas, kod l
reikia išlaikyti lietuvišk s mo-
n , kaip tai vykdyti.*

Tenka ia pabr žti, kad ra-
cionalusis, protinis elementas
vis didesn s reikšm s gauna
bendruomeninio gyvenimo reišk-
kiniuose, kurie sukasi apie tauti-
tin s s mon s išlaikym . Ge-
riausi rezultat ia pasieksime,
jei visi sugeb sime prie vieno
stalo sus sti. O problemos to-
kios ryškios, jog jos šaukte šau-
kia, kad s stum me prie ben-
dro stalo. Pirmin s reikšm s
ia tur t pedagoginiai sugeb -
jimai, gal tikriau psichologinis
sijautimas žmog , tada būt
lengviau spr sti tas problemas.

Kai šiandien neb ra paties
gyvenimo nat rali sankcij ,
kurios mus veikt bendrauti
tautinio susipratimo srityse,
tenka ugdyti moralin sankci-
j pa iame žmoguje — jo savi-
garb . J išvystyti sunku, bet
ji id jiniu atžvilgiu gilesn .
Tokios sankcijos išugdymas rei-
kalauja *aukos dvasios*. Ji šio-
mis s lygomis yra būtina, nes
m s gyvyb tautin j plotm j
ir m s tarpusavio bendravi-
mas priklauso nuo savigarbos
sankcijos išugdymo.

REZISTENCIJA 14 MET FONE

JUOZAS BRAZAITIS, New Yorkas

1. Ko rezistencija siekia, 2. Ar rezistencijai lietuviai buvo pasiruošę, 3. Ar rezistencijos aukos buvo beprasmes, 4. Ar laisvę je es lietuviai patalkino krašto rezistencijai, 5. Ar laisvieji lietuviai panaudojo kovai krašto rezistencijos laimėjimui, 6. Kuriuo keliu toliau.

1.

1941 met birželio 23 sukilimas buvo pirmas lietuvių rezistencijos prieš sovietus prasiveržimas viešumon. Nuo to laiko keitėsi žmonės, keitėsi organizacijos ar jų vardai, keitėsi Lietuvos priešai, keitėsi ir rezistencijos uždaviniai bei metodai, bet išliko gyva dvasia, kuri vykdo rezistenciją. Gyva Lietuvoje, gyva Sibire, daugiau ar mažiau gyva ir tremtyje.

Rezistencija yra tautos nepaprastos padėties padaras. Lietuviškas žodis „pasipriešinimas“ gan tiksliai jos pobūdį išreiškia. Tai pirmiausia, pasipriešinimas išorinio priešo pastangoms sunaikinti tautą ir valstybę. Tautos gyventojų pastangos tuo nepaprastu metu labiau nukreiptos *priešintis*. Paprastuoju metu, valstybės normalaus gyvenimo eigoje, tos pastangos labiau skirtos *kurti* — valstybinio gyvenimo ramiui kurti bei puošti.

Nenormalios padėties padaras yra ir rezistencinės organizacijos, kaip normaliai laik padar-

as yra politinės partijos. Normaliais laikais susikuria eiliskirtos partijos, skirtingos pagal savo programas, kurioms nori vykdyti valstybinio gyvenimo reikmes. Nenormaliais laikais susikuria taip pat ne viena rezistencinė organizacija. Jos labiausiai skiriasi viena nuo kitos savo narių vienas kitu pasitikėjimu, kuris yra būtinas konspiracijos sumetimais.

Nenormalioje padėtyje ir partijos, jei jos yra, netenka savo tiesioginės prasmės — rinkimais keliu siekti valdžios, kuri galint jas tvarkyti valstybę pagal savo programą. Nenormalioje padėtyje suspenduojamos partijų programos ir joms vykdyti pagrindiniai priemonės — valdžios paimimas. Joms tenka tie patys nepaprasto metodo uždaviniai, kuriuos vykdo rezistencinės organizacijos.

Rezistencijos tiesioginis uždavinys — vykdyti tai, kas skėmingiausiai sukliudyt svetimos jėgos užmačias. Bolševikų okupacija jas turi trejopas: naikinti lietuvių valstybę nepri-

klausomyb s s mon , kad lietuviai susigyvent su mintimi, jog Lietuva yra ir turi b ti Soviet S jungos dalis; naikinti tautin s nepriklausomyb s s mon , kad lietuviai imt galvoti es menkesn s tautin s vert s už rusus, es tik mažesnieji rus broliai; silpninti biologin tautos potencial , kad menk t gyvoji atrama valstybinei ir tautinei nepriklausomybei.

Pasipriešinti toms užma ioms reiškia daryti visas pastangas, kad okupacija b t pašalinta, o kol tai vyks,— išlaikyti lietuvius s mon je gyv valstybin ir tautin nepriklausomyb , išsaugoti kuo daugiau gyvo tautos biologinio potencialo.

Penkiolikos met perspektyvoje dar nematyti žymi , kiek yra priart j s okupacijos pašalinimo laikas. O jau labai žymu, kad biologinis tautos potencialas yra sumažintas ir atskiestas. Belieka susim styti ties klausimu, kiek valstybin s ir tautin s nepriklausomyb s id ja išliko gyva ir skaidri.

2.

Lietuvos okupacijos galimybėi, taigė ir rezistencijai lietuviai nebuvo pasiruoš . To nepasiruošimo buvo dvi didžiosios priežastys. Viena, vadistinio re-

žimo ilgas užtrukimas dal lietuvius visuomen s sp jo nupolitinti, nustumti nuo dom jimosi valstyb s reikalais; kitoje dalyje buvo suk l s neapykant režimui ir pikt džiaugsm , kad jam ateina galas. Antra priežastis — dalis lietuviai šviesuomen s, savo praeityje susigyvenusiu su rus visuomene, tebegyveno ta praeitimi ir nesteng ži r ti, kad rusas komunistas n ra tas pats, kas buvo jo jaunyst s dien paž stamas rusas demokratas. Sovietini taut kult roms pažinti draugija Lietuvoje buvo kilusi ne tik pagal tiesiogin užsieni reikal ministerio S. Lozorai io paraginim , kaip tai skelb a. a. prof. Kr v Mickevi ius. Jos pirminkas pats Kr v jau Lietuvos valstyb s pirmaisiais metais (1924) viešose diskusijose reikalavo, kad Lietuva eit artimus ryšius su Sovietais, spirdamosi prieš Vokie ius. Tai buvo vienas iš ženkl , kad dalis šviesuomen s linko rusiškus rytus. Artimumu rusams gyveno ir akademik sukeltas kult rbolševizmo s j dis su Tre iojo Fronto, Literat ros žurnalais. Prieš juos aktyviai stojo kovoti Naujoji Romuva, Židinys, XX amžius, o prieš slapt komunist partijos veikl tarp darbinink aktyviai reišk si veik vienintel paskutiniu metu

Kriškioni Darbininkų Sąjunga. Taigi dvejopas buvo kovojančių visuomenės avangardas. Jei šiandien Vakaruose pastebimas tam tikras sluoksnių palankumas ir "koegzistencializmas" sovietikai, iš kitos pusės kova prieš jį, tai t pat reiškina lietuviai pergyveno prieš por dešimtį metų. Šiandien iš t sovietikos simpatik daugelis yra atviri; tai rodo j pripažinimai klydus, bet tai nekeičia jau vykusių raidos.

Tos dvi priežastys buvo pagrindinės, kodėl nujo sveikinti Paleckio ir jam lojalumo pareikšti demokratinės partijos (kriškionys demokratai, liaudininkai), nujo tautininkų seimo prezidiumas, šauliai ir kariuomenės atstovai, o ir prezidentas nepareišk jokie paprieštaravimo ženklo. Turbut dėl to pat ir diplomatai pareišk protestus tik viliu, kai "liaudies seimas" nutar prašyti Sovietus, kad Lietuvą priimt sąjungai.

Lietuva krito Sovietų Sąjungos glėbiu lengvai — be aktyvaus ir pasyvaus pasipriešinimo. Ne tik vyriausybės, bet ir demokratinės partijos krito lengviau, nei bolševikai lauk.

(Tai miniai patvirtinti referentas citavo soviet NKVD majoro Petrovo liudijimus, paskelbtus 1949 "Tribune de Genève": "Dekanozovas pra-

neš iš Lietuvos, kad nesutiko jokio pasipriešinimo: respublikos prezidentas ir vyriausybė visiškai pagavo Vokietiją. Latvijoje reikalai jo ne taip gerai. Nebuvo laukta pasipriešinimo, bet prezidentas Ulmanis mės projektam pasipriešino. Talinemes pergyvenome pačius sunkiausius momentus". Davs Petrovo pas. vaizd, kaip pasipriešinimas reišksis Estijoje, referentas apgailestavo, kad mums yra palikti ir primenami daugiau liūdinti to meto vaizdai, kaip valdžios žmonės sutiko savo kolegas perduoti soviet malonei ar kaip šauliai ir pasienio policininkai nukreip savo ginklus prieš savo valstybės prezidentą. Laikydamas tai netikro valstybinio susipratimo ženklu, referentas dar išvad:)

Reikėjo laukti, iki susidarokupacijai pasipriešinimo dvasia ir virto darbais. Kilo ne iš režimo likučių ir ne iš buvusios politinės organizuotosios visuomenės likučių. Kilo svarbiausia iš jaunimo, kuris buvo kariuomenėje, akademiniam darbe, staigose, fabrikuose. 1941 birželio 23 sukilimas pademonstravo t pasipriešinimą, kurį sąjung tada ir visi kiti lietuviai be politinių pažiūrų ir amžiaus skirtumo. Ko negalėjo padaryti Lietuva 1940, tą ji padarė 1941. Ir iš to laiko paliko daugelio atmintyje heroizmo pasiaukojimo vaizd, kuri nedavė 1940 metai.

3.

Nuo ano sukilimo dienos lietuvi pasipriešinimas jo ir

tebeina gal net stipriau nei kaimynuose. Pasipriešinimas raudonajai, rudajai ir v l raudonajai okupacijai. Eina t vyn je ir Sibire. Jo nuotrupos rado atgarsio St. Ylos ir A. Ku o kacetin je literat roje. J ištisa epepeja yra Daumanto "Partizanai už geležin s uždangos". Dar nuostabesni liudijimai svetim j —Joseph Scholmerio "Mirusieji gr žta" (ištraukos buvo Laisv Nr. 7, 8), arba MVD pulkininko Burlickio pareiškimas Kersteno komisijai.

(Pacitav s Burlickio liudijim apie partizano Miškinio žuvim , 1950, referentas dar išvad :)

Keli eilu i liudijimas apie Miškin suima vis pasipriešinimo tragik . Jis išreiškia pasipriešinimo didyb — Miškinis buvo pripažintas autoritetu visoje Lietuvoje. Jo sujungtos rezistencijos galybei palaužti buvo reikalingas pats Maskvos saugumo viršininkas Kruglovas. Kovotojo tragiškas likimas — jis žino, kad jis nelaim s, bet jis kovoja pagal prisiimt uždavin : parduoti savo gyvyb kuo brangiausia kaina, bet tik nepasiduoti gyvam. Jis susinai kina . . .

Miškinio likimas tai vienas iš dešim i t kstan i . Akivaizdoje tokios baisios aukos, ne vienas išreiškia abejojim , ar toji auka nebuvo beprasm , ar

APIE PARTIZAN VAD MIŠKIN

Kersteno komitete buv. MVD pulkininko liudijimas 1954. 6. 28 apie Lietuvos partizan vad Miškin yra taip užrašytas:

Mr. McTigue (komiteto tarydytojas) : Koks lietuvis buvo, pulkininke, garsiausias ir daugiausia r pes i pridars j s patyrimu su partizanais?

Pulk. leit. Burlickis: Daugiausia r pes i pridars ir visuotinai pripažintas vadinamo lietuvi bandit jud jimo vadas buvo lietuvis, vardu Miškinis. Lietuvi tauta laik šit Miškin tautiniu didvyriu, ir jis tur jo milžinišk autoritet tarp lietuvi .

Mr. McTigue: Kas su juo nutiko, pulkininke, ar j s žinot?

Pulk. leit. Burlickis: Kiek tai lie ia kov su Miškinio grupe, aš šiek tiek žinau vykius 1946-50 metais. Nuo 1948 iki 1949 ir 1950 — tuo laiku, pagal informacijas, pateiktas vietini NKVD organ , Miškinis baig dvej met žvalgybos kursus amerikie i mokykloje ir 1950 gr žo Lietuv , buvo Lietuv infiltruotas, ir tuo metu buvo miškelyje netoli Prien šil . Pagal saky m likviduoti jo grup ir j pat buvo sukoncentruota, sutraukta vien viet daug kariuomen s. Operacijoms Miškiniai suimti ir likviduoti vadavo pats Kruglovas. Jam buvo pavestos visos operacijos. Apšuptas ir pasijut s absoliuiai beviltiškoje pad tyje, pagal vietini NKVD organ informacijas, Miškinis nusižud .

ne geriau prisitaikinti prie pad ties ir išlikti gyvam? Mums, esantiems saugioje vietoje, n ra moralin s teis s kurstyti bent mažiausiu žodžiu, kad jie aukot si; n ra teis s nei sakyti, kad j auka yra beprasm . Bet kas nor s susirasti atsakym , tur s pats pirma atsakyti klausim : ar pasipriešinimas ir visos jo aukos prisid jo prie valstybin s nepriklausomyb s ir tautin s nepriklausomyb s išlaikymo Lietuvoje esan i lietuv i s mon je?

Lietuva šiandien iš pagrind pakeista politin je, kin je, socialin je srityje. Kei iamas ir lietuvi galvojimas. Ta iau turime pagrindo tvirtinti, kad Lietuvoje patriotizmo yra šiandien nemažiau kaip kada nors, ir lietuvi nuotaikos yra ilgam antirusiškos ir antibolševikiškos. Vadinasi, tauta savo dvasioje yra gyva, okupacijos nepalaužta. Gyva ne tik kartoje, kuri augo nepriklausomoje Lietuvoje. Ji gyva ir jaunime, augusiame jau pavergtoje. Nepaslapstis, kad antirusiški jausmai yra paveik net dal ir t , kurie yra atsid r komunist partijoje.

Ar ji b t tokia, jei neb t buv rezistencijos? Jei visi b t prisitaik ir nu j pasroviui? Jeigu neb t buv žmoni , kurie pasipriešino savo gyvyb s auka? J desperatiška kova ir

tragiškas likimas gali b ti palygintas su A. Mickevi iaus Konrado Valenrodo keliu — kovodamas su priešu ir paskutiniu momentu susinaikindamas, jis dav taip pat suprasti, kad tai jo kelias ir kad ne visi tokiu keliu gali eiti. Ir dabartin s Lietuvos kovotojai neskelbia, kad j keliu turi eiti visa kita gyventoj dalis. Taciau jie pasirinko keli aukos, kurios moralinis dydis plaukia iš to, kad tai savanoriška auka. Ta savanoriška auka negali b ti be takos likusiems tarp gyv j . Kurie jos ženklus mat savo akimis, negal jo nepajusti sp džio visam gyvenimui. Kas kita tiems, kurie to tiesiogiai n ra mat . Taip gali b ti su b sima karta Lietuvoje, jei rezistencijos ugnis išbl st ir jau noji karta nebejaust gyvo asmeninio kontakto su rezistencijos neš jais. Taip gali b ti ir su lietuviais, esan iais tremtyje, kurie savo praeityje n ra rezistencijos kovoje dalyvav ar bent s moningai su ja susipažin .

4.

Krašto rezistencijai esame patalkin , bet esame j ir apvy! ... — kalb jo referentas, atsakydamas klausim : ar laisv je es lietuviai yra veik

t vyn je likusios rezistencijos veikl .

Krašto rezistencija mat , kad esame sustiprin laisvame pasaulyje propagand . Esame virt pavergt j balso šaukliais. Net daugiau: eil žmoni iš laisvojo pasaulio yra pade monstrav simboliškai laisvojo lietuvio vienyb su pavergtuoju, atiduodami savo gyvyb su jais ir už juos. J auka yra taip pat laisvos valios auka ir d l to moraliai didel s vert s.

Ta iau esame krašto rezistencij ir apvyl , kaip j yra apvyl ir suklaidin Vakarai. Apvyl tada, kai laisvojo pasaulio lietuviai su jo tiesiogin ryš su pavergtojo krašto rezistencija.

(Tam teigimui iliustruoti referentas nurod du t santyki tarp krašto ir laisvojo pasaulio epizodus—santykius su Vlako-BDPS delegat ra, santykius su Vliku. Citavo krašto rezistencijos galiotinio raport krašto rezistencijos vadovybei, iš kurio buvo matyt, jog kraštas laisv je esan ius ži r jo kaip savo vaduotojus, pirmuosius j ryšininkus pri m su visišku pasitik jimu; pri m visus j si lymus. Bet tas pasitik jimas per por met vis labiau m bl sti ir virto dideliu kartumu ir nusivylimu, kai patyr , kad tie ryšininkai krašt informavo klaidingai; kai kraštas padar visas pastangas susirišti su Vakara, o laisv je es lietuviai neištes jo sutarto ryšio ir krašto pastangas neatsak ; kai patyr param , skirt kraštui, buvus sunaudot vietos reikalams; kai iš krašto atgabent medžiag , patyr ,

nepatekus laisvinimo veiksmi rankas ir netinkamai panaudot ar visai nepanaudot . Raportas rod , kaip po to nusivylimo t ja BDPS-Vlako delegat ra krašto rezistencija savo pasitik jim ir galiojimus perk l 1948 Vlikui, rezervuodamasi sau specialias funkcijas. Po pusantr betgi met tas pats krašto specialus galiotinis raštu (Nr. 6, 1949 gruodžio 6 d.) Vliko pirmininkui jau nurod eil fakt , kuriais Vlikas buvo pažeid s susitarim ir paneig s krašto galiotiniui rezervuotas teises. Rašte tiek kartumo, kad net daroma išvada, jog Vlikas ir VT faktinai es atsisak nuo susitarim prisiimt sipareigojim ... Taip yra pergyven krašto rezistencijos atstovai santykius su laisvaisiais lietuviais vakaruose.

5.

Krašto rezistencijos auka ir laisv je esantiems lietuviams veltui nenu jo, ta iau kai kuri jos žygi ir neišnaudojome kovai, — atsak tai, ar krašto rezistencijos žygiai yra stiprin laisv je esan i lietuvi rezistencinius pasiryžimus, — j žygiai stiprino ir tebestiprina laisv je esan i rezistencin dvasi ; juos laisvieji populiari na tarp svetim j . Bet ne visa tai, k rezistencija laik lai m jimu, panaudotinu tolimesn je kovoje už nepriklausomyb , laisvieji panaudojo. Du pavyzdžiai ... 1941 sukilimas nu m nuo tautos kaltinim , kad ji sava valia sijungusi Soviet t S jung ir nepasipriešinus

prieš valstybės grobimą. Sukilimas davė formaliai valstybės atstatymo ženklą — vyriausybę. Vyriausybės buvimas ir išlaikymas iki dabar būtų galbūt turėti reikšmę. Jos institucijos praradus prestižą tarp svetimųjų būtų kitokios nei teigiamai vyriausybei, kurios yra sudaromos užsieniuose, nes anoji vyriausybė turėjo mandatą iš Lietuvos — kraujo mandatą. Savo tarpe vyriausybės išlaikymas būtų atmaš bet kokį pagrindinį dalyką galiojimą ir kompetenciją. Tačiau nuo šio valstybinio kelio nusisukome ir pasirinkome kitą — tokį, kuriuo joms sėkmingai prieš 1918, sudarydami Lietuvos Tarybą, tikusi tai padaryti, kai Lietuvos valstybės dar nebuvo ir kada tarybai reikėjo kovoti dėl šiuokių ar tokių vyriausybės funkcijų jai pripažinimo. Dabar tai jau praeities klausimas.

Kitas pavyzdys, kaip skirtingai laisvieji ir pavergtieji pažiūrėjo kovos dėl nepriklausomybės priemonės, yra krašto pristatytos informacinės dokumentinės medžiagos panaudojimas. Lietuvos tikinėjai laiške Pijui XII krašto rezistencija laikė vienu iš pagrindinių tautos valios pareiškimų, o lietuviai atstovai, kurie pristatinėjo Kersteno komisijai lietuvišką medžiagą, sutiko laikyti ją „ne-

autentišką“. Ir tas dokumentas nevirto kovos priemone.

Šios reišios faktai neskelbia, kad vienur patriotizmo daugiau, kitur mažiau. Jie tik rodo, kad tie patys dalykai Lietuvoje ir jais kitaip vertinami. Kovą prieš okupaciją valstybinis nepriklausomybės atstatymas vykdoma ir jais, bet valstybingumo ženklą, dėl kurio priežasčių nepatogi, sunkiau vykdoma, lengvai išsižadama. Taip buvo atsisakyta panaudoti an 1941 vyriausybės buvimo faktą; taip paskiau Vlikas atsisakė vientisos Lietuvos valstybės koncepcijos, prisiimdamas regioninį atstovavimą; taip buvo nutarta, kad Vliko nariais gali būti ir ne Lietuvos piliečiai, arba ir siūlyta, kad Lietuvai svetimoje sostinėje atstovauti svetimos valstybės piliečiai ir tarnautojas.

Tas sąmyšis valstybinis nepriklausomybės supratime, atrodo, kilęs iš nepakankamo aiškumo, už ką kovojame, kurio norime atstatyti ir kiek su tais norais deriname savo veiksmus. Iš to neaiškumo kilo ir eilė kitų minties nesusipratimų: svarstymas, ar mums reikalingas politinis ar kultūrinis veikimas, ar partijos ar rezistencinės organizacijos, ar vienybė ar dauginumas . . . Net tame svarstyime taip pat žmonija

painiotis mintys: ia rodin ja-
ma, kad rezistencin s organiza-
cijos nebegalimos, kad jos te-
gali b ti tik Lietuvoje, o ia
v l t pa i žmoni nutariama,
kad Vlike Mažosios Lietuvos ar
Vilniaus krašto lietuviai, eidami

Vlik , turi vadintis tik rezis-
tencini organizacij vardais;
ia raginama visas paj gas su-
telkti kovai už Lietuv , o ia
pat ir tie patys asmens nuo t
j g sutelkimo atsisako, bijo-
dami, kad sutelk gali laisvini-
mo organe valdžios netekti.

Šitokis dualizmas tarp š ki
ir darb yra ženklas, kad blaš-
kom s tarp normalios pad ties
veikimo ir nenormalios. Išlais-
vinimo, bendros, vieningos ko-
vos š kiai teb ra rezistencinio
charakterio, kuriuos padiktavo
nepaprastos pad ties reikalas.
Noras išlaikyti valdži savo ran-
kose ar j paimti yra nat ralus
normali valstyb s laik parla-
mentinis ženklas. Jeigu šian-
dien tremtyje valdžios troški-
mas pasirodo kartais stipresnis
už išlaisvinimo kovos organi-
zavim ir tai kovai vis j g
sutelkim , tai yra ženklas, kad
vis daugiau pasijuntame es
“normalioje pad tyje”. Tokia
eiga visai suprantama, kada vis
daugiau yra žmoniai , kurie n ra
tur j tiesioginio ryšio su rezis-
tenciniu veikimu ir rezistencijos
žmon mis. Tai rodo laisv je

esan i nutolim nuo tos dva-
sios, kuri reišk si krašto rezis-
tencijoje. Tai n ra kam prie-
kaištas, o tik diagnoz . Su tuo
tenka skaitytis j ieškant keli
kasdieniniame veikime.

6.

*Visuomenin s minties ir dar-
b s myš tremtyje jau ia dau-
gelis,— teig referentas.*

(Primins, kad d l to s myšio
daugelis bi iuli iš atskir vietovi
kreip si valdyb su įvairiais pa-
si lymais, ir tok reagavim laiky-
damas teigiamu reiškiniu, referen-
tas kalb jo, kad reikia tur ti prieš
akis tam tikrus d snius, pagal ku-
riuos galima b t teisingiau vertin-
ti konkre ius visuomeninio gyvenimo
si lymus ir reiškinius. B tent:)

Pirmas — nor dami b ti iš-
tikimi rezistencijos siekimams,
turime palaikyti mintyje, kad
tebegyvename nepaprast met ,
kuris reikalauja r pintis ne
kaip ten ar kitur “valdži pa-
imti”, bet *ar tas bei kitas žygis
bus naudingas lietuviškam rei-
kalui: ar prisid s prie Lietuvo-
je bei Sibire esan i pad ties
palengvinimo, ar prisid s prie
okupanto klastos dešifravimo,
ar prisid s prie lietuvi j gos
sustiprinimo tremtyje.*

Tokiu matu matuojami dau-
gelis reikal , kuriuos laikome
pirmaeiliais, pasirodys apgau-
lingi mirażai. Tokis pvz. b t
svarstymas, ar organizuotis rei-

kia partijas ar rezistencinius s j džius, ar veikti politikoje ar kult roje. Ne tai svarbu, kad organizacija svarstyt , ar jai b ti politinei ar kult rinei, o svarbu tai, kad ji matyt , kas šiuo metu yra lietuviškam reikalui reikalinga, ar yra kas reikal tenkins. Ir jei n ra tam darbinink , tai savas j gas atiduoti tai sri iai.

Ne tai svarbu, kas turi daugiau kompetencij ir galiojim , ir ne tai, kieno vardu veiks kurioje sostin je lietuvi atstovai, o tai, kad jie ten b t ir kad aktyviai veikt Lietuvai naudinga kryptimi.

Iš ia antras d snis — *vertinti institucijas, žmones daugiau pagal darbus, mažiau pagal galiojimus, pagal dvasi , mažiau pagal raid* . Tur ti titulus ir galiojimus ir juos laikyti užkasus yra menkesnis Lietuvai pasitarnavimas nei tos kuklios motinos, kuri savam vaikui paseks vakare lietuvišk pasak l .

Ir dar tre ias d snis — *tarpusavio santykius tvarkyti pagal teis ir teisingum , pagal nat ralin s teis s d sn : ko sau nenori — nedaryk kitam* . J vykdant bus manoma realizuoti tolerancij bei padorum santykiavime tarp asmen ir grupi . Teis s ir teisingumo respektavimas savo tarpe stiprins moralines j gas kovai prieš so-

vietin okupacij , nes kova prieš okupacij yra ne kas kita kaip kova už pažeistos, sulaužytos teis s atstatym . Kovoti už teis s atstatym ir sykiu toleruoti jos laužym tarp sav s yra prieštaravimas savo siekimams, kuris silpnina savas j gas, nuvertina mus bei m s siekimus svetim j akyse, atima j palankum ir pritarim m s kovai.

Tais d sniais nesunku atskirti tikras ir netikras vertybes. J laikymasis gr žins asmenims vidaus vienyb , pareiškimams turin , o darbams tikslingum ir j g .

(Nurod s dabar galimos veiklos uždavinius krašto atžvilgiu, tremties atžvilgiu ir savos organizacijos atžvilgiu, referentas sugr žino d mes krašto rezistencijos charakter :)

Ten partizanai tik vienu iš uždavini laik tiesiogin kov su okupantu; kitas uždavinys buvo sutelkti tarp partizan rinktinius žmones ir jiems ugdyti tam tikras dorybes, kad virst šviesiu pavyzdžiu kitiems lietuviams.

Kai tremtyje žodis nustoja turinio ir pasitik jimo, to asmeninio spinduliavimo pavyzdys daros juo prasmingesnis ir takingesnis. Kas šiuo keliu savo veikim reiškia, prat sia rezistencijos dvasi iš praeities dabart ir grindžia ateities lai-

PASAULIO POLITIKA IR LIETUVA

VACLOVAS SIDZIKAUSKAS,

New Yorkas

Aš dkingas esu j s vadovybei, kad pakviet mane padaryti jums pranešim . Su jumis, Lietuvi Frontu, su jo veik jais ir su jo siekimais — nesaky iau gal ir su jo ideologija — mane jungia daugelis sait , ir tod l, jeigu aš ir nesu LF bi iulis, tai prašy iau bent laikyti mane bi iuli bi iuliu ...

Tarptautinio veiksnio svaris

Vakar dienos vienas iš pranešim , prof. Brazai io, lietuviai rezistencijos problem . Aš tikiuosi, j s sutiksime su manim, kad rezistencija mums n - ra abstrakcija, n ra rezistencija dl rezistencijos, bet ji turi aišk konkret tiksl — Lietuvos valstyb s nepriklausomyb s ir laisv s atstatym . Šita-

me dideliame uždavyneje pati m s tauta, ir tai visa — tiek kamienas, palik s t vyn je, tiek ir tie, kurie išblaškyti po Sibiro taigas, tiek ir mes ia laisvame pasaulyje, padarysime savo naš tiek, kiek mes sugeb sime atsp ti vyki raid , kiek tur sime valios, ryžto, sumanumo sijungti t pasaulin raid ; kiek mes parodysime pasauliui, kad ir mums laisv , nepriklausomyb n ra svajon , n ra abstrakcija, kad mes esam politiškai subrend b ti laisvi ir kad dl laisv s mok sime aukotis, o jeigu reik s — ir mirti, nes laisv s tautoms niekas dovanai neduoda.

Visa tai turi didel s reikšm s valstyb s laisvinime. Tod l man džiugu, kad j s ši problem nuodugnai svarstei. Bet vien m s rezistencijos, m s pastang neužteks šiose aplinkyb se tam dideliame tikslui pasiekti. Tarptautin vyki raida, kil s pasaulinis konfliktas buvo m s laisv s praradimo priežastis. Ši tarptautin pad tis lems taip pat žymia dalim ir m s laisv s atstatym bei to atstatymo laik .

Pos kis nuo Ženevos

m jimo viltis. Tai nelyginant up , kuri iš jusi iš rezistencijos šaltinio, nesunykusi tremties dykumose, veržiasi laisv s marias.

Išryškin s Lietuvos laisvinimo priklausym nuo tarptautini vyki raidos, referentas akcentavo Ženevos konferencijos reikšm :

Didelis poskis buvo Ženevos konferencija pereinantis metais liepos mėn. Ligi tol buvo galvojama, kad Ryt ir Vakar santykiai, santykiai su Soviet Rusija ir visa bolševikine orbita gali būti sprendžiami ir ginklu. Todėl tuo pagrindu buvo planuojama ir mūsų laisvinimo politika. Ženevos konferencija išjungė kaip priemonę spręsti ginčus tarp Ryt ir Vakar, todėl ir mūsų išlaisvinimui. Šios valstybės prezidento buvo pasakyta, kad karas nebe manomas, nes technikin pažanga atvedė atkligatvin.

Šit aplinkybės išnaudoja Kremlius, kad sudaryt atominio karo negalimybes psichozę, gavęs užtikrinimą, kad tai, ką Maskva yra pagrobusi, ginklu iš jos nebus veržiama.

Pagal tai Maskva mūsų naują destalinizacijos žygį ...

Juos nurodęs referentas betgi teigė, kad Maskvos pagrindiniai tikslai nepasikeitė, t. y. siekimas valdyti visą pasaulį. Tik sustiprino Maskva kai kurias priemones: subversiją, infiltraciją, socialistinio ar darbininkiško fronto sudarymą pagal Chruščiovo šūkį, kad socializmas kiekviename krašte gali būti kitokiu būdu vykdomas.

Tatai pasireiškė tarptautiniuose plotmėje tampos atlyžimu. Tai

rado atgarsio pačioje Sovietų Sąjungoje ir jos pavergtuose kraštuose. O laisvame pasaulyje atsirado to, ką mes pavadintume "iliuzijomis": pradėta kalbėti apie liberalizmą, padėtas pagerinti, gradualizmą, tautinį komunizmą, laipsnišką laisvinimą, atsipalaidavimą nuo Maskvos, panašiai kaip Tito. Kai kurie autoritetai, tokie kaip šios valstybės buvęs planuotojas Kennanas, paskelbė ir "finality" mintį, t. y. kas Sovietų pavergta (turėjo ją mintyje Baltijos visos valstybės), yra baigtas dalykas — nėra kelio atgal. O visa toliau grindžiama jau išeinant iš to "atbaigties" dėsniu...

Baltijos susatelinimas

Ryšium su gradualizmo idėja referentas sustojo prieš Suomijos kilusį žinią apie Maskvos planuojamą Baltijos valstybių susatelinimą, t. y. nusistatymą panaikinti inkorporacijos aktus ir tokiu būdu atstatyti kaip ir nominalinį tautų valstybių nepriklausomybę. Kaip tai mes žinome? Ar tai palengvintoms mūsų laisvoms kovoms? — Klaidus klausimus referentas ir, jieškodamas atsakymo, aiškino:

Noriu pasakyti, kad esu minties, jog toks Maskvos žygys būtų galimas ir logiškas atsi-

„Ibojant nuo Stalino nusikaltim . O Baltijos valstybi inkorporacija yra vienas iš didži j Stalino režimo nusikaltim . Liepos 11 susirinkime Soviet vyriausioji taryba tai b t gal jusi padaryti. Bet ji to nepadar , ir n ra davini , kad Maskva eit šiuo keliu. Nebent jai b t tam tikro išskai iavimo ir laisvojo pasaulio spaudimas skatint j nuolaidas.

Kovoje d l laisv s tokis kad ir nominalinis nepriklausomyb s atstatymas b t naudingas, nes tekt kovoti jau d l Lietuvos režimo, ne d l nepriklausomyb s. Kova b t vedama d l tautos teik s pasirinkti sau vyriausyb laisvais rinkimais. Tuo tarpu dabar tenka kovoti prieš fakt , kad Lietuv Soviet S junga laiko savo dalimi. Tarptautin je politikoje Lietuva kaip valstyb nefig ruoja . Maskva stengiasi išbraukti mus ir iš istorijos ir iš geografijos.

Ta iau kalbant apie gradualizm galvoje turimi ne šie reikalai, o daugiau esamojo režimo sušvelninimas, „liberalizacija“.

Liberalizacija

Nauji v jai yra pasireišk ir m s kraštuose. Jau iama tam tikro varžt atleidimo. Vienas

AMERIKOS IR KANADOS LFB KOFERENCIJOJ MALDA UŽ LAISV S KOV AUKAS

Gerasis T ve! Iš amži gl dumos Tu pašaukei mus b ti R pintoj lio žem s ir Gintaro kranto karžygiais. Vis tobul ti ir kurti, vis nerimti ir siekti — tai Tavoji valia m s širdyse. Tad lietuviai vien maldauja dvasiai užsimojimo, o širdžiai dr sos.

Ši lemiam tautos egzistencijos valand mes klaj nai prisimename visus žuvusius šventoje laisv s kovoje. Išlieto kraujo klanai, sudaryt lavon kr vos, išniekint asmenybi tvaikas m s aki netemdo. Ne! Prieš mus iškyla garbingi Sibiro taig kankiniai, herojiški Žaliojo Miško didvyriai ir visi T višk s žem s n s ir dukterys, kurie ver iau žuvo, negu sutiko vergauti.

Laimink j auk , Viešpatie! Skaidrink j dvasi , Viešpatie! Tegu ji spindi prie Tavo sosto laim s šviesa. Teb na ji mums, kov nams, ir pasididžiavimu, ir pavyzdžiu, ir paraginiu. Tavyje, Viešpatie, m s viltis, nes Tu vienas esi Šventas, Galingas ir Amžinas. Amen.

Kun. K. Bal ys

kitas iš Sibiro gr žta, tegul ir ligonis. N ra masini tr mim ; kiek atlyž s teroras; gausiau susirašoma su laisvuoju pasauliu. Atsiranda daugiau dr sos pa iuose m s krašto broliuose-ses se. Ta iau ta vadinama liberalizacija n ra kilusi iš vietos gyvenimo reiškiniai ; ji yra

Maskvos sugalvota ir jos interes diktuojama. Tai tik rodo, kokia stipri teb ra Maskvos užma ia pavergtuose kraštuose ir šiose s lygose. Jos priežas i reikt jieškoti Maskvos tarpautiniuose ir vidaus siekimuose. Kad laikytum žmones baim je, nereikia išvežti šimt t kstan i , užtenka t kstan io. Tai n ra Maskvos siekim ir politikos pasikeitimas iš esm s, o tik metod patikslinimas. Visos priemon s, kaip paskelbtas darbo s lyg pagerinimas, turti tiksl daugiau išspausti iš okupuoto krašto. Tai ne sistemos pakitimas, o tik kolonializmo priemoni suracionalizavimas.

Mes esame sitikin , kad tik

visiškas išlaisvinimas šitai Europos daliai yra tikras kelias pastovi ir teising taik . Pusiau priemonės, pusiau laisvinim mes griežtai atmetam. Tik bes lyginis išlaisvinimas yra mums priimtinas sprendimas.

Laisv ir Amerika

Je i ži r sim atskir valstybi politik , tai Amerikos politika, gal b t, yra aiškiausia ir nuosekliausia. Gal ji buvo geriausia išreikšta Amerikos prezidento Nauj Met kalboje: pavergt Europos valstybi išlaisvinimas buvo, yra ir, iki teigiami rezultatai bus pasiekti, pasiliks vienas iš pagrindini d sni Amerikos politikoje.

EUROPOS LFB PIRMININKO PROF. ZENONO IVINSKIO ŽODIS

— Windsoro konferencijon susirinkusiems JAV ir Kanados LF bi iuliams prašome perduoti m s gražiausius sveikinius iš Europos. Mes didžiujam s j veikla, o ypa ta, kuri jie beveik vieni neša ant savo pe i , kaip Laisv ir LFB organizacijos medžiagini pagrind stiprinimas. Linkime jiems ir toliau b ti nepailstaniais lietuviškojo pasipriešinimo Šaukliais ir kovotojais tame žemyne, nuo kurio stiprybes ar silpnumo n dien žymia dalimi priklauso ne tik lietu-

viškosios, bet ir visos Vakar civilizacijos ateitis. Linkime ir toliau kantriai bei ištvermingai eiti užsibr žtu keliu suglaustomis gretomis apie Lietuvį Fronto galiotin Tremtyje. Tegum s bi iuliai anapus Atlanto žino, kad šiapus mes sekame j darbus su didele simpatija ir savo ruožtu darome visk , kad pasipriešinimo dvasios darna persunkt lietuvišk j gyvenim tremtyje iki kaulo smegen .—

Z. Ivinskis

KOVON SU VAKARIE IO ILIUZIJOMIS

Prof. ANTANO MACEINOS žodis

Brang s Bi iuliai, susirink svetingos Kanados padang je ir svarstydami naujus Lietuvi Fronto uždavinius tremtyje, priimkite nuosirdžius sveikinius vieno iš j siski, gyvenan-io toli nuo j s erdviškai, taiau esan io visados tarp j s savo siela ir savo r pes iais. Teb na šis susil kimas viena iš LFB kelio gairi, prie kurios valand l sustojama — ne pasils ti, bet apsidairyti bei susivokti. Lietuvi Fronto s j disjuk yra b dingas kaip tik tuo, kad jis ayklai stebi kiekvien tautos gr sm, šaukia visuomen kov su šia gr sme ir pats uoliai kojoje dalyvauja. Bud ti tautos sargyboje yra pati svarbioji LF paskirtis. Ši pareig L F jo Lietuvoje, j eina LFB tremtyje.

Europos bi iuliai savo konferencijoje Tuebingene 1953 metais k l mint, kad yra at j s laikas stoti kovon prieš žlugdan i tremties dvasi. Tuo metu buvo pasteb ta, kad pastovaus sik rimo nuotaika vis labiau sigali lietuviškojoje visuomen je; kad tremtiniai vis labiau susitaiko su savo likimu ir tuo b du patys sau rengia neišvengiam žlugim, nes

tremtiniaus išlaiko tik keleivio bei svetimšalio s mon. Tod l konferencija skatino bi iulius vykdyti rezistencij ne tik prieš tiesiogin m s tautos prieš — bolševizm, bet sykiu ir prieš tremties pavojus. Tada buvo skelbta, kad at j s laikas naujai rezistencijos formai.

Šios vasaros studij savait je, surengtoje ant daugeliui paž stamo gražaus Neckaro kran-t Neckarsteinache, Europos bi iuliai atkreip d mes nauj gr sm, atsirandan i iš paties Vakar žmogaus, kuriam dabar tenka susidurti su komunizmu ir stoti su juo kovon. Vakar žmogus juk yra m s bendrininkas rungtyne su m s t vynu s priešu. Tod l jo nuotaika komunizmo akivaizdoje mums yra labai svarbi ir net lemtin ga visai kovai. Ir štai šis m s bendrininkas pradeda pasimesti, nebesiorientuoti, gyventi pavojingomis iliuzijomis, nereg ti bolševikini sp st.

Vakar žmogaus santykis su bolševizmu daugeliu atvej yra nuostabiai naivus, ir šis naivumas pradeda virsti kasdieniniu nusistatymu. Politikai pradeda tik ti galimyb sugyventi su bolševikine sistema ir užmegzti

su ja normalius santykius; sociologai svai ioja apie sovietin s visuomen s išsivystym demokratij ir net buržuazij ; filosofai jieško nauj ties istoriniame materializme ir džiaugiasi ten rad gelež l ; teologai puosel ja vilt atversti komunizm krišk ionyb ir j pakrikštyti.

Atidžiau stebint Vakar gyvenim , gaunamas sp dis, kad visos šios iliuzijos jau neb ra atskir asmen — keistuoli svajon s, bet sistemingas noras susitaikyti su Rytais, kad tik jie palikt Vakar žmog ramyb je ir neliest jo susikurtos gyvenimo s rangos. M s kovos bendrininkas yra pavarg s ir trokšta der tis su laisvojo pasaulio priešu; der tis ne tik militarine srityje, kas dar b t suprantama, bet ir dvasi n je, kas jau virsta baisia gr s me mums visiems.

Trumpame pasveikinimo žodyje nedera pla iau d styti viso šio pavojaus. Tai. bus padaryta kiek v liau spaudoje. Man norisi tik mieliems bi iuliams pasteb ti, kad m soji rezistencija šiandien gauna nauj uždavin : s t o t i k o v o n s u v a k a r i e i o ž m o g a u s

i l i u z i j o m i s. M s likimas juk priklauso nuo Vakar likimo, o Vakar likimas priklauso nuo vakarie io žmogaus aki atsivrimo. Jeigu laisvasis pasaulis ir toliau gyvens iliuzijomis, jeigu šios iliuzijos virs kasdieniniu nusistatymu, tuomet Vakarai taps Ryt grobiu be joki ypating rungtyni ; tuomet ir m s tautos likimas bus užantspauduotas.

Štai kod l šiandien mums reikia atsikreipti kit pus , b tent: m s kov bendrinink vakariet. Neatsisakydami kovos su tiesioginiu m s t v y n s priešu, nepadedami ginkl prieš tremties dvasi , mes turime dabar m ginti atverti akis Vakarams, kad jie pamatyt , kokis pavojus juos tyko, jeigu jie leisis užli liuojami graži priešo žodži ir savo paties rožini svajoni . "Effeta! — atsiverk! — turi b ti m s rezistencijos š kis kelet artimiausi met .

Link damas visam suvažiavimui pakilios nuotaikos, jaukaus bi iuliškumo ir didžios ryžties, spaudžiu savo dvasioje kiekvienam bi iuliui dešin ir pasilikuku visados su Jumis visais.

A. Maceina

REZOLIUCIJOS

1. ŽODIS T VYNEI

JV ir Kanados LFB konferencija reiškia solidarum bei ištiki- myb Lietuvoje ir Sibiro tremtyje kenianiam bei kovojaniam lietuviui.

Konferencija siunia pavergtajam kraštui išsilaisvinimo vilties žodį, giliai tikdama, kad visos lietuvi tautos — pavergtj ir laisvj lietuvi — nepalaužiama valia bei ryžtas atgauti tautin laisv ir valstybin nepriklausomyb pagaliau vainikuosis laimjimu.

2. NUTARIMAI

Išklausiusi LFB valdybos ir kitus pranešimus ir juos išdisku- tavusi, solidarizuodama Europos LFB 1956 m. rugpjio 9/11 dd. konferencijos nutarimams, JV ir Kanados LFB konferencija, vy- kusi 1956 m. rugsjo 1-2 dd. Kanadoje, Windsore —

NUTAR :

1) Pareikšti padk LFB valdybai ir visiems biuliams, kurie per sambrius bei asmenine iniciatyva veikia variose visuomeninio ir kult rinio gyvenimo srityse, ypa lietuvi bendruomenje.

2) Pritarti LFB valdybos politinei linijai santykiuose su Vliku ir kitomis organizacijomis bei institucijomis. Konferencija kartoja LFB nusistatym už viening bendr laisvinimo darbo vadovyb , kuri demokratinu keliu sutelkt visas gyv sias visuomenines lietuvi j gas. Kol to n ra, LFB remia vis organizacij bei institucij pa- stangas Lietuvos laisv s kovai ir lietuviyb s išlaikymui. Konferen- cija laiko aktualiu dalyku, kad laisvinimo veikl bei organizacij b t juo plaiau atvertos durys jaunimui.

3) Pabr žti LFB nusistatym visuomeniniame gyvenime tarpusavio santykius gr sti teise ir teisingumu ir asmenis, organizacijas bei institucijas vertinti pagal j darbus bei reiškimosi dvasi , ne pagal raid .

4) Skatinti LF biulius ir visus lietuvius, kad skirt daugiau negu iki šiol d mesio ir pastang bendruomen s organizacijai, veiklai ir l š telkimui.

5) Pasveikinti LFB valdyb už steigim Rezistencijos Stipendi- jos ir už paskyrim premijos už literat ros veikal aktyviosios rez- istencijos tema, ir kviesti kitas lietuvi organizacijas bei atskirus lietuvius d tis prie lietuvi tautin s kult ros ugdymo ir lietuvi jau- nimo mokslinimosi pastang par mimo.

6) Pareikšti pasig r jim Laisv žurnalui ir kviesti LFB sam- bri vadovybes ir pa ius biulius Laisv reikalams skirti kas- met bent po 10 doleri .

7) Padkoti visiems biuliams už graž biuliško solidarumo ugdym per kal dinio solidarumo jau tradicija tapusius našus ir ligšioliniams šimtininkams ir prašyti biulius šimto šimtinink vaj galimai trumpesniu laiku vykdyti.

8) Id jniam ir politiniam biuli susipratimui gyvinti bei gi- linti prašyti LFB valdyb , kad pasvarstyt JV ir Kanados LFB studij dien suorganizavimo galimybes.

Nikitos Chrušč iovo strategija ir Lietuva

Soviet kompartijos XX kongresas prad jo nauj sovietin politikos linij ,, vykdom ir vadovaujam Nikitos Chrušč iovo. Nuo to momento partijos propagandoje nutraukti ryšiai su bolševizmo praeities ilgemeiu k r ju Stalinu. Ta iau partijos pasisakymas prieš Stalin kaip "asmenyb s kulto" atstov , pasisakymas už "kolektyvin vadovyb ", pasisakymas prieš Stalin už Lenin praktiškai nieko konkretaus nepasako. Tai tik propagandiniai š kiai.

Iškalbingesnis yra tame pat kongrese atsisakymas nuo kaikuri bolševizmo "tik jimo ties ": atmetas senasis "tik jimo" ramstis, kad karas tarp kapitalizmo ir socializmo neišvengiamas — "karas, kuris yra neišvengiamas, bet kuris gali b ti nudelstas" (Lenino žodžiai). Partijos suvažiavime pripažinta, kad karas gali b ti išvengiamas, nes Sovietai su neutraliaisiais (Indija...) gal neleisti kapitalizmui karo prad ti... Atmetas taip pat tik jimas komunizmo "pasauline revoliucija", kuri turi vesti komunizmo laim jim . Dabar skelbiama, kad komunizmas gali b - ti vestas ir "ramiu" b du, parlamentiniu, komunistams laim jus parlamente daugum ar sudarius "liaudies frontus" su kitomis juos remianiomis partijomis.

Šitas "tik jimo" ties pakeitimas padeda suprasti Chrušč iovo naujos taktikos konkre ius žygius santykiuose su Vakarais. Kad Vakaruose sigal t parlamentiniu keliu, komunist partijos skelbiamos dabar "tautin mis", ljaliomis savai valstybei, tariamai nepriklausomomis nuo Maskvos; t komunistini partij b si s

naujas tarpusavio ryšys, jas telkiant gal apie Tito; propaguojamas "liaudies frontas" su socialistais ir kitais; propaguojamas kult rinis bendravimas su Vakarais.

Kei iant taktik su Vakarais, b - tina keisti santykius ir su satelitais. Juose visu aštrumu naikinami buv Stalino kadrai, iškeliami Stalino numestieji komunist vadai, kurie sykiu su Tito rod separatistini tautini tendencij . Satelituose paskelbtas "liberalizacijos" š kis, mažinant išorin priklausomyb nuo Maskvos.

Labiausiai šit liberalizacij yra pajut lenkai. Pajuto j net ir Baltijos kraštai. Pažym tina betgi, kad Vakar žmon s tuos pakitimus mato daug didesnius, nei juos mato vietos gyventojai ir nei jie yra iš tik r j . Kur t ra pakitusi komunistin taktika, ten Vakar dažnas žmogus mato pakitim iš esm s ir kalba jau apie komunizmo irim .

Šiom nuotaikom patikrinti ir, jei reikia, koreguoti, pateikiame apibendrint apžvalg faktin s pad ties Lietuvoje, kuri rodo m s turimi šaltiniai.

1. Pakitim Lietuvoje yra

Stalino laikais gyventojai buvo hermetiškai uždaryti sovietiniame katile. Dabar katilo dangtis šiek tiek pradengiamas. Prasad jus sovietin kontakt su Vakarais ekskursij b - du ima justi ir lietuviai. J keliolika jau šiais metais gavo aplankyti laisv v j pasauli. Skubiai gražinamas Kaunas, Vilnius, Šiauliai, kad gal t ir tie miestai priimti turistus iš užsieni . O Ryga, Talinas jau nuo anks iau susilaukia lankytoj iš Suomijos ir Švedijos.

Antra, leidžiama susirašin ti Lie-

ID JOS

tuvos gyventojams su užsieniu. Leidžiama gauti iš užsienio siuntinukus.

Treia, masini deportacij negirdti. Pranešama visa eil pavardži intelligent, kunig ir net poros vyskup, kurie yra sugr žinti iš Sibiro (tarp j yra dr. L. Bistras, poetas K. Boruta, operos solistas Ku ingis, rašytojas K. In ira, dipl. P. Klimas, prezidentas A. Stulginskis (?), prof. Tonk nas).

Ketvirta, nors Lietuvos kompartijos vadovyb nešluota kaip Lenkijoje ar Vengrijoje, ta iau leista kai kuriems anks iau pašalintiems profesoriams dirbti mokslin darb ir už tai gauti atlyginim, net naudotis atskiru kambariu. Prid kim dar pagaus jusius lietuviškus leidinius. Vis tai turi reikšti politinio režimo pakitimus, nes Stalino laikais to nebuvo.

2. Pakitim užkulisuose

Už t pakitimo ženkl yra daug nepakitusi propagandini tiksl, kurie mažina pakitim vert ir temdo pakitim sukeltas viltis... Jei šiemet išleido keliose ekskursijose žmoni Vakarūs ir iš Lietuvos, tai nereiškia, kad išleistieji yra lietuviai. Antroje, sakysim, ekskursijoje nuo Odesos iki Leningrado iš Lietuvos buvo 16 žmoni, bet lietuvi tarp j tik 10. Išleistieji lietuviai buvo atiduoti griežtai rus komunist vadov ir net MVD priežirai. Jie turjo ekskursijoje mažiau laisv s nei rusai. Jiems buvo net patarta susitikus su lietuviais iš Vakar sakyti "neponimaju" (Gal šitokio smurto nepakeldama, viena iš keleivi lietuvi iš jo iš Pobiedos laivo laisv Švedijoje).

Antra, leidim susirašin ti su užsieniais apkartina soviet noras panaudoti t susirašin jim politiniams tikslams — susidaryti kartotek, kas ir kur bei kam rašo, o kit nor išreikš "Tiesa", ragindama laiškuose užsienius girti sovietin gyvenim ir kviesti, kad gr žt, šituos užkulisinius tikslus žmon s paioje Lietuvoje labai gerai supranta. Geriau nei Vakaruose. Jie mato pasikeitim, ta iau priima juos labai atsargiai. Jie samprotauja: ar tai ilgam? Gal po kurio laiko linija v l pasikeis, ir kas šiandien leidžiama, rytoj virs dideliu kaltinimu. Tas atsargumas diktuoja kai kuriems Lietuvoje ne tik kamufluuoti savo vard laiškuose, bet yra atsitikim, kad ne vienas tiesiai papraš laišk daugiau nerašyti. Atsargumas nugali sentiment. Ta iau atsargumas dingsta siuntin li akivaizdoje. Pavojus d l siuntin li yra tas pats kaip ir d l laišk, ta iau skurdas yra galingesnis už atsargum. Panašiai kaip noras valgyti yra galingesnis už 7 met kal jimo gr sm, jei pasiims k iš pa ios gamybos. D l siuntin li net samprotaujama: jei j b t daugiau, jei daugiau žmoni juos gaut, tai bendras pavojus b t mažesnis.

Treia, jei pakitimas b t tokis, kok nori atvaizduoti sovietin propaganda, tai nereikt sovietin s akcijos už pab gli gr žnim. Tuo tarpu ji stipr ja ir akipl šišk ja. Siuntin ja ne tik laiškeliūs, bet iš anapus uždangos siun iamos moterys, kurios turi žmoni adresus, lanko ir kalbin ja gr žti. Siun ia net t vus pas vaikus, gyvenan ius užsieniuse, ar pas kokius gimines su ta pa ia misija.

Ketvirta, gr žinami iš Sibiro tiek suaug, tiek jauni yra tiek išvarginiti, kad jiems tepalikusi galimyb vegetuoti. Jie jau nebenaudingi darbui ten, jie jau nebepavojingi režimui ia, o propaganda, kad yra nainkinamos Stalino deportacijos, didel.

Štos užkusilin s pad ties akivaizdoje blanksta pakitim vert.

3. Nepakit reiškiniai

Viena, politin s "liberalizacijos" id ja Baltijos kraštuose nebegyva. Kalbos apie Baltijos valstybi "su-satelinim ", t. y. j teisi sulygi-nim su Lenkija, ar ekoslovakija dingo. Sovietai laikosi minties, kad Baltijos valstyb s yra Soviet S-gos dalis, ir d l to jose turi b ti kitas režimas — priklausymas nuo Maskvos, sovietinio kolonializmo režimas.

Politin s teis s nevykdomos net tos, kurios yra numatytos sovietin je konstitucijoje. Pagal j Lietuva turi užsieni reikal minister , kuris gali palaikyti santykius su užsieniu. Tu-ri kariuomen . Bet šitos teis s taip ir liko tik popieryje.

Antra, kinio kolonializmo reiški-niai Baltijos kraštuose nesumaž jo. Miškai Lietuvoje, ypa Suvalkijoje, kertami; statomi nameliai, daugely-je dirbtuvi dirbama baldai, bet jie išgabunami Ukrain , Gudij ir kt. Didinama fabrik , cukraus, m sos pramon s gamyba, bet ir jie veža-mi kitur, o pelnas eina Maskvos naudai, nes daugelis kio šak tie-siogiai priklauso Maskvai.

Didinant peln Maskvai, Lietuvos gyventojas dvigubai išnaudojamas. Gyventojams paliekamas toks men-kas gamini kiekis, kad j neužten-ka vietos reikalams. Dar ir lig šiol tenka stov ti eil se, kad gautum duonos. Sunkiausia gauti cukraus. O iš kitos pus s uždarbis, palyginti su pragyvenimo išlaidomis, yra tokis menkas, kad gyventojas negali išsi-versti. Vaizdžiai tai palyginu su eu-ropiniu standartu Švedijos j rinin-kai, apsilank Rygoje. Jie rado, kad duonos, sviesto, pieno ir kit mais-to produkt kainos 3-4 kartus dides-n s nei Švedijoje. Vyriškas kostiu-mas 8-10 kart brangesnis nei Šve-dijoje (tokis, kuris Rygoje kaštuoja 800-1000 rb., arba oficialiu kursu 200-250 dol., Švedijoje kaštuoja 125 kronas, arba 20 dol.). Tuo tarpu pramon s darbininkas Rygoje uždir-

ba vidutiniškai 800 rb. Gydytojas gauna 1500 rb., ir jam išgyventi su šeima išeina taip pat 1500 rb. Blo-giausia kolchozuose. Ten pinigais dažnai nieko negauna; tik geriau laikomuose kolchozuose moka dieniai apie 70 kapeik ir po kg. gr d už darbadien . Rygoje buv šved j rininkai parvež žini , kad kolhoz darbas, apskaitant pinigais, moka-mas 90-250 rb. m nesiui. Visai su-prantama, kad gyventojai jieško pa-šalini uždarbi — darbininkai sten-giasi nudžiauti k nors iš savo dar-bo apyvartos, mokslo žmon s sten-giasi gauti mokslo darb užsakym ir pan. Iš tiesioginio uždarbio išsi-versti negali.

Kur tokis gyvenimas, ten ir ligos. Labiausiai skundžiasi žmon s reuma-tizmu. D l to tokie dažnai laiškuose prašymai vaist nuo reumatizmo. Si-bire, arba ir Lietuvoje, bloguose bu-tuose, dažnai nek renamuose, reu-matizmui geriausias s lygos. Penici-linas, streptomocinas, kuris buvo ver-tinamas kaip auksas, šiandien ne to-kis populiarus, nes streptomocino prad jo gaminti ir Kaune "Sanitas", nors ir dažnai pritr ksta žaliavos. Bat , drabuži — gyvas badas. Vien-as kitas paskutin mis pastangomis statosi namukus.

Tre ia, rusifikacija varoma siste-mingai. staigose ir darboviet se pir-menyb yra nelietuviams, dažniau-siai rusams ir iš Rusijos atgaben-tiesiems. Lietuviams darbai pa-si lomi kur kitur, ne Lietuvoje. To-kiu b du rusai infiltruojami Lietu-v , o lietuviai išgabunami. Lietuviš-kas elementas Lietuvoje retinamas, kad po keliolikos m t Maskva b t pasiruošus padaryti ir "demokrati-nius" balsavimus, jei Vakariai vis dar j reikalauš... Šiandien aišk ja, kad ir ankstesn s masin s deportacijos buvo skirtos iš dalies tam, kad pa-daryt vietos kolonistams iš ryt . Aišk ja taip pat beveik kuriozas, kad iš Suvalkijos buvo deportuota ma-žiau nei iš Augštaitijos. Suvalkie iai

patys pasitrauk daugelis iš ki miestus ar j kitus rajonus.

Dabar deportacijos tam pa iam tikslui pakei ia švelnesnis kinis metodas — darb skirstymas. Prie Klai p dos uosto darbus, prie nam ar tilt statybos, prie hidroelektrin s Kaune darbininkai gabenami iš Rusijos. Lietuviai turi "savanoriais" vykti "pl šinius", vyksta taip pat

Suomijos Karelij ir kitur. Klai p doje, Vilniuje, Kaune, 40% yra nelietuvi . Iš Rusijos atgabentieji dažnai yra nemokšos, bet akipl šos, nes žino, kad juos sovietin valdžia remia. Žinomi eil atsitikim , kaip sikl but rusai skundžia lietuvius ir provokuoja, nor dami visai iškraustyti juos iš buto... Lietuvie retinimas Lietuvos teritorijoje pa i lietuvi laikomas viena iš pagrindni priemoni Lietuvai surusinti.

Rusifikacija vykdoma visu tempu ir kult rin je srityje, užgniauziant lietuviškas knygas, kurios tik šeš liu gali b ti nepalankios rusams. 1954 Jono Bili no rašt II tomas buvo sukonfiskuotas ir sunaikintas, nes jame buvo toki posaki — "kaip maskoliai veisia rusiškas mokyklas Lietuvoje", "žandarai raudonsi liai" ir t.t. Rinkinys "Lietuvi XIX a. poezija" taip pat buvo sulaikyta d l anti-rusišk posm ir laisv s troškimo, nors rinkinyje ir buvo praleistos tokios dainos kaip Baranausko "Kelson Peterburkan". Tik po to, kai žmon s slaptais keliais ir spekuliatyvine kaina sigijo apie 1000 egz., ir likusias knygas paleido jau vieš apyvert . Per pastaruosius 12 met vaikai nesimoko Lietuvos istorijos, nes J. Žiugžda dar nesp jo jos parašyti. O tas, k jis paraš , kelia paniek net komunist tarpe: ten rašoma apie lietuvi -rus draugyst nuo priešistorini laik , garbinamas Lietuvos prijungimas prie Rusijos, net spaudos draudimas es s pažangus ir naudingas reiškiny. Universitete prie kiekvienos katedros yra ir rusiškoji katedra; tokiu b du uni-

versitetas pasidar dvilypis, ir j daugelis lietuvi negali patekti, nes j viet užima galingesni ir landesni at j nai, žmon s, kurie nedaugelis gr žta iš Sibiro, keliauja atgal, nes ia jiems darbo ir duonos n ra.

Žmones naikina ir moraliai. kin s s lygos tokios, kad žmon s turi vogti. Vagyst , ypa iai kaime, tapo garb s ir šaunumo reikalu. Nevogsi—negyvensi. Vietoj maisto valdžia par pina tik užtenkamai degtin s. Ir geria žmon s. Anot latvi Rygoje, kurie kalb jo šved j rininkams: "Ir j s taip darytum t, jei b tum t m - s vietoje".

Ketvirta. Tokios pat r šies pavojus yra jaunimo komunistinimas ir rusinimas atimant nuo t v , labiausia nuo motinos takos. Pavojus ypa iai did ja ryšium su Chruš iovo paskelbt internat steigimu, kad vaik aukl jimas pereit grynai valstyb s rankas. Lig šiol motinos ta koje vaikas yra iki 6 met , o pasku j vis labiau ir labiau veikia darželis ir mokykla, ypa iai, kad motinai surištos yra rankos pasisakyti prieš komunistines id jas.

4. Lietuvie nuotaikos ir perspektyvos

Vieni Lietuvoje ateit sutinka su desperacija, kiti nenuleidžia rank ir kovoja prieš rusifikacij , prieš diskriminacij visomis priemonis, kurias tegali tur ti belaisvis. Nuostabi tylaus heroizmo pavyzdži parodo motinos. Kunigai gr žta atgal Sibir , kad tik pagelb t ten laikomiems lietuviams.

Ta iau maža pagalbos laukimas iš Vakar . Vis daugiau yra toki , kurie jau ia Vakarams kartumo, nes jau iasi buv j apgauti.

Pab g lius laiko žmon mis, kuriems pasisek išvengt ti to, k lik Lietuvoje turi pakelti, ir tiek. Daugiau sentimento jiems kykla, kai pajuto realios iš j pagalbos siuntiniuk forma.

Tolimesn likimo perspektyva priklauso labiausiai nuo vyk ti Mask-

voje: ar ten laim s artimojoj ateity Chruš iovo strategija, ar Stalino šalinink Kaganovi iaus, Molotovo, Malenkovo ir kt. Ten einanti kova teisingai skatina Lietuvos žmones laikytis atsargumo. Ta iau tuo tarpu daugiau ženkl yra už tai, kad laimi Chruš iovas, nors ir sul tintu tempu, vykdydamas tariamos "liberalizacijos", bendradarbiavimo su Vakarais taktik .

Jo strategija—dviašmenis peilis. Jis gali aštriai pjauti Vakarus — juos užmigdyti, apgauti. Buv s Jugoslavijos min. pirm. pavaduotojas komunistas Djilas sako, kad savo strategija Chruš iovas Vakaruose jau es nemaža laim j s. Bet ta pati strategija gali pjauti ir Soviet Sjungoje pat režim . Jau šiandien yra subankrotav s tik jimas komunistine doktrina — joje nieko pastovaus n ra. Tai pakerta komunist idealist kadr aktyvum ir idealizm . Šiokie ar tokie ryšiai su Vakarais sustiprina ir tarp komunist jauniosios kartos nusiteikimus, kuriuos lig šiol komunistai vadina buržuaziniu išsigimimu — reikalavim gyventi, tur ti patogum , ne tik kovoti ir aukotis.

Nekalbant apie konflikt tarp Ryt ir Vakar , ar tolimesnis bendravimas tarp Soviet ir Vakar anksiau pakirs Vakarus, ar jis anks iau pagreitins komunistinio jaunimo eil se vykstant "buržuaz jimo" proces , nuo to priklausys ir lietuvi likimas.

Belieka tuo tarpu stiprinti lietuvi patvarum tomis priemon mis, kurias jie laiko realias. Pad ties apžvalga leidžia vertinti, ko jie labiausiai reikalingi. Ta pad ties rodo taip pat, kuriais punktais propagand tenka labiausiai sustiprinti, b tent, ryškinti konkre iais daviniais sovietinio kolonializmo (kinio išnaudojimo, autochtonini gyventoj diskriminacijos) proces Lietuvoje, ryškinti kontrast tarp Soviet ir Vakar , kada Vakarai kiekviena proga

PASAULYJE

Katalikai ir politika JAV

Rinkimai Amerikoje pagyvino katalik politin klausim . Abidvi partijos dar pastang patraukti save katalikus balsuotojus. Katalik politin ms paži roms nusiviesti papraš me vien iš geriausiai informuot tuo reikalumu s žmonei .

Katalik dalyvavimo politikoje pob d vairiuose kraštuose paprastai diktuoja specifin s krašto politinio ir visuomeninio gyvenimo s lygos. Ši taisykl galioja ir JAV atžvilgiu. Gyvendami krašte, kuriame Bažny ia dažnai buvo tariama neįgalumu, Amerikos katalikai steng si kiekviena proga pademonstruoti amerikietiškj nacionalizm , tuo išugdydami didel Bažny ios amerikietišku . Kaltinami, jog katalikyb skiepijanti diktat rines paži ras,

nukent jusiems ryt okupuotuose kraštuose siun ia materialin s pagalbos, o t priva i organizacij siun iam pagalb Vokietijos, Austrijos ar kitos valstyb s vyriausy b priima be muito, duodamos jai net transporto priemones nemokamai. Tuo tarpu Soviet valdžia taip apkrauja siuntinukus Lietuv lupikiškais munits, kad jie didesni nei pati siuntini vert . Tuo reikalu aliarmuotina ir Amerikos vyriausy b je, kad ji daryt diplomatin i žygi muit sistemai pakeisti. Tai b t veiksminga pagalba Lietuvos gyventojams ir didel propagandos priemon prieš sovietin kolonializm . O niekas kitas taip propagandos nevertina kaip Sovietiai.

J. B.

Amerikos katalikai ypa pabr ž savo prisirišim demokratinei santvarkai, laisv s bei tolerancijos principams ir specifinei amerikietin s demokratijos santvarkai, išreikštai JAV konstitucijoje. Iš pat pradži tod l jie pri m ir bažny ios nuo valstyb s atskyrimo princip kaip tinkam ir nauding bažny iai. Pranc zas Alexis de Tocqueville savo garsiam veikale De la Démocratie en Amérique rašo, jog apie 1830 m. vizituodamas JAV jis buvo nustebintas rad s vienbals Amerikos kunig pasitenkinim vadinamu pilnuoju bažny ios nuo valstyb s atskyrimu. Pagaliau, b dami mažumoje ir išsisklaid visame krašte, Amerikos katalikai suprato, jog atskira j politin veikla sistemoje, kuri favorizuoja dvielj partij egzistencij , neb t naudinga. Tod l JAV iki pat ši dien nerandame atskiros katalik partijos, kaip Olandijoje ar Veimaro Vokietijoje, kur katalikai taip pat buvo mažuma. Moderniaisiais laikais Bažny ios hierarchija skelbia, jog JAV nes net katalik rinkik bloko ir jog politiniu požiūgiu katalikai yra visai laisvi rinktis pagal savo išmanym partij . Šios nuomon s yra ne tik tikintieji, bet ir hierarchija. Tai yra sena JAV katalik tradicija. Kai 1827 m, vienas presbiterijon kunigas band organizuoti "krikš ioni partij politikoje", jokia grup tokiai partijai taip stipriai nesipriešino, kaip katalikai.

*

Katalikai ne tik nenor jo "krikš ioniškos", bet taipgi nepalaik nei konfesin s katalik partijos id jos. Katalik vyskupai taip pat ne taigojo politini tikintiesiems nusistatym ir tai vengia daryti iki pat šiai dienai. Jau 1840 m. savo konferencijoje JAV vyskupai paskelb ;

"Mes nereikiame joki teisi kištis j s daromus sprendimus politiniuose m s bendro krašto reikaluose ir nereikiame jokio noro kon-

troliuoti j s naudojimosi konstitucine laisve".

Garsus JAV arkivyskupas Ireland yra išsireišk s, jog

"Kunigui, vyskupui ar popiežiui, kurie bandyt sakinti civiliniuose ar politiniuose dalykuose, bandyt taigoti piliet už savo jurisdikcijos rib , jurisdikcijos, kuriai priklauso Dievo reikalai, galima duoti greit atsakym : gr žk atgal savo teisi ir pareig sfer , gr žk prie Dievo reikal ".

Kardinolas Gibbons skelb , jog jei net popiežius amerikie iams sakint grynai valstybiniuose reikaluose, katalikams neb t prievol s popiežiaus klausyti. Reikt klausyti tik savos s žin s. Vyskupas England, kalb damas apie JAV konstitucij , yra pasak s, jog jei ir popiežius ir visi kardinolai nor t pažeisti JAV konstitucij , "mes j gintume iki mirties".

Šis istorinis JAV Bažny ios nusistatymas nereiškia, jog Bažny iai ner pi valstybiniai ar politiniai reikalai. Jis ta iau parodo, jog bažnytin vyriausyb atsisako tiesioginiu b du dalyvauti politikoje ir kontroliuoti individuali katalik politines nuomones ar partin veikl . Iki pat m s dien bažnytin hierarchija atsisako tikin iuosius raginti balsuoti už vien ar už kit , kaip tai iki šiol dar kai kur daroma Europoje, pvz. 1952 m. Vokietijos episkopato raginime tikintiesiems.

*

Kaip šiandieniniai JAV katalikai, tie, kurie aktyviai dalyvauja politikoje, ži ri katalik dalyvavim politiniame bei valstybiniame darbe ? Kaip jie atskiria tas dvi sferas, religin ir politin , kaip jie pagaliau, ži ri pa ios Bažny ios ir jos vyriausyb s santykius su valstybe ir pastarosios tarnais?

J paži roms paaškinti labai naudinga pažvelgti 1928 m. demokrat partijos prezidentinio kandidato

Alfred E. Smith, buv. New Yorko gubernatoriaus, atsakym, rašyt j kritikuojantiems protestantams, kurie skelb, jog kaip katalikas Smith gal s b ti lojalus tik Vatikanui, bet ne JAV konstitucijai. T. atsakym Smith raš kun. Francis P. Duffy padedamas. Smith rašte, spausdintam Atlantic Monthly žurnale 1927 m. gegul s m n., demokrat kandidatas prezidentus šitaip atskyr religin ir politin sferas kataliko politiniame veikime:

“Aš tikiu Dievo išpažinim pagal Romos Katalik Bažny ios tik - jim ir praktik . Aš nepripaž stiu savo Bažny ios institucijoms jokios galios kištis JAV konstitucin s tvarkos operavim , o taip pat jokios galios kištis krašto statym vyk - dym . Aš tikiu,” toliau jis raš , “absoliutin vis žmoni s žin s lais - v pilnoje vis bažny i , vis sekt ir vis tik iim lygyb je prieš sta - tym , pripažindamas t lygyb kaip teis , ne kaip privilegij . Aš tikiu absoliutin Bažny ios nuo Valstyb s atskyrim ir griežt vykdyt to konstitucinio nuostato, kuris sako, jog kongresas neturi teis s išleisti jokio statymo, kuris religij su - valstybint ar kuris uždraust lais - v religin praktik . Aš tikiu,” Alf. Smith sak , “kad jokia jokios baž - ny ios staiga negali išleisti jokio stato, kuris tur t galios visiems gyventojams kaip krašto statymas. Bažny ios gali leisti tik tokius sta - tus, kurie nusako savo nari pad t”.

Gubernatoriaus Smith nusistatym paryškina kad ir mažiau žymaus, ta - iau takingo JAV kataliko politiko, buv. Clevelando, Ohio, miesto bur - mistro ir v liau JAV senatoriaus Tom Burke mintys. Kaip ir Smith, jis išskiria religin ir politin , baž - nytin ir valstybin plotmes. Jo nu - mone, Roma n ra suinteresuota ame - rikietiška valstybine santvarka.

“Aš priimu,” sak Burke, “savo Bažny ios doktrinas moral s ir tik -

jimo klausimais. Ta iau manosios valstybin s santvarkos id jos yra mano kaip amerikie io ir mano šei - mos amerikietiškosios tradicijos pro - duktas”.

Toliau jis paryškino Smith mint apie sfer pasidalinim , nurodyda - mas kataliko politiko ryš su baž - nytine vyriausybe. Atsakydamas klausim , ar jis automatiškai vyk - dyt savo vyskupo prašym , Burke atsak :

“Vis pirma, vyskupas man s nie - ko nepraš . Antra, jei paprašyt , aš svarsty iau jo problem taip kaip ir kiekvieno kito pilie io mano mieste. Aš vykdy iau jo prašym , jei tai pad t miestui, atsisaky iau, jeigu nepad t”.

*

Šitokis nusistatymas nereiškia neutralumo katalikišk j princip ar katalik interes požvilgiu. Smith pasisak , jog pripažindamas vieš j valstybin mokykl , jisai pripaž sta t vams teis mokyti vaikus priva - tin je religin je j pa i išlaikomoje mokykloje. Burke sakmiai pabr ž , jog, jo nuomone, ši laik žmogus šaukte šaukiasi krikš ionišk j princip gyvenime pritaikymo. Jo nuomone, krikš ioniškai išaukl tas žmogus yra daug naudingesnis vi - suomenei, nei agnostikas, kuriam viskas reliatyvu. Ir opiausiam mo - derniais laikais — Bažny ios - Vals - tyb s santykiuose — priva i j mo - kykl valstybin s paramos klau - sime katalikai politikai ir valstybinin - kai pasisako už priva i j mokykl param , nors tai ir nevisur populia - ru. Modernieji laikai yra atneš naujus reikalavimus, kuri konsti - tucijos k r jai nebuvo pramat . Fe - deralin parama valstybin ms mo - kykloms yra vienas iš t degan i reikalavim . Keliant š klausim , kyla ir priva i j mokykl paramos reikalas, kad neb t diskriminacijos aukl jimo srityje, šiais klausimais katalikai n ra neutral s.

Amerikie i katalik politikoje dalyvavimo pob d, tarp specifini JAV motyv , nustat ir j sitikinimai Valstyb s ir Bažny ios jurisdikcij išskyrimo klausimais, ia tiek pasaulieiai, tiek hierarchija vieningai sutiko griežtai tas sferas atriboti, šitokiam nusistatymui išlaikyti aktyvi , rol vaidina ne tik ir gal net ne tiek pasaulieiai, kiek kunigija ir bažnytin vyriausyb . Tokiam nusistatymui išlaikyti hierarchija neatsisak inter savimosi, o kunigija asmenin s paramos politin ms grup ms, bet sutar nei Bažny ios nei individualaus prestižo vardu nediktuoti katalik politik nusistatym , šia prasme amerikietiskasis Bažny ios nuo Valstyb s atskyrimas yra domus ir m suose tur t b ti studijuojamas ir pasaulie i ir kunigijos, o ypa abiej kartu, nes sistemos pasisekimas priklauso nuo abiej sutarimo.

Kita domi problema, kuri taipgi neužmirština, yra Amerikos pavyzdys, jog Bažny ios veiklai ir pastoracijai augti, stiprinti bei garantuoti, n ra b tina "katalikiška" partija. Toji laisv gali b ti užtikrinta ir sistemoje, kurioje laisv s garantuojamos bendru konstituciniu sutarimu ir atsisakymu kovos prieš religij . politini partij instrumentais.

Pagaliau, amerikietiskasis pavyzdys rodo, jog Romai yra priimtinos vairios katalik politin s veiklos formos ir vair s Bažny ios bei valstyb s santyki aiškinimai. Politin s diskusijos lietuvi katalik tarpe gaut daug produktingesn pob d, jei b t imami nagrin ti min ti klausimai, kurie sudaro, žinoma, tik dal panaši klausim problematikos, o ne jieškoma "herezijos", "blog tak " ir "indiferentizmo" tradiciškai kai kuriems m s vyresniesiems neperprantamose ar d l politini motyv nepriimtinoose mintyse.

Vytautas Vardys

Baltijos valstybi suverenumas gyvas

D mesio verta knyga

AKIS veikiau užgriebia dalyk re gim faktin pasikeitim ir jo išorin vaizd , nekaip pasikeitimo vidin s saj su buvusi ja pad timi. Ir Lietuvos bei kit Baltijos valstybi sovietin okupacija betkienu d mes pirmiausia patraukia savo išorin mis apraiškomis, — Lietuvos vyriausyb s pašalinimu, Lietuvos statym panai kinimu, sovietin s santvarkos vedimu, lietuvi areštais bei deportacijomis, švietimo ir kult ros bolševikinimu bei rusinimu, religijos ir bažny i persekiojimu, pramon s, prekybos, nam , vertybini popieri , pinig nusavinimu ir t.t., — bet ne savo padariniais tarptautin s teis s atžvilgiu, ne savo vidiniais ryšiais su tarptautin bendruomen tvarkaniais ir Baltijos valstybi nepriklausomyb saugojaniais nuostatais. Išorinis vaizdas kiekvienam aiškiai kalba, ogi vidini s saj prasm bei reikšm atsiskleidžia tik dalyko specialistui. Pirmasis atžvilgis svarbus opinijai formuoti, antrasis — b tinas politiniam, diplomatiniam ir teisiniam Baltijos valstybi bylos svarstymui.

Pastaruuju atžvilgiu Baltijos valstybi pad tis lig šiol nedaug d mesio tesulauk . Be labai konspektyvaus "Juridical Aspect of Soviet Aggression against Lithuania" Vliko didžiajame memorandumume (žr. "Memorandum on the Restoration of Lithuania's Independence", 1950 m.), išsamesnio tuo atžvilgiu svarstymo viešumoje, kaip ir netur jome. Tai buvo didel spraga Baltijos valstybi byloje.

Savo metu L. Natkevi ius savo disertacijai Sorbonoje buvo pasirink s Vilniaus byl . Jo knyga "Aspect politique et juridique du differend polono-lithuanien" buvo naudingas našas tai bylai. S. Daukša savo diser-

tacija Sorbonai dav studij apie "Le regime d'autonomie du territoire de Klaip da". Nat ralu buvo laukti, kad lietuvis, latvis ar estas ir Baltijos valstybi okupacijos byloje pasireiks k rybiniu našu tarptautin teis . Tod l Boriso Meissnerio "Die Sowjetunion, die baltischen Staaten und das Voelkerrecht" knyga šia prasme savotiškai svirpina m s tautin s ambicijos stygel . Tiesa, J. Repe ka savai disertacijai Goettingene universitete (Vokietija) buvo pasirink s kaip tiktai "Der gegenwaertige voelkerrechtliche Status der baltischen Staaten". Ta iau jo studija viešumai buvo veik neprieinama d l labai riboto tiražo. 1950 m. rotatorium jos išspausdinta tik keliasdešimt egzempliori . Palyginus Repe kos disertacijos turin su Meissnerio veikalu, nesunku žvelgti, kad pastarasis pirm j, be nedideli išim i, susiurb , net sakmiai to neprisipažindamas. Suprantama, pats svarstomas dalykas nuo to nenukent jo. Bet vistiek m s tautin ambicija jau iasi lyg nuskriausta, kad lietuviuo darbas pasidar svetimajam daugiau tik anonimn atrama, nors, jei b t buv s laiku tinkamu b du paskelbtas, b t gal j s ne tik lietuviuo k rybin naš tarptautin s teis s studijas manifestuoti, bet ir pat Baltijos valstybi reikal pateikti be joki priemaiš .

Boris Meissneris yra atsakingas V. Vokietijos užsieni reikal ministerijos pareig nas, daug raš s Sov. S - jungos ir ryt Europos klausimais. Anks iau jis buvo tarptautin s teis s profesoriaus dr. R. Laun asistentas Hamburgo universitete tarptautin s ir viešosios užsienin s teis s tyrimo staigoje. 1954 m. jis pateik savo disertacij "Die sowjetische Intervention im Balticum und die voelkerrechtliche Problematik der baltischen Frage", kuri šiemet buvo išleista augš iau min tos knygos pavidalu.

Temos pasirinkim autorius grindžia tuo, kad Baltijos valstybi problema ne tik simbolizuojanti Ryt - Vakar santykius, bet sykiu esanti paskatinimas tarptautini santyki pavojing b sen , baigti teis s atstatymu, kuriuo Vokietija kaip tik esanti labai interesuota. Taigi teisinis dalyko svarstymas susiejamas ir su politiniu, su galimu praktišku Baltijos valstybi bylos sprendimu. D l to Meissnerio knyga juo labiau m s dmesio verta.

Baltijos valstyb s tarpkario tarptautin je raidoje

Knyg sudaro dvi dalys: istorin ir dogmatin . Istorin je dalyje yra trys skyriai su penkiolika poskyri .

Pirmame skyriuje apžvelgiami Baltijos valstybi santykiai su Europos didžiosiomis valstyb mis iki 1939 rudens; apžvelgiami Baltijos valstybi saitai su Versol s taika ir jos, pagal autori , skirtas Baltijos valstyb ms vaidmuo; lie iama Sov. S jungos organizuota nepuolimo pakt sistema, Pranc z -Soviet pastangos sukurti "Ryt -Locarno" ir Baltijos valstybi antant s sudarymas; analizuojama 1934 m. tarptautin s pad ties poveikis Baltijos valstyb ms, j pos kis vadizm , Taut S jungos vaidmuo joms, Taut S jungos Taryboje Baltijos valstyb ms vietos suteikimas, 1936 m. Sov. S jungos pos kis prieš Baltijos valstybi nepriklausomyb , Ždanovui reikalaujant padidinti Sov. S jungos lang Europ , Baltijos valstybi neutralumo politika; vertinami Lietuvos-Vokietijos 1939 m. santykiai, ypa 1939. 3. 22. vadinama Klaip dos krašto perdavimo "sutartis" ir Baltijos valstybi pad tis Brit -Pranc z derybose su Sov. S junga 1939 m. Maskvoje bei Sov. S -jungos-Vokietijos slaptieji susitarimai.

Antrame skyriuje apžvelgiamos Baltijos valstybi su Sov. S junga vadinam savitarpin s pagalbos su-

tar i sudarymo aplinkyb s, sutar i turinys, Baltijos valstybi pa- stangos išsaugoti savo neutralum , Sov. S jungos ultimatum Baltijos valstyb ms teikimo aplinkyb s ir ul- timatum turinys, "liaudies vyriausy- bi " sudarymo aplinkyb s, "liaudies seim " sudarymo aplinkyb s ir vaid- muo.

Tre iame skyriuje apžvelgdamas didži j valstybi nusistatymas Bal- tijos valstybi atžvilgiu nuo jo vie- našališko prievartinio jungimo Sov. S jung iki II-ojo pasaulinio karo pabaigos, ia randame Molotovo pa- sisakymus, JV valstyb s departamen- to ir prezidento Roosevelto pareiški- mus, Vokietijos-Sov. S jungos susi- tarim d l Suvalkijos žemi juostos ir Vokietijos-Sov. S jungos sien 1941. I. 10. sutart , Sov. S jungos statym vedim Baltijos valstyb - se, Atlanto chart , Stalino pareiški- mus, Churchillio ne vykus sutikim pripažinti Baltijos valstybi aneksij , Vliko susidarym ir Baltijos valsty- bi išsilaisvinimo pastangas laisva- jame pasaulyje.

Atsiremdamas prielaida, kad Bal- tijos valstybi nepriklausomyb ga- l jusi gimti tik d l Rusijos ir Vokie- tijos tuolaikinio tarptautinio veiks- nio sumenk jimo ir d l Baltijos ra- gijone atsiradusios j gos tuštumos ("Machtvakuum"), autorius teigia, kad ta "tuštuma" pasinaudojusi Ver- sal s taika Baltijos valstyb ms pa- versti "cardon sanitaire" arba už- tvara tarp Vokietijos ir Sov. S jung- os. Šitokia Versal s taikos hipote- ka apsunkinusi Baltijos valstybi santykius su Sov. S junga ir Vokie- tija. Es Versal s sutartimi sukurta netobula tarptautin tvarka, išjung- dama Vokietij ir Sov. S jung iš Baltijos valstybi nepriklausomyb s sprendimo, sudariusi ši valstybi egzistencijai pavoj ... Kažkod l au- torius išleidžia iš aki , kad faktiškai kaip tik Vokietija ir Sov. S junga buvo pirmosios Baltijos valstybi ,

taip sakant, "steig jos". Ir kaip tik- tai šios r šies "hipoteka" Baltijos valstyb ms sudar kaikuri sunkum laim ti sau pripažinim Paryžiaus taikos konferencijoje (1919 m.) ir v liau. O kad Sov. S junga buvo at- stumta nuo kaikuri Baltijos uost , tai esm je visai nereišk Sov. S jun- gos lang uždarymo Europ , ir faktiškai tas atst mimas vyko ne Versal s taikos d ka, o tik est , lat- vi ir lietuvi ryžtu bei aukomis, siekiant savo valstybin s nepriklaus- omyb s. Ir pats autorius kitoje kny- gos vietoje pripaž sta, kad Baltijos valstybi su Sov. S junga sudarytos taikos sutartys ir nepuolimo paktai nebuvo prievartinio pob džio, o abie- j šali laisvo sutikimo tarptautin s teis s aktai. Tad kur ia Versal s taikos hipoteka? Vienintelis konkre- tus Versal s sutarties 99 str. d l Klaip dos krašto atskyrimo nuo Vo- kietijos netiesiogiai liet Lietuvos- Vokietijos santykius. Autorius Klai- p dos krašt keliais atvejais lie ia, toli gražu, nesilaikydamas žad to mokslinio objektyvumo, lie ia abie- jose knygos dalyse, tod l prie jo teks gr žti v liau.

Apskritai faktini netikslum kny- goje Lietuvos atžvilgiu teko užtikti nedaug: kad Lozoraitis diplomatinos šefu paskirtas miniteri kabineto nu- tarimu, kad Raštikis iš Lietuvos pa- sitrauk sykiu su prezidentu Smeto- na, kad sukilimin 1941 m. Lietuvos vyriausyb buvo sudaryta "sofort nach dem deutshen Einmarch", užuot "sofort nach dem deutschen Uebert- ritt der deutsch-litauischen Grenze", nes faktiškai Lietuvos vyriausyb reišk si jau pora dien prieš vokie- i kariuomenei atžygiuojant.

Sovietinis intervencijos Baltijos valstyb se teisine analiz

Istorin knygos dalis t ra pamuša- las antrajai, dogmatinei jos daliai, kurioje autorius tarptautin s teis s veikian i nuostat mastu matuoja

sovietin s intervencijos Baltijos valstyb se visokius atžvilgius, analizuodamas pro ir contra tezes bei pateikdamas išvadas d l tos intervencijos teisinio pob džio ir jos teisini padarini reikšm s tarptautinei bendruomenei. Ši analiz užima šešis knygos skyrius su dvidešimt dviem poskyriais.

Pirmame skyriuje autorius sustoja ties ši laik tarptautin s teis s dviylpumu, paryškindamas tarptautin s teis s sovietin samprat ir jos taikym Baltijos valstybi bylai. Autorius pateikia sovietini paži r bendr j tarptautin teis , palyginti, išsami apžvalg , nurodydamas j evoliucij ir rebus sic stantibus taisykl s vaidmen , bei valstybinio suverenumo primat jose. Sovietin je tarptautin s teis s sampratoje betkuris sovietin s valstyb s suverenumo apr žimas, pagal autori , laikomas kapitalistin s sistemos laim jimu sovietin s sistemos s skaita. Tarp pa i soviet pripaž stam tarptautin s teis s pagrindini princip autorius pabr žia taikos išlaikymo, valstybinio suverenumo išsaugojimo, kit valstybi vidaus reikalus nesikišimo, vis valstybi lygiateisiškumo, pacta sunt servanda ir agresijos nusikalstamumo principus.

Antrame skyriuje autorius svarsto Sov. S jungos Baltijos valstyb ms primestas vadinamas savitarpin s pagalbos sutartis. Šios sutartys, pagal autori , sudar pagrind Sov. S jungos intervencijai Baltijos valstyb se teisiniu poži riu vertinti. Su slaptais Vokietijos-Sov. S jungos susitarimais autorius susidoroja tuo b du, kad juos laiko tik res inter alios acta ir kad pacta tertiis nec nocent, nec prosunt. Pagal autori , 1945 m. vadinamo Londono protokolo d l tarptautini karo nusikaltim priimta tarptautinio s mokslo s voka, kuria plaiai r m si Nuernbergo karinis tribunolas, esanti problematiška... Autorius kažkod l išleidžia iš aki , kad

"sutartims" daryti nusikaltimus yra taikomi baudžiaumosios teis s bendrininkavimo ar gaujos nuostatai, bet ne bendrosios sutar i taisykl s. Min tas 1945 Londono protokolas ir Nuernbergo karinis tribunolas tatau iš valstybin s plotm s tik perk l tarptautin . Svarstydamas prievartos elemento reikšm 1939 m. savitarpin s pagalbos sutartims, autorius išryškina tuo klausimu sovietines paži ras, pagal kurias prievartin s tarptautin s sutartys neturi galios. Svarstydamas t "sutar i" reikšm Baltijos valstybi suverenumui, autorius prieina išvados, kad Sov. S jungos karini gul sik rimas Baltijos valstyb se jokiu b du nereiškia j suverenumo capitis deminutio. Netgi j neutralumas de jure buv s paliktas.

Tre iame skyriuje autorius sustoja ties Sov. S jungos ultimatum Baltijos valstyb ms kvalifikacija ir jos pastangomis juos pateisinti. Autorius pripaž sta, kad ultimatumais Sov. S junga padar tarptautin agresijos nusikaltim . O Sov. S jungos atsiskykymas naudotis nepuolimo paktuose numatytomis gin o atvejams taikomosiomis komisijomis ir ultimatum kaltinimai Baltijos valstyb ms d l savitarpinio bendradarbiavimo, pagal autori , teisiniu poži riu es ne kas kita, kaip venire contra factum proprium, t. y. jimas prieš savo paties pripažint pad t. Neišlaiko teisin s kritikos ir Sov. S jungos vlesn ultimatum argumentacija, remiama b tinu apsigynimu ar b tinu reikalingumu. Svarstydamas po Sov. S jungos ultimatum pri mimo Baltijos valstyb se susidariusi teisin pad t, autorius pagr stai prieina išvad , kad tuo keliu prieš Baltijos valstybi laisv vali joms buvo primestos specialios savitarpin s pagalbos sutar i vykdamosios priemon s, apr žusios j suverenin veiksnium , bet jokiu b du ne j suverenin teisnum .

Ketvirtame skyriuje autorius išryškina intervencin Baltijos valstybi už mimo pobūdį (occupatio interveniens) ir Hagos konvencijų šiai okupacijai privalomumą. Autorius pagrįstai gretina sovietin Baltijos valstybi okupacij su vokiečių okupacija Danijoje. Ta proga autorius rodo, kad Sov. Sąjunga pripažįsta Hagos konvencijų teisinę galią, nustatančią okupanto kompetencijas okupuotame krašte. Tačiau Sov. Sąjunga okupuot Baltijos valstybi atžvilgiu Hagos konvencijas sulaužė. O pašalindama Baltijos valstybi teisingumą vyriausybes ir sudarydama kvilingines, padarė neteisėtą "détournement de souveraineté". Kaip Nuernbergo karinis tribunolas, dalyvaujant Sov. Sąjungai, yra išaiškinti su Kroatijos atveju, už tokias kvilingines vyriausybės veiksmus atsako patys okupantai. Ir tokios kvilinginės vyriausybės kompetencija nesiekia toliau Hagos konvencijų nustatytos okupantui kompetencijos. Taikliai nusakoma "liaudies seimo" "rinkimus" ir jo kaip okupanto klusnaus rankio funkcijas, autorius kategoriškai paneigia Baltijos valstybi Sovietų Sąjungos jungimo teisinį pagrindą, kvalifikuodamas tai jungimą vienašališku svetimų valstybi teritorijos pasisavinimu, t. y. prievartinė aneksija, laužiant Hagos konvencijas. Ir socialines bei kinas okupuot Baltijos valstybi sistemos keitimas ir gyventojų deportacijos bei rusinimas taip pat esantys flagrantiskas okupanto kompetencijų peržengimas.

Penktame skyriuje autorius susidoroja su Sov. Sąjungos teigimu, kad Baltijos valstybi jungimas buvo laisvas ši valstybi darbo žmonių apsisprendimas. Ir pagal tarptautinį teisės sovietin supratimą toks apsisprendimas gali vykti tik plebiscito arba liaudies revoliucijos keliu. Peržvelgus paties apsisprendimo teisės bolševikinį sampratą raudonai ir turdamas prieš akis faktin da-

lyk padėtį, autorius prieina išvados, kad Baltijos valstybi atveju nebuvo minimalios lygios nei plebiscitui, nei liaudies revoliucijai. Baltijos valstybi jungimas Sov. Sąjungos buvo nuspręstas Sov. Sąjungos vyriausybės veiksmu ir vykdytas Sov. Sąjungos kvilingiu, laužiant Hagos konvencijas. Ne Baltijos valstybi liaudies revoliucija, bet Sov. Sąjungos kvilingiai, padedami raudonosios armijos, vykdė perversmą. Paliesdamas teisinį vertimą Sov. Sąjungos argumentą, kad savo metu tik dėl savo silpnumo Sov. Sąjunga Baltijos valstybi nepriklausomybę buvo pripažinusi, autorius teisingai pastebi, kad Sov. Sąjunga ne tik 1920 m., bet ir vėliau vairiomis progomis yra Baltijos valstybi nepriklausomybę expressis verbis pripažinusi. Dar ir 1940 m. liepos 13 d. Sov. Sąjungos prezidentas Kalininas sveikino Palek Lietuvos-Sov. Sąjungos taikos sutarties dvidešimties su kakties proga. Todėl netgi rebusis ciantibus klauzulą negalinti pridengti pliko sovietinio imperializmo.

Kritiškai vertinti Sov. Sąjungos intervencin okupacijos (occupatio interveniens) Baltijos valstybėse sudarytos teisės padėtis vairius atžvilgius, autorius šeštame skyriuje sustoja prie tarptautinės bendruomenės laikysenos Baltijos valstybi aneksijos pripažinimo atžvilgiu. Nors pagal vadinamą Stimsono doktriną, priimtą 1932 m. Tautų Sąjungos ir pripažintą Chaco deklaracijos (1932), Saavedra-Lamas pakto (1933), Bogotos akto (1948), Atlanto Chartos (1941) ir Jungtinių Tautų konstitucijos (1945), tarptautinės bendruomenės narys turi atsisakyti "to recognize any situation, treaty or agreement which may be brought about by means contrary to the Covenant and obligations of the Pact of Paris" (Kellogg paktaui), bet tas atsisakymas tuo tarpu priklauso kiekvienos valstybės nusistatymui. Todėl auto-

rius konkrečiai peržvelgia tarptautinį bendruomenės narius ir prieina išvad, kad nė viena laisvojo pasaulio valstybė Baltijos valstybių aneksijos nėra pripažinusi de jure. Autorius pagrįstai atkreipia dėmesį, kad qui tacet, sentire videtur formulės tarptautinį teisę nežino. Nepripažinimo klausimu tarptautinį bendruomenę yra dvejopo nusistatymo. Vienos valstybės su D. Britanija priešakyje Baltijos valstybių aneksijai de facto pripažįsta, bet nepripažįsta jos de jure. Autorius ta proga pastebi, kad dažnai permaža dėmesio skiriama de facto ir de jure pripažinimo skirtumui. Antra valstybių grupė su JV priešakyje Baltijos valstybių aneksijos nepripažįsta nei de facto, nei de jure. Ir Vokietija de jure niekad nebuvusi Baltijos valstybių aneksijos pripažinusi, nes 1941. 1. 10. Vokietijos-Sov. Sąjungos sienų sutartis Vokietijos nebuvusi ratifikuota. Taigi Sov. Sąjunga Baltijos valstybės se jokios tarptautinį legitimacijos neturi. Autorius primena, kad dabartinės Baltijos valstybių kvėslingos vyriausybės pagal Hagos konvencijas nėra de facto vyriausybės.

Savo teisinės analizės pabaigoje autorius prisimena vokiečių teisininko W. Schaetzlio teisingą pastabą, kad mūsų laikų tarptautinį teisę, nors dar ir neturi efektyvių priemonių visais atvejais teisė tai tvarkai tarptautinį bendruomenę atstautyti, jau nebepalieka jokios galimybės grobikui pačiam savo grobį legalizuoti. Grobikas tegali būti amžinai okupantas. Ši Schaetzlio mintis pratįdamas, autorius prieina išvadą, kad aneksijos nepripažinimo principas savaime kelia tarptautinį bendruomenės nariams pareigą rįpintis tarptautinį teisę priemonėmis tarptautinį tvarkos pažeidimams pašalinti. Ir Baltijos valstybių atveju autorius pasitiki teisę idį galia ir istorijos dinamika.

Apie tai, ko neturį bti

Suglausti Meissnerio knygos turinys, kuris savaime yra labai kondensuotas, nėra lengva. Jau iš to, kad veikalui panaudoti 245 autorių 375 dalykai, 48 dokumentų rinkiniai, 85 žurnalai ir oficialūs leidiniai ir 34 laikraščiai ir biuletiniai, ir kad veikalas yra 1180 išnašų, galima suvokti jo turiningumą. Tiesa, autorius nemaža pasinaudota J. Repelkos disertacija ir jos bibliografija, bet antrą kartą ir nauji šaltiniai panaudota. Pastarąjį dviejų dešimtmėčių diplomatinę veiklą ir tarptautinį sandrį visa gausybė medžiagos, daugiau ar mažiau susijusi su Sov. Sąjungos-Baltijos valstybių santykių raida, autorius kruopščiai surinkta, sistemingai sugrupuota ir žvalgiai vertinta. Apskritai galima sutikti su knygos leidėjo pastaba, kad tai svarūs našas ne tik paliestojo laikotarpio istorijai, bet ir moderniosios tarptautinį teisės pažinimui.

Bet kaip tik dėl to tenka juoba apgailestauti, kad šis turiningas ir žvalgas veikalas yra užterštas autoriaus subjektyviu nacionalizmu.

Kaip knygos vade autorius prisipažinta, "die Frage des Memellandes eine besondere Beachtung gefunden" (VIII), nors veikalo tema tiesiogiai to neimplikuoja. Pagal autorių, Vokietija negalįsuti "die Wirkung des gewaltsamen Vorgehens Litauens niemals voellig aufheben" (4). Lietuva tik 1939 m. "endlich gelang, durch Uebergabe des Memellandes eine Besserung der Beziehungen zu Deutschland zu erreichen" (11). Ir Lietuvos autoritetinis režimas "sollte erst nach der Uebergabe des Memellandes gelockert werden" (12). Liesdamas Vokietijos-Lenkijos susikirtimį ir paryškindamas pastarosios piktus kslus Lietuvos atžvilgiu, autorius ilg laiu stabteli prie 1939. 3. 22. vadinamos Klaipėdos krašto grįžinimo sutarties. Autorius teigia, kad

„doch laesst sich eine unmittelbare Drohung mit Gewalt von deutscher Seite nicht nachweisen“ (20)... Tai išš kis visiems lietuviškiems veiksniams pateikti šiuo klausimu faktin medžiag . Brit istoriko Namier tos „sutarties“ sudarymo aplinkybi tikrovišk vaizdavim autorius paprastai nuvertina kaip nedokumentuot ir nevisai sutampant su brit oficialia dokumentacija. (21). Be to, jei ir buv s koks spaudimas („Druck“), tai pagal autori kiekvienu atveju „die litauische Entscheidung in weit staerkerem Masse als durch diesen Druck von der Notwendigkeit einer entgeltigen Bereinigung des deutsch-litauischen Verhaeltnisses beeinflusst gewesen ist, die bei den polnischen Kompensations-anspruechen im wohlverstandenen litauischen Eigeninteresse und darueber hinaus im allgemeinen Interesse der von den baltischen Staaten gemeinsam betriebenen Neutralitaetspolitik lag. Zieht man ausserdem die fruehere gewaltsame Besetzung des Memellandes (m. p. V. V.) durch Litauen in Betracht, so kann man es verstehen, dass bei der litauischen Delegation das Gefuehl unverkennbar war, leichten Kaufs davongekommen zu sein, zumal in dem Abtretungsvertrag Litauen fuer 99 Jahre ein Freihaven im Memeler Hafenbezirk zugesagt wurde. Beruecksichtigt man die gesamten politischen Zusammenhaenge, die bei der Loesung der Melmelfrage von Bedeutung gewesen sind, so wird man dem deutschen Rechtsstandpunkt zuneigen, dass es sich bei der Uebertragung des Memellandes völkerrechtlich um einen Gebietserwerb durch Zession gehandelt hat.“ (22). Taigi Vokietijos neteis tos prievartos Lietuvai pagal autori visai nebuvo, nors j net Ribbentropo patik tas „deryboms“ d l Klaip dos krašto su Urbšiu vesti v. Weizsaeckeris pripaž sta, savo atsiminimuose pasteb damas, kad Lietuva „halb frei-

willig, halb unfreiwillig“ t 1939. 3. 22. „sutart“ pasirašius (21). Pagal autori ne Vokietijos prievarta Lietuvai, o pa ios Lietuvos interesus ir noras vert s j atsikratyti savo vieninteliu uostu ir dalimi teritorijos, už kuri Lietuva buvo atsakinga ir Klaip dos krašto konvencijos signatarams. Ir tas Lietuvos noras buv s toks karštas ir terminuotas, kad ji per dvi dienas su pasitenkinimu („leichten Kaufs davongekommen“ (22) apsisprend pasirašyti jai Berlyne padiktuot „sutart“.

Pasirink s tikrovei priešing 1939.

3. 22. „sutarties“ sudarymo aplinkybi aiškinim , autorius, jieškodamas savo sugalvotai tezei atramos, ir toliau priverstas nematyti tikrov s. Toks nesiskaitymas su tikrove yra autoriaus teigimas, kad Potsdamo nutarimas Karaliau i ir jo apylinkes pavesti Sov. S jungai administruoti implikuoj s tas Karaliau iaus apylinkes ir Klaip dos krašt einant (131, 292), nors po Vokietijos kapituliacijos visuose tarptautiniuose aktuose, tad ir Potsdamo nutarime, Vokietija aiškiai figuroja TIK 1937 m. sienose. Tokio tikrov s nepaisymo yra padiktuota ir autoriaus išvada, kad Klaip dos krašto gyventojai yra Vokietijos pilieiai (306), nors pats autorius kitoj vietoj priverstas konstatuoti, kad ryšium su Sov. S jungos pranešimu Kanadoje gyvenantiems Klaip dos krašto gyventojams registruotis kaip Sov. S jungos pilieiams jos konsulatuose, Kanados užsieni reikal ministerijos proteste d l to aiškiai pasakyta, kad Klaip dos krašto gyventojai Kanados ne laikomi Sov. S jungos pilieiais, nes Kanada Lietuvos jungimo Sov. S jungo de jure n ra pripažinusi (301). Taigi Kanados vyriausyb Klaip dos gyventoj pilietyb sieja su Lietuvos, bet ne su Vokietijos pilietybe. Pagal veikian i tarptautin teis kitaip ir negali b ti. Lygiai tokio pat nesiskaitymo su tikrove yra padik-

Totalistinis ir demokratinis žmogus lietuviškame "bestselleryje"

Šiomet rugsėjo 13 gen. St. Raštikis susilauk 60 metų. Tuo pačiu laiku pasirodė jo atsiminimų knyga "Kovose dėl Lietuvos".

Gen. Stasio Raštikio knyga "Kovose dėl Lietuvos" priklauso prie lietuviškų "bestsellerių" — pirmo tomo pirmas leidimas esąs jau išpirtas. Panašiai kaip V. Ramono "Kryžiai", priklauso taip pat prie labiausiai kontraversiškų knygų vertinimo atžvilgiu. Kas Raštikio knygas žir jo politiniais akimis, vieniems

patiko, kitiems nepatiko joje praskleisti tautininkų režimo užkulisiai, vieniems patiko, kitiems nepatiko paties kariuomenės vado reikšimasis nepriklausomoje Lietuvoje; vieniems patiko, kitiems ne knygoje autobiografinio elemento persvara. Kas žir jo patrauklumo skaityti, be išimties visi rado lengvą, o dar labiau nuoširdų pasakojimą.

Šioje vietoje norim sustoti ties vienu knygos atžvilgiu, ties autoriaus santykiais su A. Smetona — kiek jie išeina iš asmeninio santykiavimo ir virsta simboliniu dvejopu žmonių, totalistinio (autoritetinio) ir demokratinio, santykiavimo vaizdu. O tai jau domu visuomenės raidos stebėjimai.

Raštikio veikale atsiskleidžia nuo pat pradžių autoriaus charakteris, kuris neabejotinai daugiausia lėmė jo karjerą valstybėje. Tebus keli to charakterio konkretūs bruožai paryškinti; stiprus subordinacijos ir drausmės pajautimas visuomenės -

tuotas ir autoriaus teigimas, kad "Die deutsch-litauische Grenze, die auf das Jahr 1422 zurueckgeht, besteht weiter" (306), kai faktiškai laisvu Lietuvos-Vokietijos susitarimu ta siena buvo nustatyta 1928 metais. Tačiau 1928 m. sutarties knygos autorius, kaip tas zoologijos sodo lankytojas dramblio, visai n nepastebėjo. Už tai autoriui Lietuvos-Vokietijos sienos reikalui labai reikšminga atrodo Vokietijos-Sov. Sąjungos 1941. 1. 10. sutartis (98), nors pati Vokietija jos nebuvo ratifikavusi ir nors pagal taisyklę *pacta tertiis nec nocent, nec prosunt* ji Lietuvai joki teisėtus pareigojimus neuždeda. Būdingas mažmožis: knygos aplanke esančiame Lietuvos žemėlapyje eskiuze rašoma Kauėn (Kaunas), Wilna (Wilnius), bet TIK Memel bei Klaipėdos.

Kai panašiai kalba kalba Maskva apie Baltijos valstybių savanorišką

savo nepriklausomybę atsižadėję ir džiaugsmingai pasivergę Sovietams. Sąjungai, žinodami sovietinius propagandos metodus, mes nesistebime. Bet kai rimtame veikale teisės mokslo titulu toks sovietinis propagandos metodas pasisavinamas kairiųjų vokiečių sluoksnių imperialistiniam nusistatymui paremti, tai dėl to verta didžiai susirpinti, nes tai rodo ne tik autoriaus mokslinio objektyvumo subordinavimą politiniam siekimui, bet ir dirbtinų būdų, autoriaus žodžių variantų, hipotekavimą Lietuvos-Vokietijos santykių ir pačios Vokietijos autoriaus pabrėžto intereso tarptautiniams santykių pavojingumą seną baigti teisę atstatymu.

Boris Meissner: DIE SOWJETUNION, DIE BALTISCHEN STAATEN UND DAS VOELKERRECHT, Verlag Politik und Wirtschaft, Koeln, 1956, 380 XII, \$5.50.

V. Vaitiekas

rangoje; griežta subordinacija tam autoritetui, kuris jį pastatė tam tikrame poste, ir pareigų vykdymas tame poste pagal statymus bei sąžiną; pastangos kuo tobuliausiai ir kuo pažangiausiai atlikti patį darbą, nesiveržiant valdžiai ir net jos vengiant. Taiviau atliekamo darbo rezultatas savaime traukia autoriui dėmesį, kelia jam augštinį ir vertę, ir prisiimti vis augštesnes pareigas. Tuo keliu Raštikis pakilo iki kariuomenės vado pareigų ir atsistojo tam tikra prasme lygiomis su A. Smetona. Nors formaliai prezidentas buvo vyriausiasis ginkluotųjų vadovas, tačiau faktiškai toji kariuomenės vado rankose. Tokiu būdu A. Smetona buvo politinis, St. Raštikis karinis jėgų viršininkas.

Padėtis — kaip draminiame veikalė. Veikėjai lygioje plotmėje, juodu jungia ir tam tikras giminystės ryšys ir dar Raštikio pagarbos sentimentas Smetonai. Tačiau juos skiria autoritetinis ir demokratinis galvojimas. Knygoje jaučiame, kaip tie dvejopi žmonės susitinka bendroje valstybinio gyvenimo plotmėje, kiekvienas siekdamas savo pažiūrą vykdyti.

Autoritetinis žmogus valstybę sutapto su savimi; save laiko vyriausiu galimu autoritetu tautai ir jos vienybei. Demokratas žmogus iškelia tautos primatą, siekia visuomenės valios pasireiškimo balsavimais.

Autoritetinis žmogus regi gyvenimo statinį pusį, jį nori paversti dėsniu, gyvenimą sustingdinti, šaldyti. Demokratinis žmogus regi gyvenimo dinaminį pusį, nuolatini tekėjimu ir jį nori skatinti kaip pažangos šaltinį.

Autoritetinis žmogus savo autoritetu ir valios vykdymu paremia policiją, jėgų priemonę, cenzūrą, represiją neįnainiom su juo. Demokratinis žmogus savo idėjai laimėti imasi visuomeninį opinjus, tikinčių jį,

kalbinčių jį, kad nepritari su persvarstyt visus argumentus.

Autoritetinis žmogus, baimindamasis dėl savo autoriteto, apsisotat menkesniais už save, bet sugebančiais pataikauti. Demokratinis žmogus, rindamasis gyvenimo pažangą, jiesko iškelti gyvenimo priekšumanius ir pažangius asmenybes.

Tokis vaizdas buvo Lietuvoje, tokis jis yra ir daug kur kitur, kur tie dvejopi žmonės ir dvejopi režimai reiškiiasi. Tačiau vienoje plotmėje ir vienu metu tokiems skirtiniams žmonėms reikštis yra nemanaoma. Jį santykiai natūraliai veda prie konflikto. Laidnas yra reiškinys, bet dažnas, kad tame konflikte kapituliuoja demokratinis žmogus. Prieš smurtą jėgų kapituliuoja demokratiniai argumentai. Raštikis buvo Smetonos iš kariuomenės išjungtas... Jei autoritetinis žmogus nesuipranta gręžti demokratinę kelią, o tai rečiau pasitaiko, — tai režimas priveda katastrofą. Kiekviena klaida, kuria mėginamas gręžti visuomeninis gyvenimas, veda absurdą. Taip nutiko ir su Smetonos režimu. Tiesa, tai buvo smėgis iš šalies (Sovietų invazija). Jei ne jis, nežinia, kaip ilgai Smetonos autoritetizmas būtų išsilaikęs, gal iki jo mirties, tačiau jis vistiek būtų subyrįs.

Nežinia, kokis asmeninis likimas būtų buvęs toliau St. Raštikio. Kai jis kapituliuavo, buvo kartaus apgalvestavimo visuomenėje, kad jis nepašalino Smetonos. Bet jo demokratiniam galvojimui buvo svetima smurtu pašalinti autoritetinį režimą; dar svetimiau pritari naujam kariuomenės sukilimui, kad valdžiai duotų jam rankas. Tai būtų buvęs autoritetizmas, tik kitose rankose. Raštikis pralaimėjo. Tačiau iš perspektyvos stebint tenka pripažinti, kad jo demokratinės pastangos, kol jis buvo kariuomenės vado pareigose, nepalikto be pėdsakų pačioje visuomenėje.

Jo pareiškimai ir žygiai buvo moralin atrama kilti naujos kartos sukiliusiam protestui prieš merd jim , iniciatyvai už gyvenimo pažang , už visuomenini bei socialin teisingum , už demokratinius principus. Nors trukdoma, cenz ruojama, valstybiniuose postuose maltretuojama šita karta vis labiau ir labiau m dominuoti visuomen s galvojim . O tai ir buvo demokratinis kelias prieš autoritetinio kelio priemones — cenz r ir policij . Jis reišk demokratin s s mon s stipr jim .

D mesio verta ir kita pus , kuri šiame tome dar neišskyla. Tai St. Raštikio santykiai su parlamentine, arba politini grupi sistema susiorganizavusia lietuvi visuomene, kuri dav nelaisv s metais Vlik . Kada Vlikui b davo reikalingas toms ar kitoms pareigoms karinio patyrimo žmogus, St. Raštikis b davo labiausiai kontraversinis kandidatas — labiau už bet kuriuos kitus augštuošius karininkus. Tai buvo domus reiškinys m s politinei s monei vertinti. Politiniam gyvenimui reiškiantys grup mis, partijomis, tur jo atsidurti šalia to gyvenimo, kuris sav s nelaik partijai priklausan iu žmogum. Grupinio atstovavimo princip prat siant visas laisvinimo sritis buvo pavojus, kad ir uždaviniam, kurie nieko bendra neturi su grupines politikos vykdymu, netiks žmogus, kuris neturi kitokio užnugario kaip tik savo profesin tam uždaviniai tinkamum .

St. Raštikis buvo šalia politini grupi . Ta iau jis buvo asmeniniame gyvenime praktikuojantis katalikas. Naivios politin s s mon s tarpсныje pasaul ži ra esti sutapdoma jau su priklausomybe politinei partijai. D l to Raštikis rod si es s partinis žmogus ir labiausiai nepriimtinas grup ms, kurios dar nsatsižad jo kovos prieš pasaul ži r politin mis priemone mis, šia prasme kai kuriose grup se, kurios vadina-

Katalik Federacijos sukaktis

Amerikos Lietuvi Romos Katalik Federacija atšvent 50 met sukakt .

Taip jau susiklost m s tautos gyvenimas, kad tautin s diasporos Anglijoje ar juoba Amerikoje tam tikrais laikotarpiais turi palankesnes s lygas, nei pati tauta savame krašte. Taip yra ne tik šiais soviet okupacijos metais. Taip buvo ir carin s okupacijos laikais.

1906 Lietuvoje organizacij viešas veikimas dar buvo labai silpnutis. Dar tik kur nekur pro rus okupacin s žiemos ledus kal si lietuvi katalikiškosios akcijos pirmieji dailgiai krikš ioni darbinink s jungos, šv. Juozapo darbinink draugijos ir kitais pavidalais. Ogi JV tuo pat metu lietuvi katalik organizacij veikimas jau buvo taip išplit s, kad subrendo reikalas paskirai veikian ias draugijas, s jungas ir susivienijimus apjungti bendroje j vis federacijoje.

1906 balandžio m nes Wilkes-Barre, Pa., tada lietuvi tirš iausiai gyvenamam Amerikos kampely, vyko pirmasis ALRK Federacijos seimas, dalyvaujant iš 32 lietuvi kolonij 120 atstov . Federacijai pagrind sudar vadinamos centrin s lietuvi katalik organizacijos, tariant tos, kuri veikimas apima ne vien , bet daugel lietuvi parapij , kaip lietuvi kataliki moter s junga, vy iai, darbinink s jung , vargoninink s junga, savišalpinio

si demokratiniais vardais, dar yra nepakankamai išaugusi demokratin dvasia, dar daug jose yra totalistin s dvasios ženkl .

St. Raštikio patirtis su demokratine visuomene yra tokios pad ties viena iš iliustracij .

apsidraudimo susivienijimas, kunig s junga.

Nors vyriausiasis federacijos tikslas — katalikiškoji akcija tarp Amerikos lietuvi , ta iau, b dama ne apskritai katalik , bet LIETUVI katalik organizuoto veikimo derintoj , skatintoja ir vadove, federacija gal net platesn bar yra išvairiusi tautin je nekaip religin je dirvoje. Jei religin s srities veikla federacija daugiau testat užt ras lietuviuose skleidžiamam ateizmui ir per j skiepijamam bolševizmui, taigi reišsk s daugiau defenzyvinio pob džio veikimu, tai grynai tautin s srities veikloje federacija nuo pat savo gimimo yra ofenzyvoje.

Net jeigu kas betkuriais sumetimais ir stengt si bagatelizuoti federacijos naš katalikiškajai akcijai ar tautinei kult rai, organizuojant lietuvi katalik parapijas, steigiant lietuvi mokyklas, leidžiant laikraščius bei knygas, tai niekas negali neigti federacijos milžiniškos moralin s ir finansin s paramos Lietuvai.

I-jo pasaulinio karo metais federacija suorganizavo kovai d l Lietuvos nepriklausomyb s Tautos Fond , kuris surinko per 700,000 doleri , ir Tautos Taryb , kuri 1) praved visoj Amerikoj Lietuvi Dien , davusi 120,000 dol., 2) steig informacijos biurus Washingtone, New Yorke, Paryžiuje, Šveicarijoje, 3) suorganizavo lietuvi delegacij Lietuvos reikalams ginti taikos konferencijoje Versal je. Be to, Federacija surinko šimtus t kstan i paraš po peticija JV prezidentui, kad Lietuv pripažint de jure; išplatino už kelis milijonus dol. Lietuvos laisv s paskolos lakšt ; organizuojantis Lietuvos Raudonajam Kryžiui paaukojo 40,000 dol., tiek pat paaukojo ir Vilniui vaduoti. Vairioms lietuvi draugijoms Lietuvoje Federacija yra suteikusi per 150,000 dol. paramos, neskaitant stipendij studentams ir besiruošiantiems profes rai, kurioms

Federacija yra skyrusi apie 55,000 doleri .

Federacija pirmoji m si iniciatyvos sutelkti visas patriotines Amerikos lietuvi j gas kovai su dabartiniu Lietuvos okupantu, taip pat tremtini paramai. Alto ir Balfio darbuose Federacijai tenka pati didžioji naštos dalis, nors formaliai Federacija tose staigose stovi lygiomis su sandarieiais, su socialistais, su tautininkais.

Federacijos 50 met ind lis yra didžiai reikšmingas ne tik lietuviams katalikams, bet visiems lietuviams, ir ne tik Amerikos lietuviams, bet visai m s tautai.

Pastaraisiais metais Federacijos vadovyb ypa daug d mesio skiria Amerikos lietuvi jaunimui. Prie Federacijos veiki s kult ros institutas leidžia "Eglut " mažiesiems lietuviukams. Pati Federacija sigijo stovyklaviet , kurioje netrukus turi išaugti lietuvi jaunimo tautin s dvasios ugdomasis centras.

Savo sukakt Federacija atžym jo spalio 12-14 dd. Bostone, Mass., vykusiu jubil jiniu kongresu. Prof. S. Sužied lis pateik kongresui patraukli min i d l Federacijos ateities veikimo gairi , pasisakydamas už apaštalavim ne žodžiais, bet darbais ir pavyzdžiais. Dr. V. Vygantas svarst sen j ir nauj j Amerikos lietuvi jaunimo bendravimo b dus. Kongresas pri m atsišaukim d l pad ties okupuotoje Lietuvoje visos pasaulio katalik hierarchus ir visas laisvojo pasaulio vyriausybes.

Prieš kur laik kaikuriuose Federacijos sluogsnuose pasirodžiusi tendencija vietoj akcijos padaryti Federacij tik reprezentacijos veiksnium, atrodo, yra bent iš paviršiaus išnykusi, ir Federacija vis efektyviau ima pastaraisiais metais reikštis kaip dinamiška k rybinga j ga, kaip veiksminga ir paj gi dalinink tautin s dvasios išlaikymo bei ugdymo pastangose. Taigi ne tik Lietuvos

Id jos spaudoje

Nauji ženklai kult rin je veikloje *
Moralin s kovos šaknys politin je
srietyje, arba nevienyb s šaltiniai *
Aliarmas d l "chroniško slogu io" *
Nusirezistencinimo pagundos.

D mesys sustoja prie Aid pasku-
tinio nr., skirto kult ros kongresui.
Jame surinkti kongrese skaityti pranešimai ir nutarimai. Aidai tuo nr.
pasitarnavo ne tik archyvinei doku-
mentacijai. Tai yra medžiaga, kurio-
je yra gyv min i ir kult rinei dabar
iai organizuoti. Jas reikt skyr-
rium skaityti, analizuoti, populiarin-
ti visuomen je ir, kas naudinga šiam
momentui, vykdyti. Tarp j yra, tiesa,
ir nereikšming arba labai bendr
id j , ta iau pro jas matyti ir
grynasis gr das — gyva kult rin
dvasia, kuri kv p pat kongres-
suorganizuoti, tas mintis jame pa-
berti, kuri ir vykdyti j bent dal
paj gs.

B dinga ir sveika, kad kongrese
buvo suvokta kult rinio darbo ypa-
tinga svarba srietyje, svarbesn nei
pa ioje nepriklausomoje Lietuvoje;
suvokta tremties s lyg diktuojamas
kitokis pri jimas prie lituanistinio
reikalo — kitokia medžiagos atran-
ka, kitokis jos pergyvenimas, kito-
kis perdavimas ir net pats k rybi-
nis reiškimasis. Tai savaime supran-
tama ia augantiems. Bet tai labai
sunku tiems, kurie išaugo Lietuvoje
ir savo santykiavim su lietuviška
kult ra nor t perduoti jaunajai kar-

laisvinimo, bet ir lietuviyb s išsaugo-
jimo atžvilgiu Federacija yra m s
tautin s rezistencijos ir kult ros
bendriniųk .

Džiaugdamiesi jos praeities dar-
bais, linkime su dar didesniu ryžtu
bei s kme dirbti Dievui ir T vynei
per ateinant pusšimt met .

J. M.

tai tok pat, kok jie susidar an
laik s lygose.

Iš ia paskelbtos medžiagos ir iš
kit visuomenini pasireiškim ma-
tyti, kad kult rin gyvenim jau
at jo jaunesn karta, ia baigianti
br sti. Su nevienoda nuotaika tenka
sutikti š fakt . Eu li desiu, kad se-
nosios kartos pažangiausi žmon ;
degraduoti tremtyje socialiniu atžvil-
giu, buvo priversti daugelis degra-
duotis ir intelektualiniu. Kurie buvo
nustumti fizini darb kategorij ,
neteko s lyg savo intelektui panau-
jinti tekan io gyvenimo intelektua-
line medžiaga ir m nebespti su
gyvenimu. Su d kingumu jiems, kad
nepaisydami sunkiausi s lyg , jie
kantriai visuomeninio darbo naš-
neša. Su džiaugsmu, kad yra nau-
josios kartos žmon , kurie sijungia
visuomeninio—kult rinio gyvenimo
eig vis stipriau ir aktyviau ir ja-
me ima reikštis intelektualiniu at-
žvilgiu paj giai, moderuotai.

Dvejoj kart dalyvavimas ir iš
dalies bendradarbiavimas, kaip ma-
tyti iš tos ir kitos medžiagos, kul-
t rin je srietyje jau yra be vykst s
faktas. Jo mažiau jausti politin je
plotm je.

*

Politin je srity tebesireiškia vy-
resnioji karta. Degradavimasis joje
ryškesnis nei kult rin je. Ribojantis
ia tik tuo, kiek politin veikla pa-
sireiškia spaudoje, pa"tebimas pa-
vargimas, jei nesakysim, išsekimas.
Intelektualinis pavargimas; išseko tem-
os, o tradicin se temose apie Vilk
bei diplomatus ar Vliko opozici-
j pristr ksta naujos minties, nau-
jos argumentacijos ar naujo pri ji-
mo.

Pavargimas gal ir moralinis, ka-
da nustojam jautrumo tiesai ir s-
moningai imamasi netiesos, insinua-
cij , prieš kitaip galvojan ius (pas-
taruoju metu, rašydamas apie fron-
tininkus, tokio nejautrumo tiesai pa-
demonstravo Garsas ir keliais atve-

jais naujasis T. Žiburi apžvalgininkas iš New Yorko).

Maloni išimtis buvo Naujienose (rugs. 4, 5, 6) L. D-no samprotavimai apie "Politini veiksniai kovas ir visuomen". Jo analizė atvira ir teisinga, konstruktyviai siūlymai dmesio verti, o tonas kultūringas. Jo tezes mginam taip sutraukti:

1. Autorius pasisako už vieną, ir vieningą tautos atstovybą tremtyje. Tokia atstovybė buvo Vlikas. Pasitraukus organizacijoms, kurios "atstovauja žymiai m s visuomen s daliai... Vlikas... yra iš pagrind surstas".

2. "Laisvos tautos dalies politin atstovyb gali sudaryti jos politin s organizacijos, kurios egzistuoja šiandien, ir tuo svoriu, kur jos turi šiandien, o ne tuo, kur jos tur jo prieš keliasdešimt met ". Tokio svorio dabartyje turi tautininkai, turi Lietuvi Frontas. "Tai jau ia ir pats Vlikas ir d l to teisingai daro, stengdamasis atstatyti Vliko vienum ir vieningum , nors ligšiolin s jo pastangos ta kryptimi nebuvo visai nuširdžios ir d l to s kmingos".

3. Vliko nevieningumo priežastis pagrindin — varžybos d l garb s ir iš ia d l "aritetikos". "Iš pradži tokios varžybos vyko tarp katalik ir liberal bloko, paskui tarp 'demokrat ' ir 'vadist '... Varžyb d l garb s rezultatas buvo tas, kad vienos grup s pasidar dominuojanios, o kitos tik satelitai... Praktiskai tai reišk si tuo, kad atsakingesn se (pirminink) vietose tegal jo b ti tik 'svarbesn s' partijos. Tuo dar nesitenkindamos, kai kurios partijos d jo pastangas sigyti daugiau satelit , negu jos tur jo, siekdamos tuo b du savo garb ir gali padidinti. Šitaip Krikš ionys Demokratai nutar , kad Darbo Federacija turi b ti j satelitas. Tod l iš katalik bloko katalikas Grinius su buože buvo išvytas, o jo vieton pakviestas

kitas. Tai atliko, teis jo vaidmen ne teis tai pasisavin s, pats Vlikas Pa galiau, kad kelias garb ir gali but palengvintas, nevengta ir šmeižt prieš bendradarbius, kurie vienokiu ar kitokiu b du kliud kai kam kopti garb . Prad ta kai kurias grupes, dalyvaujan ias Vilke, niekinti. Iš pradži 'demokratai' totalistais vadino frontininkus, paskui totalist bei vadist epitetas prikergtas tautininkams. 'Vadistas' tapo keiksmazodžiu, paniekos žodžiu. Susidar atmosfera, kad bendras darbas pasidar tikra to žodžio prasme nebe manomas".

4. Vliko vienyb s atstatymo s lygos nurodomos kelios. Viena, "partij veik jai tur t tarti: gana asmenin s ir grupin s garb s". Tam reikalui si lo persitvarkyti taip, kad ir satelitai gaut kartais eiti atskingas pareigas. Atsisakyti nuo daugumos diktat ros, kada ji ignoruoja mažumos pageidavimus. O tuo keliu "pasineš ir Vliko dauguma, nes ji siekia ne susitarimo, bet pritarimo". Antra, si lo Vlik priimti "visas politines ar rezistencines organizacijas, pareiskusias nor stoti... B t nat ralu, kad ne pa ios politin s organizacijos kovot d l sileidimo Vlikan, bet pats Vlikas visas jas, dar tebesan ias už Vliko rib , kviest stoti nariais". Tre ia, "ar negalima b t atsisakyti nuo negarbing tarpusavio kovos priemoni ... Kod l nekovoti taip, kaip kovoja garbingai sportininkai. Kalb damas apie negarbingum , turiu galvoje paralelin s grup s organizavim (pvz. antroji Darbo Federacija) ar kurstym nuversti grup s vadovyb , pvz. Gelžinio pastangos prieš Rasten . vykis su Darbo Federacija yra ne tik negarbingas, bet ir nemoralus... Darbo Federacijos byla yra, mano nuomone, pati svarbioji katalik skilimo ir nevienyb s priežastis. Nevienyb s ne tik politin s (tai dar nedidel b da), bet ir moralin s... Tai išsiskyrimas dvie-

j pagrindini moralinio gyveninio linkmi; vienoje yra tie, kurie moralines vertybes laiko augš iausiomis vertyb mis, gintinomis be kompromiso, ir kitoje yra tie, kurie daugiau vertina praktines 'vertybes', kaip garb , gali , naud ir pan. Tarp ši dviej moralini srovi vyksta, nors ir nematoma, bet atkakli ir desperatiška kova. Ji yra tiek svarbi, kad visas m s emigrantin s bendruomen s likimas priklauso nuo šios kovos moraliniame lauke pasekmi . Mes liksime tiek gyvi ir tol gyvi, kol paj gsime išlaikyti moralines augštumas. Prarad šias augštum tvirtoves, mes dard sime strimagalviais žemyn, niekingai ištirpdami svetim j mas je, štai d l ko pagrindin m s bendruomen s kova yra ne politin , net ne kult rin , bet moralin ... D l to n ra manoma politin vienyb , nesutariant ar nerandant vienyb s moralin j srity. Gi moralin vienyb tarp min t dviej srovi galima tik arba vienai srovei kylant moralini princip augštumas, arba kitai srovei nusileidžiant moralini kompromis žemumas".

Ar negerov s bus pašalintos? Stebdamas dabartin pad t, autorius n ra optimistas... susitarimo, dar nauš bendradarbiavimo dar teks, man rodos, ilgokai palaukti. Šiuo metu b t pageidaujamas bent vienas dalykas — kad laikraš iai liaut si d j niekinamuosius straipsnius ir tuo b du užkirst keli destruktvyviai takai visuomenei".

*

Draugas keliais atvejais organizavo gynyb politinei veiklai, politin ms partijoms, politiniams veikjams. Gyn juos nuo "žymi intelektual ", "prasikišusi dvasinink ", nuo kit "pašaukt ar pasišovusi autoritet ". Jie ir kiti sudar politiniam veikimui toki nepalanki opinij , kad ji virtusi "chronišku slogu iu", su kuriuo kovoti kviet

laikraštis susipratusius krikš ionis. Tokio pat raginimo buvo krikš ioni demokrat konferencijos Cleve-lande rezolucija.

Jei tas šauksmas nori apginti politin s srities teises, tai jis teisingas. Nereikia, anot Draugo, žeminti partij tik d l to, kad jos partijos, nei politikos, nei politinio veik jo. Jie yra, ir j buvimas pateisinamas. Galima tik svarstyti, kada ir kur labiau reikalingas politinis veikimas, kada kult rinis, kada karitatyvinis ir kt. Turi b ti išlaikyta reiškimosi pusiausvyra pagal gyvenimo reikalavimus. Galima svarstyti, kada ir kur partijos ar veik jo žygis yra geras ar ne. Bet mes džiaugiam s kiekvienu lietuviu, kuris susieja save su ta ar kita visuomenine organizacija, kad tik nelikt vienas sau, šalia organizuotos visuomen s.

Jei tas šauksmas nor t apginti politin s srities privilegijas, tai negal t b ti teisingas. O privilegijos b t tada, kai politinei sri iai b t skirta ir daugiau paj g ir daugiau pinigų nei kitoms gyvenimo diktuojamoms sritims. B t privilegija, jei politinis veik jas reikalaut sau daugiau globos ir visuomen s pagarbos nei bet kuris kitas visuomenei dirb s žmogus — laikraštinkas, šeštadienin s mokyklos mokytojas, jaunimo stovyklos organizatorius, organizacijos, bendruomen s, karitatyvino darbo veik jas. Juo labiau, jei tose srityse jis dirba ne už pinigus.

Šauksmas gelb ti politinius veik jus nuo "chronišku slogu iu" virtusio opinijos nepalankumo duoda pagrindo g džiam susir pinimui: argi politin s organizacijos, kurios tebesiskelbia tur jusios lietuviškos visuomen s 95% paramos, turi tiek atgarsio dabartin je visuomen je, kad jau reikalinga joms speciali globa; ar b t buv s reikalingas aliarmas apsaugoti politinius veik jus, jei j dalis savo raštais bei pareiškimais spaudoje ar kitose trib nose

neb t suk l nusikreipimo apskri-
tai nuo politini veik j ir abejin-
gumo pa iam politiniam veikimui;
ar autoritetui atstatyti neb t veiks-
mingesnis pa i politini veik j ki-
limas augštumas ir politinio veiki-
mo sutaurinimas vietoj specialios vi-
suomenin s globos ?

*

Neimk rezistencijos vardo dovanai
— maždaug tokia linkme keliais
straipsniais reiškiamas Draugo ne-
pasitenkinimas tomis organizacijo-
mis, kurios vadinasi rezistencin mis
ia tremtyje. Laikraštis argumenta-
vo — pasitraukdami iš Lietuvos, pa-
sitrauk me ir iš rezistencijos; rezis-
tencija tegali b ti pa iame krašte.
Rezistencijos vardo vartojimas ia,
tremtyje, yra pretenzija.

Šitokio galvoji mo pagrindas yra
netvirtas ir logikos ir gyvenimo tik-
rov s atžvilgiu. Logiškai galvojant,
kas mano, kad pasitraukus iš savo
valstyb s pasitraukta ir iš rezisten-
cijos, tas tuo t juo labiau galvoti,
kad tuo pa iu pasitraukta ir iš po-
litini partij veikimo, nes krikš ioni
liudiniai demokrat partija ar valstie i
liaudinink s junga buvo kurta Lie-
tuvai, ir j programomis nebus tvar-
komas Jungtini Amerikos Valsty-
bi gyvenimas. O laikraštis prieš
partij buvim nepasisako; nepasi-
sako net ir tada, kai Lietuvos parti-
jai ima vadovauti Amerikos pilietis!
Ar logiška tada pasisakyti prieš re-
zistencines organizacijas ?

Gyvenimo tikrov s atžvilgiu verti-
nant, rezistencijos tikslas Lietuvoje
buvo silpninti okupanto užma ias ir
jo j gas, iš kitos pus s — stiprinti
lietuvi j gas. Dalis kovotoj to sie-
k ginklu, dalis propaganda, dalis
stiprino ir drausmino pa i lietuvi
visuomen . Tremtyje ne manoma
ginklo kova. Kiti du uždaviniai ma-
nomi ir tremtyje. Jie ir sudaro re-
zistencijos tremtyje esm bei turin .
Dažnas yra reiškinys, kad atsisaky-

Vardai vykiuose

Susilauk 60 met sukakties gen.
Stasy Raštikis (Monterey, Calif.),
profesorius Juozas Eretas (Baselis,
Sveicarija), min. Eduardas Turaus-
kas (Paryžius). Susilauk 50 met
rašytojas Antanas Vai iulaitis (Wa-
shingtonas), Amerikos lietuvi ben-
druomen s valdybos pirmininkas Sta-
sys Barzdukas (Clevelandas).

Iš gyv j pasitrauk gyd. Motie-
jus Colney-Augštikalnis (Waterbu-
ry), susilauk s 70 met , buv s Ame-
rikos lietuvi tautinink s jungos
pirmininkas ir daug r m s tremti-
nius.

Amerikos ir Kanados LFB confe-
rencij rengiant daugiausia darbo
d jo J. Urbonas ir Vyt. Barisas
(Windsoras, Ont.), talkinami detroi-
tiški . Konferencijai pirmininkavo

mas nuo turinio prasideda nuo var-
do atsisakymo.

Organizacijos vartodamos savo
varduose rezistencijos termin , pra-
t sia ne tik savo organizacijos tra-
dicija iš Lietuvos, bet išreiškia ir
savo dvasin ryš su Lietuvoje tebe-
vykstan ia rezistencija.

Kas ne jau ia šito ryšio ar nori jo
atsisakyti, tam niekas negali draus-
ti. Kas nori rezistencijos uždavinius
vykdyti per politines partijas ar pats
vienas, tas lygiai turi tam laisv .
Rezistencijos uždaviniai negali b ti
vienos ar kitos organizacijos mono-
polis, lygiai kaip negali b ti vienos
grup s monopolizuotas Lietuvos lais-
vinimas ar atstovavimas lietuvi
tautai. Ta iau kas piktnasi, kad re-
zistencijos nenori išsižad ti kiti, to
piktinimasis turi nepasakyt pagrin-
d — pykt , pavyd , kuris yra jau
ne krikš ioniškos dvasios ženklas,
bet ženklas tos piktosios dvasios,
kuri Viešpats išvar iš žmogaus ir
teleido apsigyventi kiau li kaimen -
je.

St. Daunys (Chicaga), J. Urbonas (Windsoras) ir dr. Vincas Šmulskytys (Waterbury); sekretoriavo Rož Šomkait (New Yorkas) ir V. Aušrotas (Toronto); solistas Vaclovas Verikaitis, dalyvavęs konferencijos metu laisvą kovotą; minėjimo, buvo sutiktas labai šiltais; maldą už žuvusių parašė kunas. K. Stutis Balys (Amsterdamas). Vytautas Vygantas, kurio pranešimą skelbiamas šiame nr., yra gimęs 1930, studijavo pradžioje Pinnebergo ir baigė Illinois universitetą psichologijos mokslus daktaro laipsniu šį rudenį. Dabar dirba New Yorko American Air Lines savo specialybeje. K. Stutis Kudžma baigė karinį tarnybą Japonijoje ir Korejoje ir grįžo New Yorko studijoms baigti. Kitame nr. skelbsime jo pastebėjimus Tol. Rytuose. Dr. Martynas Ansys yra Mažosios Lietuvos Rezistencijos sąjūdžio pirmininkas. Jo straipsnis, šiame nr., spausdinamas apie a. a. Viktor Gailį, yra

Laisvą par pintaš Martyno Brako. Riardas Kiskis (Paryžius) yra Centro ir Rytų Europos laisvojo jaunimo tarybos vykdomojo komiteto vicepirmininkas. Jis laisvosios Europos kolegijoje Strasboure dar pranešimą apie laisvą pasaulį "taikingos egzistencijos" metu ir egzistencijos uždavinius; pranešimo santrauką dėsime kitame nr.

Bernardas Brazdžionis (Los Angeles) parašė poemą Vaidila Valinas, kuris yra gyvosios tautos rezistencijos dvasios simbolis. Paskutinę dainą skelbiame. Dr. Vincas Macinas (Philadelphia) parašė str. apie Adom Mickevičią lietuvių literaturoje, kuris yra paskelbtas leidinyje "Adam Mickiewicz in World Literature". A Symposium edited by W. Lednicki. Berkeley, University of California 1956. Dr. Jonas Balys (Washingtonas) išleido lietuvių mitologines sakmes. Tai vienintelis mūsų tautosakos specialistas, kuris taisyti šies leidinius, dirbdamas

Kongreso bibliotekoje. Knygel mokslinio pobūdžio; mažiau pritaikyta pedagoginiam reikalui.

Jonas Pajaujūsis (Stockholmas) Am. LP biulienė pakviestas, lankėsi su žmona Windsoro konferencijoje ir Amerikoje bei Kanadoje praleido porą mėnesių. Pilypas Narutis su šeima ir dr. Pemkus atvyko Ameriką. Prel. M. Krupavičius, pasitraukęs nuo vilkinio darbo, rėpė emigracijos Ameriką reikalais. Dr. Pranas Padalis po sunkios operacijos Vokietijoje buvo atvykęs porą mėnesių atostogų Ameriką ir jau vėl grįžo Miuncheną, Amerikos Bals Europoje. Dr. Kajetonas egingiskas (Srasburgas) pradėjo mokytojų tarybą Vokietijoje Vasario 16 gimnazijoje. Juozas Kojelis (Los Angeles) pasitraukė iš Lietuvių Dienredakcijos ir išvyko Monterey, Cal. lietuvių kalbos dėstyti. Iš ten parvyko Chicagą Jonas Kavaliūnas.

Vliko prezidentas Tautos Fondo pirmininko pareigas iš M. Krupavičiaus rankų perdavė prof. J. Kaminskui. J. Kaminskas socialdemokratų suvažiavime pasirodė iš visų vilkinis žmonis "karingiausias" — gyrasocialdemokratas, koneveik tautininkus, frontininkus, krikščionis demokratų, kol jiems Vlike atstovavo M. Krupavičius; palankų žodį rado tik dabar, kai jiems atstovauja J. Matulionis (M. Krupavičius buvo išrinktas Vliko pirmininku 1945 vietoj Kaminsko, dabar Kaminskas sugrąžintas Vliką, yra jo vicepirmininkas ir gauna "pensiją"). Gaila, kad su jo partiniu karingumu jau nebesąja žygiuoti atmintis, kada jis pasakoja faktus iš Vliko praeities.

LLK pakeitė asmeninį lietuvių delegacijos prie Jungt. Pavergt Tautos t. Anksčiau bėdavo LLK nariai ir dar 8 žmonės iš vilkinis grupių. Dabar delegacija praplėsta žmonėmis iš organizacijų, esančių šalia Vliko — Lietuvių Fronto ir Rezistencijos Santarvės. Asmeninį sudė-

GYVOJI MINTIS

Apie antr j dvidešimtojo šimtme io pus

Nuo šios dienos deginan i ir desperacij varan i vyki , nuo fanfaronis skelbiam laisv s ir išlaisvini mo š ki , o iš kitos pus s nuo taut plugdymo vergijoje ir kraujuose — filosof mintis žvelgia artim ateit , suvokia pasaulin s pad ties nepastovum , su katastrofomis vykstan i pasaulio dinamik ir m gina žvelgti tos dinamikos kelius.

Toki pastang yra padar s dr. Charles Malik, kurio min i sutrau-

k redakcijai yra atsiunt s L. D. Malik buvo Lebanono atstovas J. T., dabar profesorius.

Valstyb pasiliks pagrindin politin s voka, bet suverenumu supratin mas jau dabar kei iasi iš esm s, šia me pakeitime nepriklausoma ir suvereni valstyb pasiliks, aišku, laisva daryti tokius nutarimus, kokie jai patinka, bet kaskart did jantis pasaulio tarpusavio priklausomumas pagimdys daugiau valstybin suverenum ribojan i veiksn i, negu tai buvo praeityje. Išmintingi vada i tur s su šiais veiksniais skaitytis, nes priešingu atveju tur tume chroniškai nepastovi pad t.

Tuo b du tarptautiniai politiniai santykiai, tarp kitko, bus moduluojami ir kult rini santyki . Yra faktas, kad esama šeši ar septyni

tis tokia: J. Aud nas, V. Banaitis, K. Bielinis, B. Bilevi t , M. Bra kas, J. Brazaitis, P. Karvelis, J. Lanskoronskis, V. Mincevi ius, B. Nemickas, V. Rastenis, V. Sidzikauskas, A. Trimakas, P. Vainauskas, V. Vaitiek nas ir Vil inskas. Nesutiko dalyvauti Vliko pirmininkas J. Matulionis, taip pat ir St. Lozoraitis nesutiko, kad dalyvaut delegacijoje vienas iš diplomat , nors latvi atstovas Paryžiuje Grosvaldas latvi delegacijoje dalyvauja. Pažym tina, kad delegacijoje tegali dalyvauti tik Lietuvos pilie iai.

Iš Europos atvyko JPT sesij New Yorke E. Turauskas (Paryžius), kaip kr. dem. s jungos atstovas ir St. Žymantas (Londonas)), kaip liberal atstovas. Atvyko taip pat latvi ministeris R. Liepinš.

Dr. Jonas Grinius (Muenchenas) pasiunt laišk Belgijos užs. reik. min. Spaakui, atkreipdamas jo d mes nelogiškum , kada Spaakas gerus žodžius tar apie naikinamus vengrus, o pats vis d lto važiuoja sve ius pas tuos vengr budelius.

A. Šal ius (New Yorkas) pasiunt mons. Bela Vargai, vengr tautin s tarybos pirmininkui, New Yorko LFB susirinkimo kovojan iai vengr tautai simpatijos pareiškim .

R. Ba kis, lietuvi jaunimo Pranc zijoje pirmininkas, pasiunt telegram JT gen. sekretoriui Hammarskjoeldui, pareikšdamas lietuvi jaunimo Pranc zijoje solidarum su kovojan iu Vengrijos jaunimu. Pranc zijos lietuvi bendruomen pasiunt 23,000 frank vengr komitetui pab g liams šelpti.

Student s J. Jonušaityt ir A. Kalvaityt gavo studijoms LFB stipendijas, suorganizuotas Waterbury bi iuli .

Washington e vykusiame Alto, Vliko, LLK ir min Žadeikio pasitarime min. žadeikis dalyvavo tik pradžio je, paskiau jam atstodavo jo giminaitis. B t valstybin iu atžvilgiu gražiau, jei tokiais atvejais ministeriui atstovaut pasiuntinyb s patar jas, o ne giminaitis, ir jei pats pasitarimas vykt atstovyb s r muose, o ne viešbutyje.

kult r pasauly, kuri kiekviena tarptautiniuose santykiuose reiškiasi kaip apytikriai atskiras blokas. Todėl galutin problema yra politinė. Veikiau tai yra klausimas, kaip tos skirtingos, kartais antagonistinės pažiūros gali sugyventi taikoje. Politika dažnai yra daugiau ar mažiau pridengtas kultūros rankis. Taikis ir vaisingi tarptautiniai santykiai reikalingi santvarkos, pagrįstos laisve, tolerancija bei savitarpio pagarba. Jie taip pat reikalingi atskyrimo sričiai, bent natūralios, žmogiškos, beveik neribotos srities, kur bendras darbas yra galimas ir reikalingas, ir specialios giliausi sitikinin srities, kur kiekvienas turi jaustis saugus laisve ir pagarba pagrįstoje santvarkoje. Turėti bendrą, žmogišką, natūralią sritį, nes kitaip protas patenka desperacijon.

Tai yra istorinė pareiga, kurie šiuos dalykus supranta, dirbti ir siekti šios laisvės santvarkoje. Turint galvoj, kad pasaulis yra turįs kelitkstanį met praeitį, kurioje vairios jo dalys vystė daugiau ar mažiau nepriklausomai, kultūriškai pliuralistinis pasaulis tampa absoliuti btinyb fiziškai suvienytame pasauly. Pliuralistinė laisvė tad yra vienos kurios tautos ar kultūros ar tautų bei kultūrų grupės specialioji filosofija; ji yra absoliuti istorinė btinyb. Jei ji sutampa su pagrindinėmis kuri nors kultūridjomis, tai šios kultūros gali džiaugtis, kad j giliausiuose principuose buvo numatyta dabartinės istorijos btinyb. Ir tai yra giliausiaji stiprybės versmas, nuo kurios jos neturi nutolti.

Taip pat ir "koegzistencija" yra kurios nors vienos ideologijos išradimas. Tai yra sveikintinas, nors gal ir pavluotas, laisvės tvarkos pripažinimas. Tai yra tik kitas terminas pavadinti istorinei btinybei, apie kuri kalbėjome, nepaisant, ar komunizmas būtų egzistavęs ar ne. Tinkamai suprasta ir nuoširdžiai vykdoma koegzistencija yra laisvės

idjos triumfas. Laisvė turi išnaudoti šit triumf savo paios interresams, kurie, kaip matome, yra taikos interesai.

Bet laisvė turi dvi prasmes: yra grupės laisvė ir individo laisvė. Esama laisvės grupės, kultūros ar tautos, kurios nori išlikti savitos gretos toki pat kitai grupei, tautai ar kultūrai. Ir esama individo laisvės siekti bei pažinti ties ir gyventi tiesoje. Pastaroji laisvė tai pati vadinamosios minties ir sąžinės laisvė esmė. Tos dvi laisvės neturėtų būti viena kitai priešingos, ir tikroje laisvės santvarkoje jos nebūtų priešingos. Tikrovėje jos betgi susikerta. Daugumoje atvejų šiandien grupinės laisvės siekimas ar reiškimas siejamas — iš principo ar iš reikalo — su apribojimu individualinės laisvės, žmonis nori tautinės, klasinės ar kultūrinės laisvės, bet jie nepripažįsta atskiram asmeniui laisvės turėti skirtingas pažiūras pagrindiniams klausimams, kuri laikosi kultūrai, klasi ar tauta. Tuobdu jie išsuduoda, kad j samprata apie grupės pobūdį yra statinė, nežinodami, kad grupės pobūdis gali keistis, keičiasi ir kartais turi keistis, ypač nestatiniame amžiuje, jeigu žmogaus orumas tuo pakeliamas ar bent nežeminamas. Jie individų pajungia grupei, nežinodami, kad grupė neturi amžinos paskirties, kai tuo tarpu individuali žmogaus siela yra nemirtinga. Visos grupės teegzistuoja šios sielos tarnybai.

Kaip suderinti grupinę laisvę su atskiro asmens laisve, yra vienas iš svarbiausių klausimų, kurio akivaizdoje pasaulis atsiduria antroje šio šimtmečio pusėje, šis klausimas padeda atsakyti Universalinei Žmogaus Teisi Deklaracijai. Ji patelkia gerai apgalvotais žodžiais išdėstyti pažiūrą abiejų laisvės ršitės tas pretenzijas; ji nepaprastai augštai vertinama, b dama Jungtini Tautų rpepingiausiai paruošta ir priimta,

neprieštaraujant n vienam balsui ir ji jau yra plaiai paskleista po vis pasauli. Tai jau niekuomet nebus nuosirdaus sutarimo laisv s sampratos klausimu, nebus tikros taikos laisv s santvarkoje, jeigu individualin s laisv s išpažin jai d l vienokios ar kitokios priežasties tikin s silpnai ar abejodami. Grupin laisv yra primityvus, virtas, masyvus dalykas; ji visuomet reiškiasi nat raliai, ir vargu ji reikalinga specialios globos. Bet individualin laisv yra palyginti naujas ir trapus dalykas ir d l to ji reikalinga visokeriopo švelnaus puosel jimo. Galutin dvidešimtojo amžiaus problema n ra karas ar taika, nei teisingumas ar išlaisvinimas, nei saugumas ar taut apsisprendimas, nei Azija ar Afrika, nei Amerikos ar Rusijos vieta moderniaame pasauly, nepaisant, kad visi šie klausimai real s ir op s. Galutin problema, su kuria mums tenka grumtis, yra ši: ar dar manoma išgelbti žmog , individuali žmogišk esyb iš grup s, valstyb s, kult ros bei mašinos priespaudos. Pavojun yra patek s žmogus, o ne visuomen . Ir jeigu tie, kurie tiki žmogumi, patys pal š spaudžiami, žmogus bus žuv s.

Tai nereiškia, kad objektyvios ekonomin s, socialin s, kult rin s ir politin s teis s n ra realios ir netur t b ti skatinamos ar paisomos. Noru tik pabr žti, kad jos yra tiek aiškiai matomos, ir tiek garsingos, taip sumaniai ginamos ir triukšmingai reklamuojamos, jog n ra jokio pavojaus, kad jos pasilikt nepaisomos. Tikras pavojus yra tas, kad visame šiame procese bus prarastas žmogus, paliek s nyki , mechanišk grupi bei kult r eil , bedvasiškai vien prieš kit nustatyt , be vidin s asmenin s laisv s ir d l to be vilties ir džiaugsmo. Niekados nebuvo tiek reikalinga pabr žti, nurodin ti ir reikalauti asmenin , vidini , žmogišk , su laisve susijusi dalyk , kaip tai reikalinga šiandien, kuomet tiek daug d mesio save kreipia materialiniai,

socialiniai bei kult riniai dalykai. Kitaip, šie pastarieji dalykai lengvai gal t , gal gale, panaikinti pirmuosius, ir brangiausias žmogui dalykas, jo minties ir s žin s laisv , b t prarasta. Ir kai laisv bus prarasta, džiaugsmas bei dvasia nuslopinta, visa civilizacija ir "kult ra", tautin garb ir materialin gerov nieko žmogui nepad s.

Atomin s energijos panaudojimo perspektyvos yra nepaprastos. Jau dabar šio išradimo — radioaktyvi izotop poveikiai pramonei, žem s kiui ir medicinai daro revoliucij šiuose moksluose ir technikoje. Kai gausi atomo teikiama j ga bus panaudota žmogaus tarnybai, ypa maisto ir drabuži gamybai iš j ros, — tai grei iausiai vyks antroje šio amžiaus pus je, — galima sivaizduoti tolimesn netik tin revoliucij , koki atomas padarys žmoni perpildytose pasaulio srityse. Pagalvokime, kaip skirsis tada nuo dabartin s pad ties sausus Vidurio Ryt sritys. Yra pagrindo manyti, kad mokslas bei technologija, darydami toki pažang kaip šiandien, gal s išspr sti kiekvien materialin žmoni jos problem .

Tuo daug kas pasakoma, bet dar neviskas. Žmon s tebesikivir ys ir neap s viens kito, asmeninis, kult rinis bei tautinis didžiavimasis bus gyvas, ir žmon s tevargins vienas kit netgi, kai j visi materialiniai reikalai ar troškimai bus patenkinti, o gal kaip tik d l to, kad bus patenkinti. Taigi pagrindin problema n ra materialin , nors ir negalime pakankamai atsid koti mokslui, kuris gerokai past m jo tos problemas išsprendim . Pagrindin problema yra politin , intelektualin ir dvasin . Tik atsirandant tinkamai vadovybei šiose srityse, mes gal sime su pasitenkinimu ži r ti ateit . Mokslininkai ir technologai puikiai tes jo savo pažadus; dabar belieka šiems pastariesiems pasireikšti.

LAIŠKAI

Pone redaktoriai,

Ar pasteb jote New Yorke išeinant m nesin žurnal "Liberation"? žurnalas skelbiasi sieksi s paskatinti savo skaitytojus ne tik nauj galvojim , bet ir veicl — atsisakym nuo jimo pasroviui, nuo prisitai kymo, konkre i rezistencij bendruomen se, kuriose mes gyvename, visose srityse, kuriose žmogus yra suunifor mintas ir sužalotas, nužmo nintas ir prarad s savo laisv ...

Skaitant tok pranešim , tenka nustepti, kad tarp amerikie i esa-

Politin vadovyb reiškia augš-iausias valstybinink savybes, kurios galima gerai suvokti bei sutvar kyti svarbiausius ši dien tarptau- tinius bei tarpkult rinius reikalus. Tai reikalauja gilaus žvelgimo, si- tikinimo bei žinojimo, ir ryžtingumo imtis iniciatyvos kuriant laisve pag- st santvark .

Intelektualin vadovyb reiškia fi- losofij giliausia to žodžio prasme, b tent, manomai augš iausios žmo- gaus išminties realizavim Lemia- mieji m šiai, nepaisant, ar tai bus prieš ar po atominio gaisro, vyks pagrindini id j lauke. Tik tie lai- m s, kurie turi atitinkam , tikr , universalini id j ir kurie turi si- tikinimo ir dr sos joms skelbti.

Ta iau politika ir filosofija prik lau- so nuo Dievo Apvaizdos sprendimo. Galimas dalykas, kad Dievas dar no- ri pasaul gryninti tokiais b dais, kuri mes dabar nesuprantame. Ga- limas dalykas, kad mes visi, su visa savo išmintimi, užsitarnaujame tokio gryninimo. Aš tikiu, kad galutin vilt teikia gyvenimas maldoje ir paprastas pasitik jimas Dievu. Jo valia yra svarbesn nei m s .

ma rezistent , o lietuvi partie iai sako, kad tik okupuotoje Lietuvoje rezistencija te manoma.

J. M., Chicaga

*

Redakcijos pastaba:

Bruges Europos kolegijos rektori- us M. H. Brugmans, 1952 paruoš- damas plan tarptautiniam jaunimo pasikalb jimui apie Europos unij , rezistencijos termin gausiai varto- jo. Vartojo j kitokia prasme — kaip visum kli i , kurios sunkina pri- siimti vieningos Europos koncepcij . Jis kalb jo apie ideologin rezisten- cij , psichologin rezistencij ir pan. Tai pasipriešinimo b dai pozityviai id jai (žr. Bulletin du Centre Euro- pean de la Culture, Aout—Septem- bre 1952).

Taigi terminas m s laikais yra prigij s, kaip yra prigij s demokra- tijos, humanizmo ir pan. terminai. J mesti lauk b t tiek pat pras- minga kaip mesti laukan demokrati- jos termin tik d l to, kad Vaka- ruose demokratija suprantama vie- naip, Rytuose visai priešingai. Lo- giškai galvoj s žmogus nesibaidys rezistencijos ar demokratijos termi- no, o pasistengs pirma paži r ti, ko- kis konkretus turinys t termin dedamas.

*

Mielas redaktoriai,

Palikdamas Amerikos kontinent , prašau leisti per " Laisv " pad- koti LFB vadovybei ir visiems ia sutiktiems bi iuliams už suteikt pa- ram . Džiaugiam s kartu nuošir- džiai ir jaukiai išgyventomis valan- domis ir linkime frontišk nuotaik ir tradicijas prat sti ligi sugr žimo t vyn .

Dalia ir Jonas Pajaujai

*

... Sveikinu " Laisv ", susilauku- si 15 met sukakties.

A. Bružas, Chicaga

LAISV R M JAI

Laisv reikalams aukojo:

S.D. \$20.00, dr. Slavinskas \$20.00, K. Bružas \$10.00, S. Daunys, A. Pladys, V. Skladaitis, K. Ra i nas po \$7.00, V. Rastonis \$4.00, dr. V. ekas, kn. M. yvas po \$2.00.

Mieliesiems Laisv r m jams jos leid jai nuoširdžiai d koja.

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic. N. Butk - nas, 9 Cowper St., St. Hilda, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds / Bush, London W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: S. Daunys, 2234 So. Sawyer Av., Chicago 23, Ill., tel.: CLifside 4-6690; K. Gaižutis, 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Cal.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa., tel.: HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn., A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: VI. Gir ys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont., tel.: OL-2156; J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Hamilton, Ont., tel.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Windsor, Ont., tel.: CL-63049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Sckellstr. 12/3 r., Muenchen.

Švedijoje: P. D da, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bem.

" LAISV " METINE PRENUMERATA; Amerikoje (Šiaur s ir Piet)— \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — 5-0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.6; Italijoje — L.250-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi uliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y. Tel.: TAYlor 7-5041.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y.

Laisv Nr. 12 skiriamas Europos LFB studij dienoms.